

RĂSUNETUL CULTURAL

REALIZAT DE SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRIȚA-NĂȘĂUD

An. XIX; Nr. 3 (155)

APARE LUNAR SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA - FILIALA CLUJ

martie 2026

Anul Constantin Brâncuși - 150 de ani de la naștere

Virgil Rațiu - 75
George Vulturescu - 75

Arta (mea) este realitatea însăși.
Arta nu este o evadare din realitate, ci o
intrare în realitatea cea mai adevărată
– poate în singura realitate valabilă.
Constantin Brâncuși

Poarta Sărutului

@Olimpiu Nușfelean

Rolul literaturii și al culturii este imens

Enunțul din titlu ar putea părea unora desuet și grandilocvent, un clișeu revolut, dar, în ciuda indifferenței manifestate în spațiul public față de scriitori – cu sau fără incidente oficiale –, a diminuării interesului față de aceștia – dezinteres despre care se vorbește constant –, scriitorii rămân prezenți, deci implicați, în mersul lumii. Maladiile de care suferă lumea la ora actuală nu pot fi vindecate fără contribuția spiritului constructor al celor care servesc literatura și arta în general, fără puterea de refacere a ființei asigurată de intuiția și inovația creatoare. Cele mai crâncene evenimente din prezentul bulversat nu-i lasă indiferenți pe scriitori. Un asemenea exemplu a fost dat recent de conferința PEN România susținută de scriitorul ucrainean Volodymyr Yermolenko.

Potrivit statutului, Centrul P.E.N. România este o asociație non profit, apolitică, cu sediul în București, Calea Victoriei nr. 133, sector 1, [...] afiliat la P.E.N. International (Poets, Playrights, Editors, Essayists, Novelists), organizație mondială a scriitorilor creată în 1921 cu sediul la Londra, față de care se constituie ca o filială națională, și care funcționează pe o perioadă nedeterminată. // Obiectivele centrului P.E.N. România, în conformitate cu Carta P.E.N., constă din: susținerea libertății de expresie și a creației literare orientate spre valorile civice și morale ale societății și spre recuperarea memoriei colective, protecția scriitorilor împotriva cenzurii și ingerințelor politice, drepturile lingvistice ale comunităților, rolul important al femeilor în societatea contemporană, educarea publicului prin valorile literaturii, P.E.N.tru o bună cunoaștere și un respect reciproc între națiunile lumii. P.E.N. România are capacitatea și voința de a iniția activități care să facă posibilă realizarea acestor obiective.” Membru al acestei organizații internaționale, Volodymyr Yermolenko (născut în 1980) este filosof, jurnalist și scriitor ucrainean, președinte al P.E.N. Ucraina, doctor în studii politice (Franța), doctor în filosofie (Ucraina), director de analiză la Internews Ucraina, redactor-șef al UkraineWorld.org, deținător al mai multor premii literare, autor de literatură fictivă și non-fictivă, colaborator cu numeroase articole la presa internațională și ucraineană.

P.E.N. România sintetizează că, în conferința propusă, cu tema „Why (and how) Ukraine resists” (De ce și cum rezistă Ucraina”), Volodymyr Yermolenko a vorbit despre funcția ontică a literaturii acum în Ucraina, despre viețile scriitorilor (vii, morți, răniți, dispăruți), despre existențele malformate ale copiilor ucraineni, despre prietenie, solidaritate, împărtășire și multe altele. Discursul său a fost cald, echilibrat, nuanțat. Foarte intens a fost dialogul cu participanții online, cu întrebări și răspunsuri pe măsură.

Urmărind/ citind conferința, ni se relevă că, în țara răvășită de război, literatura are o funcție importantă, ce ține de concretețea existenței, validând concepte active în lupta cu atrocitățile istoriei în curs, cultivând prietenia și solidaritatea, contribuind la vindecarea atîtor răni sufletești. Scriitorul ucrainean este afectat de ceea ce se întâmplă în/ cu țara sa și contribuie prin mijloacele ce îi stau la dispoziție, literare sau, mai larg, culturale, la drumul acesteia spre izbîndă. Deplîngînd angrenajul pornit și susținut de Rusia, care distruge zilnic mii de vieți, atît din partea ucraineană cît și din cea rusească, scriitorul definește capacitatea de a rezista a Ucrainei, explicată de „istoria Ucrainei, (a, n.n.) felului în care ucrainenii s-au înțeles pe ei înșiși cel puțin în ultimele câteva secole; într-un fel, prin ideea de libertate politică și ceva care să ducă la construirea unui stat antitiranic, care să nu devină imperiu sau monarhie [...] iar această ideea a fost distrusă întrucîtva de viziunea rusă asupra lumii, mai ales din punctul în care s-a manifestat ambiția Rusiei de a deveni un imperiu, de a înlocui Bizanțul și a deveni o A Treia Romă. Rusia a încercat mereu să reinventeze acest concept imperialist; iar – în concepția scriitorului ucrainian – imperiul are un centru, dar nu are granițe, iar tendința este de a se extinde; pe când republica are granițe, dar nu neapărat un centru. Ucraina a încercat mereu să fie o astfel de republică, cu granițe clare și, într-un fel, cu mai multe centre; de aceea nu e corect să privești Ucraina doar ca însemnând Kievul, doar cu un sigur centru, ea e plurală, iar regiunile ei sunt în competiție, de exemplu Odesa nu vrea să fie controlată de Kiev; Harkov, Dnipro sunt de asemenea centre puternice.” Pentru a putea fi înțeleasă mai bine rezistența Ucrainei, scriitorul remarcă faptul că „În ultimul deceniu, ucrainenii au învățat să se organizeze pe cont propriu. Am avut mai multe revoluții [...] iar, n. n.] atunci când nu ai un stat puternic, cetățenii sunt determinați să se organizeze singuri [...]. Așadar, în Ucraina, tocmai pentru (că) statul a fost slab, societatea a devenit mai puternică. Iar dacă te uiți la cum e organizată armata ucraineană astăzi vezi că eșecurile au fost legate de momentele în care aceasta s-a situat în descendența armatei sovietice. Victoriile au fost legate de includerea de către anumite unități a experienței societale, inclusiv experiența tehnologică. Așa că, dacă ar fi să fac o «glumă», deși nu e chiar o glumă, e că, în Rusia, societatea e organizată ca o armată. În Ucraina, armata e organizată ca o societate, cu un spirit democratic.” În concepția scriitorului, Rusia este un imperiu continental, care tinde să îi colonizeze pe cei aflați aproape de ea și cărora le transmite că „sunt asemenea ei”, fapt cu care ucrainenii nu sunt de acord.

În acest context de idei și acțiuni, Volodymyr Yermolenko accentuează că „Rolul literaturii, ca pentru toate statele care s-au constituit mai târziu, este considerabil. Dacă ne uităm la scriitorii fondatori, din secolul al XIX-lea, precum Taras Șevcenko, vedem că rolul literaturii și al culturii este imens.” (s. n.) Remarcă nevoia aducerii operei clasice în zilele noastre, dar și drama uciderii scriitorilor de către regimul stalinist sau de către Gulag, ca și distrugerii renașterilor culturale de către forțele autoritariste, pomenind de asemenea cazul Victoriei Amelina – cea care a scris despre Volodymyr Vakulenko, scriitor răpit și ucis de ruși (1972-2022, n.n.); Amelina, care avea sentimentul că trăiește în toiul unei noi Renașteri executate, a găsit jurnalul îngropat al scriitorului ucis, a publicat textul în cauză iar la o lună după aceea a fost ucisă la rîndul ei. Bătălia ucrainenilor nu este doar pe cîmpul de luptă, ci și pe cel al culturii, pentru renaștere culturală, „orice mișcare e așadar o bătălie pentru supraviețuire; o luptă existențială”.

Răspunzînd la întrebările puse de Bogdan Suceavă, Ruxandra Cesereanu, Florin Balotescu, Magda Cârneci, Mihai Văcariu, Ovidiu Manoilescu, Florin Hălălău, Angela Furtună, scriitorul ucrainean a exprimat opinii legate de elementele care îi apropie sau distanțează pe ucraineni de ruși (menționînd că „elementele comune nu mai funcționează”), conchizînd că atunci „când vorbim despre Ucraina, trebuie vorbit nu doar ca despre o victimă, despre suferință, ci și despre o țară care e mai puternică decât în 2022, care apără și Europa, căci acesta este și un război declanșat împotriva întregii Europe, împotriva democrației europene. Este un război al noilor imperii împotriva democrației.” Asemenea opinii sînt receptate cu un anume confort, mai puțin subminate de falsitate, pentru că vin din partea unei conștiințe care se chestionează mereu, care își menține rostul și direcția. Se dovedește încă o dată că literatura nu fuge de provocările prezentului, ci încearcă să le cuprindă, să le înțeleagă și să le exprime, contribuind la deslușirea lumii în care trăim.

Racursiu

Biblioteca

Biblioteca nu este mobilier. Este o ființă atentă, cu respirație de coperte și memorie de lemn. Rafturile ei nu susțin doar cărți, ci și greutatea unor lumi care au crezut, la rîndul lor, că sunt definitive. Alina-te cuminți, cotoarele, par soldați retrași dintr-un război foarte vechi, fiecare purtându-și înăuntru propriul front.

Noaptea, când casa tace și pereții își strâng umbrele la piept, biblioteca începe să lucreze. Nu se aude nimic, dar se întâmplă totul. Paginile se ating între ele ca niște pleoape care clipească sincron. Ideile se mută dintr-o carte în alta, ca niște păsări care nu mai recunosc hotarele. Un vers rătăcit dintr-un volum de poezie se lipește de o propoziție dintr-un tratat de logică și o îmblânzește. O frază istorică își pierde coiful și, pentru câteva clipe, devine poveste.

Biblioteca știe ce ai citit și, mai ales, ce ai evitat. Simte cu degetele ei de celuloză frica ta de anumite adevăruri, nerăbdarea ta, orgoliul tău. Când întinzi mâna spre un raft, nu tu alegi cartea, ci ea te recunoaște. Îți oferă exact volumul pe care nu-l căutai, dar fără de care ai rămâne, încă o vreme, neterminat.

Sunt cărți care dorm adânc, ca o faună de iarnă, și cărți care nu închid ochii niciodată. Cele din urmă ard mocnit, ca niște jaruri sub cenușă. Dacă le deschizi, te ard. Dacă le lași în pace, te ard și mai tare. Biblioteca le ține acolo nu ca să te protejeze, ci ca să te provoace.

Unele volume au memorie lungă. Își amintesc mâinile care le-au atins, aerul orașelor prin care au trecut, privirile care le-au citit pe diagonală și pe cele care le-au citit cu genunchii strînși la piept. Când le deschizi, nu intri doar într-un text, ci într-o mulțime de vieți care au respirat înaintea ta prin aceleași pagini.

Și mai este ceva: biblioteca nu uită nimic din ce i-ai încredințat. Îți păstrează copilăria într-o carte cu colțuri roase, iubirea într-un roman subliniat stîngaci, revolta într-un eseu citit pe furiș. Într-o zi, când vei crede că ai devenit altcineva, te va chema înapoi printr-un titlu prăfuit. Îl vei deschide și te vei întâlni, brusc, cu tine.

Biblioteca nu e un obiect, ci e o conștiință. Una care nu judecă, dar nici nu iartă ușor. Te lasă să pleci, dar îți ține locul. Și, ori de câte ori te întorci, îți amintește că nu ești suma cărților citite, ci a celor care te-au citit pe tine.

În fața bibliotecii nu stai. Te oprești. Ca în fața unei instanțe tăcute. Cărțile nu te privesc, dar știu tot ce nu știi tu. Fiecare titlu e o ușă care nu se deschide singură. Trebuie s-o atingi. Și de fiecare dată când o atingi, ceva din tine rămâne acolo.

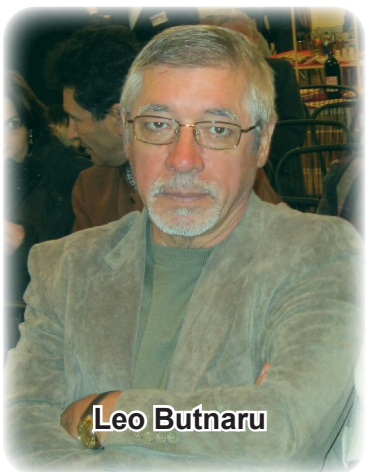
Biblioteca e o geografie jur-împrejur. Nu are străzi, însă are etaje. Nu are piețe, ci are (și) goluri. Acolo unde lipsește o carte, se vede un fel de rană mică. Un spațiu care a fost ocupat de o idee și acum e liber. Această libertate a doare.

Sunt cărți pe care nu le mai deschid, dar ele mă deschid pe mine de fiecare dată când trec pe lângă ele. Îmi amintesc cine eram când le-am citit. Ce credeam. Ce nu știam. Biblioteca este o autobiografie scrisă de alții.

Noaptea, când casa tace, biblioteca rămâne trează. Lemnul scârțâie ușor. Pagini invizibile se întorc. E posibil ca unele cărți să se citească între ele. Sau să se contrazică. Sau să-și povestească ce-a mai făcut cititorul lor.

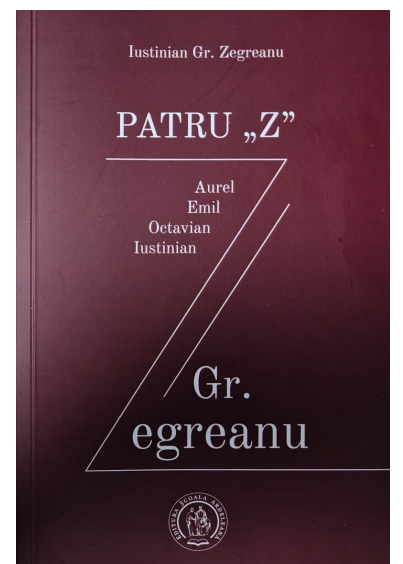
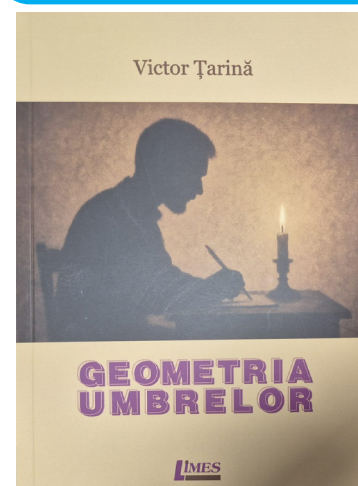
Într-o bibliotecă nu ești niciodată singur. Ești doar depășit numeric. Și totuși, această mulțime e fragilă. O inundație, un foc, o mutare, o neatenție – și se duce. Inteligența, spiritul, cultura sunt inflamabile. Memoria arde ușor. Din acest motiv biblioteca stă încordată ca o ființă aproape fantastică ce știe că poate dispărea.

Și, în tăcerea ei cuviincioasă, omul învață ceva esențial: nu trăiește într-o lume, ci într-un text imens, din care fiecare apucă doar câteva fraze.

Leo Butnaru

Cărți primite la redacție

Livius Petru Bercea

Recitind „secretele” lui Cornel Ungureanu

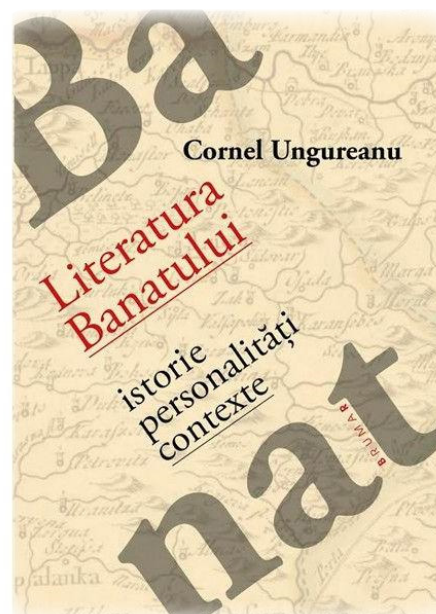
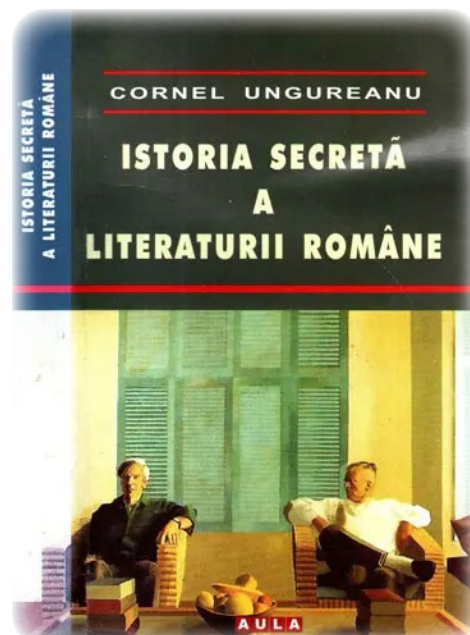

Prin 1964-65, în primul meu an la filologia timișoreană, mi se vor fi intersectat pașii cu ai lui Cornel Ungureanu, student în ultimul an la aceeași facultate, fără să bănuiesc, atunci, că va deveni, peste ani, una dintre cele mai importante voci din critica și istoria noastră literară. L-am citit, după debutul cu volumul masiv La

umbra cărților în floare, cu interes profesional, multe dintre cărți și i-am urmărit aparițiile lunare din „Orizont”, gândindu-mă întotdeauna la puterea de muncă a criticului timișorean. Acum vreau să concretizez niște alte gânduri. Nu mai țin minte în ce dată a fost lansată, în 2007, cartea lui, Istoria secretă a literaturii române (Ed. Aula, Brașov), dar știu că am început s-o citesc imediat ce am ajuns acasă de la sediul Filialei Uniunii Scriitorilor și am terminat-o cam în două zile. M-am gândit atunci să scriu despre acest „CNSAS” al literaturii noastre. N-am făcut-o. Nu mai știu din ce motiv. Am reluat lectura cărții, pe îndelete, mai târziu, „în etape”, fiindcă voiam să-mi lămuresc câteva lucruri. Chiar dacă aceste „lămuriri” s-au produs mai demult, abia acum le concretizez.

Cartea lui Cornel Ungureanu (se împlinesc aproape 20 de ani de la apariția ei) se poziționează în ansamblul unei veritabile campanii de reazăzare a unor opere din literatura noastră în hotarele firești ale interpretărilor corecte. Ar fi destule nume notorii din critica și istoria noastră literară care ar trebui amintite aici pentru inițiativa de a rescrie pagini oneste despre opere hulite pe nedrept sau chiar interzise și despre nuliță estetică ridicată în slăvi de critica literară dintr-o anumită vreme. Volumul lui Cornel Ungureanu nu recuperează decât în parte opere necunoscute, eventuale „secrete de sertar”, de care nu vom fi auzit, nici nu urmărește senzaționalul ieftin, ci repune în drepturi fragmente din cultura noastră scrisă (parțial și din folclor). De la întemeietori, trecând prin literatura premodernă, poposind asupra unor clasici, mai apoi insistând asupra celor care se afirmă în perioada interbelică și la urmă umblând dezinvolt printre contemporani, criticul are păreri noi, refuză sau confirmă anumite aserțiuni anterioare lui, uneori tranșant, alteori maleabil. Am observat însă ceva: Cornel Ungureanu ignoră (cu bună știință, cred) nulițile morale, neacordându-le niciun credit, trecându-le sub tăcere, așa cum merită. Ce-mi „spun” unele din paginile cărții? Despre *Mă-năstirea Argeșului* s-au pronunțat savanți renumiți: Hasdeu, Iorga, Mircea Eliade. Mă întreb dacă vreunul s-a gândit și la o altă explicație a gesturilor unor personaje și a semnificațiilor baladei. Eu cred că zidirea Anei în temelile lăcașului (reflex al unei credințe, că orice construcție are „sufletul” ei) este depășită, ca importanță, de un alt gest: al domnitorului care dispune distrugerea schelelor și părăsirea lui Manole pe acoperiș. Cruzimea e specifică Evului Mediu, e o caracteristică a multor domnitori orgolioși și egoiști și, de ce să ne păzim s-o spunem, nu e străină nici omului de rând. Ce a făcut domnitorul medieval e o crimă; nu Manole se sinucide „zburând” voit de pe acoperiș, ci e, cumva, obligat s-o facă. Mobilul gestului inaugurat, în literatură, de un asemenea domnitor se schimbă de la o epocă alta. Ulterior, mai intervin subtilitățile. Doar atât... Cât îi privește pe „întemeietori”, am fost de obicei consternat de puținătatea preocupărilor specialiștilor mai noi pentru începuturile literaturii noastre. Ion Ghica, de pildă, cum sugera și Cornel Ungureanu, e o veritabilă „mină de aur” pentru cercetători, un adevărat „european”, bey de Samos, diplomat de carieră și scriitor remarcabil, în scrisori. Învățămintul (așa cum e conceput azi) îi va elimina pe înaintași (e semnificativă atitudinea unui minister, precum cel „al învățămintului și educației!” , în privința Școlii Ardelene – o coloană verticală a nației, pe atunci), uitând că nimic nu provine din neant, că ne trebuie o istorie, creștem datorită unor rădăcini, și (iertată fie-mi comparația) nu ca roșiile de azi, doar cu rădăcinile în apă. Începând cu literatura scriitorilor din jurul anului 1848, Cornel Ungureanu urmărește, aproape obsesiv, o idee care îi e dragă și care a prins contur în multe din cărțile sale: în ce măsură o „disciplină” literară nouă – geografia literaturii – angajează noi așezări ale scriitorilor în interiorul spațiului care se numește istoria literaturii române. Criticul și istoricul literar timișorean îi argumentează cititorului că majoritatea marilor scriitori, mai ales cei care au ales pentru studii spațiul european (până la 1918, dominat de puternicul Imperiu Habsburgic), au avut permanent sentimentul apartenenței la un „centru”, chiar dacă tendințele unora au fost de plasare a personalității proprii pe orbite naționaliste, „exo-centrice”, cu tendințe conservatoare (exemplul lui Eminescu, mai ales al scriitorului-gazetar, e elocvent). Sunt opțiuni personale, unele care nu trebuie neglijate, și depinde de personalitatea fiecăruia dacă se simte „acasă, în Europa Centrală”, cum sună un titlu de subcapitol din carte (p. 113-127) sau nu. Ne sunt propuse, în ideea existenței unui „centru”, și exemple din alte sfere ale vieții intelectual-sociale (politica, de pildă), prin aducerea în discuție a activității unor oameni politici: A. C. Popovici (bănățean, „europenist” convins), mai târziu – Iuliu Maniu și Pavel Pavel, echilibrați și lucizi. Deci, tendința exista și persista, sub diferite forme, iar geopolitica și geografia literaturii se întrepătrund. În orice caz, „centrul

centrului” pe care îl presupune, totuși, acea „Mitteleuropă a periferiilor” trebuie să fie Viena, deci Imperiul, nu Budapesta, pe care mulți, începând cu Slavici, o văd oprinatoare, trădătoare, trufașă. Sub condeiul criticului și istoricului literar își găsesc (re)interpretarea scrieri ale unor nume semnificative din literatura română: Emil Cioran, N. Steinhart, Vasile Voiculescu, uniți, de pildă, cei trei de mai sus, prin atitudinea (nu comună, evident, dar, undeva, comparabilă) față de fenomenul religios și față de repercusiunile lui asupra creației. Tot asupra unor scriitori de primă importanță se opresc aserțiunile din paginile dedicate lui Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Sorin Alexandrescu. Criticul investighează și acea parte a literaturii, interesantă, de obicei, prin „cantitatea” de viață personală pe care o conțin, jurnalele (mărturisirile, autobiografiile) poate pseudo-literatură, într-un anume sens, dar foarte importante pentru cunoașterea personalității scriitorului, și aici nu sunt de neglijat nume ca Jeni Acterian, Belu Silber, Marc Mihai Avramescu. Marile nume ale epocii interbelice (dar și altele, anterioare sau din proximitatea temporală imediat următoare) sunt puse, cel puțin dintr-o perspectivă, sub lupa criticului. Așa au luat ființă subcapitolele despre Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mateiu Caragiale, G. Călinescu, Zaharia Stancu sau Eugen Barbu. Nu au un numitor comun, evident (deși Cornel Ungureanu îi pe așază pe cei amintiți de mine mai sus sub cupola largă a unui capitol precum *Arta paricidului la români*). Ce au totuși „în comun”? Poate greșesc, dar citind scrierile lor (mai devreme, dar și acum, incitat de cartea lui C. U.) am observat că ei răspund unei posibile formulări de tipul: „cum e omul, așa e și opera”. Și aserțiunea mea se verifică. Romanele lui Călinescu îl au în „centru” (într-o ipostază sau alta) pe omul G. Călinescu; scrierea cu intarsii de orfeverie a lui Mateiu Caragiale *Craii de Curtea Veche* este expresia „în oglindă” a pasiunii scriitorului pentru heraldică, și exemplele ar putea continua. Mai pe față sau subteran (în tonul cărții), cred că și Cornel Ungureanu gândește la fel... De un loc privilegiat se bucură Camil Petrescu (mai ales cu *Un om între oameni*, carte care trebuie reconsiderată și pe care criticul o vede tot ca o expresie a unor laturi ale personalității lui Camil Petrescu). Pagini consistente sunt dedicate unor scriitori din ceea ce s-a numit avangarda. Și nu e deloc întâmplător că re-interpretările vizează nume precum Bacovia, Geo Bogza, Ion Vinea, Tristan Tzara, despre care nu s-a spus (nu s-a putut spune) chiar totul până acum, chiar dacă unii dintre avangardiști au beneficiat de monografii solide și serioase (Bacovia, Vinea). Despre nevoia de a re-scrie istoria unor perioade din literatura română se citește și în paginile rezervate unor personalități ca Victor Iancu (profesor de literatură universală și comparată la Universitatea din Timișoara) și Wolf von Aichelburg (legați, prin activitate, de Cercul de la Sibiu) sau, mai nou, unor scriitori cel puțin nonconformiști, precum Emil Brumaru și Dan Silviu Boerescu. Nu i-am numit pe toți cei care intră în atenția lui Cornel Ungureanu, nu asta a fost scopul acestor rânduri. Dincolo de textul criticului, se află necesitatea de a re-poziționa scriitori și personalități ale vieții culturale, de a lumina părți obscure sau neglijate ale unor opere care s-au dorit citite „altfel” atunci când au apărut. E mult spus că apariția cărții a vrut să bulverseze istoria literaturii române. Dar, a vrut, sigur, să o rescrie, fie și parțial. Poate unele capitole ale cărții necesitau o altă „aranjare” a scriitorilor. Mă întreb și acum: intenționa, oare, Cornel Ungureanu să ne dea, în anii viitori, o Istorie (rescrisă) a literaturii române? Un titlu posibil și necesar... Dar, e târziu...

Virgil RAȚIU - 75

Nimicimea nimicului

Lui Ion Mureșan

Era o vreme cam între și *printre*...
...Întru nimic și posibil nimic,
întru mainimic și abundentul zero barat,
mirate și zgribulite, *ora et labora*.
Astăzi tot atâta încredere am câtă în Wikipedia,
Sigur poate, mai multă în ringhișpilul care se rotește frumos.

Nu există un lucru de pe Terra prin care să nu treacă vreun nerv divin –
rotacizează José Ortega y Gasset.
Anticul gânditor Heraclit îi invita pe cei aflați în vizită
să îndrăznească să intre în bucătăria sa: „Întrați, intrați! Și aici sunt zei.”

Am suficiente date – afirmă Irina Petraș – despre:
acordul fin, privirea laterală, ochiul leneș, universul elegant, ochiul haptic, multiversul, materia neagră –
concepte ale științelor care pot fi transformate
în interiorul literaturii cu beneficii pentru
codul genetic universal...

Consiliul Național al Audiovizual nu interzice reclamele
târătoare ale manipulării, *fake pharmacy*...
Iar Toanta suflării întregii țări,
responsabila cu sănătatea mintală a patriei, tace!
Raft: *urimil, sanohepatic-colesterol, slabo-ficat, cicatridina, ACC potentă, belBital* (și nu-ți cade părul)...,
alte nenumărate denumiri savant compuse greu de tradus,
ficat fortifiat cu *fortificat* forte șamd,
asezonate cu coruri de copii, părinți și bunici responsabili
de omagii și ode ale bucuriei închinat farmaciilor!
Reclame în care mama-soacră își vindecă ginerii,
dansează în grupuri cu pastilele între dinți,
un anume supliment alimentar e folosit de-o întreagă scară
de bloc,
prietenele își recomandă reciproc avantajos *slim*-uri,
nutrimente procesate policolore,
de la cel cu tăța-n gură până la cel cu barba *rusă*.
50 de miliarde de bacterii bune într-o capsulă...
Ce, credeți că asta-i o glumă?
La noi, unde mai sunt codri verzi, nu individul este bolnav,
nu un ins ori o însă sunt suferinzi, nu,
ci familii întregi. Vezi familia Cicatridina!
O, țară bolnavă de la președinția cu laptop până la cel cu
târnu în mână...;
țară nefericită, condusă de pricepuții din justiție,
de anafişti, de constituționaliști,
de guvernatorul *ronnilor*
de agenții, onegeuri, *secretați de stat*, profesori de educația
queer,
de smiorcăiți mirosind a diplomați, înavuțiți fără patalamale,
de poligloți și *polițuști*,
cei care tot strigă în șoaptă la *pădurari* și *vânători*, până
când aceștia
ajung să care ei materialul lemnos jumult din păduri, în viu,
chiar acolo unde dorește „comanditarul” de metri steri!
La fel ca justițiarii aflați în plăți speciale,
unde toate și totul sunt judecate „la liber”,
traî, neneacă, vătrai, bădie...

Inutil, cu mare *sfarmă credință* transmit tuturor celor care
hulesc în scris
că mai este *pâna la mai mult decât omul sapiens*.
S-a demonstrat *aceasta* nu de puține ori.
S-a identificat etapa intermediară
între cea mai complexă materie inertă (mică) printre cea mai
puțin complexă
materie vie dintre 0 și 0⁴⁵⁷.
Ignorarea/respingerea/negarea sacrului intrinsec
atrage după sine degradarea condiției umane –
afirmă, așa cum se cade, Mihaela Malea Stroe.

Vino și vezi!... Îndrăznește!... A cerceta nu-i o rușine...,
Ba, e fală!
Se întâmplă ca un om credincios să sufere la un moment dat
o cădere, o *încercare dumnezeiască*, astea de la... El
încoace.

Căci nu se știe cum suntem încercați pentru păcatele
săvârșite
fără voia, demult, cu voia de către *altul* și de *una, alta*.
Vino și vezi!...

Era o vreme cam între și *dintre*...
– Hei, cam cât crezi că mai avem până la *printre*?...

De multă timp, tot atâta încredere am în *ideea de Iliescu*
câtă am în Wikipedia!
Am sperat să scap, ne-am zbatut, am luptat să scap...
Nea!...
Ieri, cel mai nevolnic ins ce șade între podurile
care tot trec apa pe aici mi-a șoptit:
Inutil degeaba!*...
Întru ne-a părăsire în decembrie 1987,
plecat foarte neîmpăcat cu aceleași speranțe în gând, singur
vorbind.

*] vorbă-n dodii a lui Nicolae Gheran (1929-2023).

Traducator vs. ChatGPT, la melci

Lui Vasile Gogea, cu drag

Descoperire melcopeică,
în care a fost implicat prozatorul și poetul, prietenul nostru.
Mottor-ul de pe pagina de gardă a epopeii melcului de
Vasile Gogea (formă literară reținută drept: *melcopee*, în
Din caietul melcului. Poezii din cochilii, Editura Dota, Cluj-
Napoca,, 2023), conține în interiorul său (fiindcă aici se
pomenesc a coexista mereu diferite „interioare”), incumbă și
o eroare memorabilă. Nuanța este nemaiîntâlnită, „ciudată”,
se poate spune... Motto este luat după Paul Claudel (*Melcul*
– 1931); traducerea aparține lui Șerban Foarță:

Într-al melcului castel
Rămas gol – oglinda mică
Îți arată ce-i în el
Numai dacă ești furnică.
Iată „traducerea” robului Google-AI. Aici, se pare că robi
face pe grozavul:
Adânc în interiorul melcului,
Există un palat splendid,
Împodobit cu o oglindă atât de mică.
Ca să vedem cum suntem puși,
Trebuie să fii o furnică.

Remarcă: între un aparat produs și procesat de om, fie
acesta și fistichiu/ diliu/ genial,
și... acolo ceva..., nimeni nu va reuși să ocolească vreodată
adevărul pe care nu-l poate păstori,
traducerea lui Șerban Foarță dând peste cap multă muniție
literară.

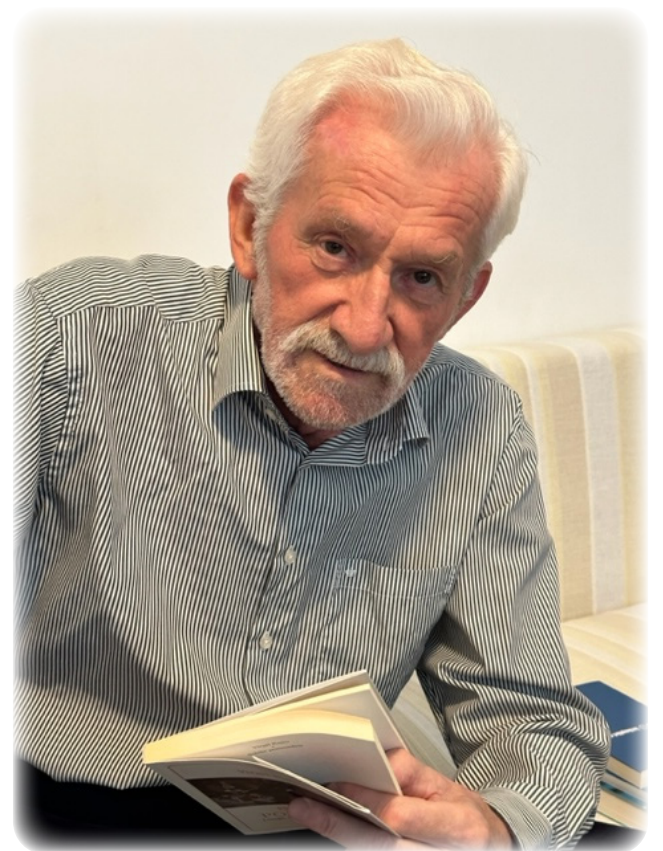
Premoniția postmoniției!... de unde prevederea.
Vasile, cu de totului tot!... [nu numai că pare!], scrie în clar
și declamă:
Pe buze lipici uscat..., în grădina în care am îngropat
ultimul melc elicoidal, în sfârșit real.
Oare Vasile chiar a însemnat în caietul melcului aceste
rânduri?
Ori a comis?...

Cai verzi pe pereți

A fost odată un om care oriunde umbla, oriunde
se ducea sau era chemat, chiar și atunci când lucra la
fierăstrău, purta cu el o plasă în care, printre alte lucrșoare,
avea o potcoavă. El, nu se știe cine i-a spus, era convins că
acea potcoavă îi poartă noroc. Și, astfel, omul și plasa lui, zi
de zi, zi de zi.
Într-o altă zi, acel om, pe numele său Rudiță Cacula, a fost
găsit mort sub o bancă din parcul mare al urbei. Poliția, după
ce a cercetat locul, a scuturat plasa pe care Rudiță Cacula o
ținea în mână strâns. Din plasă au căzut numai o caia și un
petec de hârtie împăturit pe care nu era scris nimic.

Domnul Codlău*

Hei!... Poate să-mi spună cineva unde îl găsesc pe domnul
Codlău?!...

Îl caut demult, tot întreb de el în stânga, în dreapta, însă
nimeni, nimic! *Toți e mucle...* *Ați observat?!*
Îmi pare ciudat, și am tot întrebat,
dar îi aud pe mulți vorbind, pomenind de domnul Codlău
nimeni însă nu știe, în clar, unde e de găsit domnul Codlău.
Mergi ce mergi pe stradă, prin magazine, prin molluri
și numai ce auzi conspirată formula „domnul Coldău”,
te întorci curios, dai să întrebi: Știți cumva ceva despre
domnul Codlău?
– Pardon, zice omul inoportunit, da’ dumneata cine sunteți?
– Întrebam de domnul Codlău... Știți cumva unde îl pot
întâlni pe domnul Codlău?...
– Și dacă aș ști, nu v-aș spune pentru că nu ne cunoaștem...
Iar în al doilea rând, nu se cade.
Da, îl caut demult pe domnul Coldău, dar nu-i și nu-i...
Până și pe Internet, și pe Instagram, ca să nu mai vorbesc
de Tik-Tok,
pe *brațe* e ținut domnul Codlău dar nimeni nu-și asumă
răspunderea, nu știe
sau nu vrea să spună unde se află domnul Codlău!...
Ce mama dracului!? Am fost și pe Feleac să...,
că zicea unul că ‘mnealui are vilă nu știu unde...
– Care Feleac?
– Cum „care Feleac”, nene? Ce..., sunt mai multe?
– Păi, îs. Nu știați?...
– Mă rog, l-am căutat și la Poiana Brașov, la Herculan, la
Miercurea Ciuc.
Îmi spuse cineva că îi plac ungueroaicele... O laie! Nu e!
– Așa o fi, dar... Poate n-ați căutat destul...
– Posibil... Că de-aia tot întreb: Poate să-mi spună cineva
unde este domnul Codlău?
– Dar pentru ce-l căutați?... aud, din spate, o voce subțire...
Răspund:
– Ei, și dumneata! Așa, de chichi... Cineva mi-a șoptit că,
sigur,
domnul Codlău e o persoana tipică, de succes... Asta o
știi?...
– Nu. Da’ la Coldău l-ați căutat?
– Care Coldău?
– ...Sau la Ciumpercești, ori la Puchinoșii..., la...
Bucăle?...
Da, e, o localitate, acolo! ...Ce contează? Localitate să
fie..., prin România, bre!
– Pfu! Că bine zici! Uite, chiar acum mă duc... Pornesc...
Cred că am cursă conformă, cu programul de orare,
știu, nu peste mult timp..., la ora 13 și ceva...
...Mai rețin că la un moment dat tipul avea scris cu pixul pe
braț:
TVA e ceva foarte bun. Mereu se întoarce.
Baza este TVA.

*) Înlocuiți acest nume cu oricare alt nume doriți și veți
descoperi ceea ce căutați... Scrieți, de exemplu,
Grindeanu... etc.

Adrian Țion

Substanță narativă energizantă în romanul lui Ovidiu Pecican Imberia

Lejer și expansiv în scris și în viață, Ovidiu Pecican dezvoltă un stil personal de a fi care cucerește deopotrivă pe cititor (din orice categorie profesională) și pe auditor (din orice regiune geografică). E farmecul omului care transpare firesc, natural, imprevizibil, și în scrisul său. Normal ca naturalistul francez Buffon să considere asta natural și aserțiunea lui Le style c'est l'homme même să devină dicton universal valabil în nomenclatorul estetic al valorilor (nu numai naturale, ba chiar și literare). Cam asta probează, la modul strict comparativ, scriitura sa din romanul ajuns la a doua ediție Imberia (Editura pentru Artă și Literatură, București, 2025). Titlu cu care te obișnuiești greu, dată fiind îmbârligarea bizară a literelor / sunetelor care nu alunecă spre un înțeles îndeobște acceptat. O mică rebeliune. Dar prozatorul îl impune cu stăruință și încăpățănare auctorială, obligându-ne să-l acceptăm ca atare și să ne obișnuim cu el pe măsură ce înaintăm în lectură. Altfel spus îl pune la înaintare ca substantiv propriu feminin insinuând o ființă dezagreabilă, cătuși de puțin atractivă, desenată în culori negative. Onomastică repulsivă după cum a dorit-o prozatorul și o portretează naratorul. Pentru că, am uitat să vă spun, opul lui Ovidiu Pecican despre care facem vorbire aici, după tomuri de scrieri științifice în domeniul istoriei, cărți de proză, de eseistică și de poezie, este de data asta un roman. Un roman consistent după numărul de pagini (256 de pagini) și diluat în digresiuni flamboaiante ori numai cu parfum eclesiastic din punctul de vedere al tematicii și al construcției romanești.

Cu aspect de jurnal foarte intim, având sub observație confesiunile deocheate ale naratorului numit timid, în treacăt, Emanuel Dragodan, subiectul se încheagă din trăirile acestui intelectual ușor zglobiu, ușor neadaptat realităților postdecembriste pe care nu ezită să le ia în răspăr într-o avalanșă de observații subtile, ironice, dar și traumatizante. Până la un punct, profesorul Emanuel Dragodan este Ovidiu Pecican însuși. Un tip nebunatic, fără astâmpăr, intelectual colocvial, nu scoțos, cu drumuri curente pe străzile Clujului contemporan, prin librării și redacții, pe la cene literare și lansări de carte. La o lansare de carte o cunoaște și pe numita Imberia, făptură de o feminitate bizară, dar insistentă și voluntară, lipicioasă ca banda de scotch transparent care nu ți se mai dezlipște de pe deget. Căci transparentă e într-adevăr pentru narator această față anostă, față de care nu se simte atras, dar cu care se încurcă literalmente și finalmente. O relație pasageră, desigur, paralelă cu iubirea sinceră pentru femeia din garsonieră, pentru care nutrește sentimente adevărate. Naratorul cochetează și cu fantoșa unui Don Juan de mucava, marșând apăsat pe grimasă, joc și autoironie. Relația cu Imberia este realmente caducă și ilară, sortită eșecului, târăgănată inutil, dar presărată cu picanterii sexuale (concesii făcute literaturii de consum?). Poate că sunt și vagi ecouri, à rebours, din Henry Miller (amintit undeva) sau Gib Mihăescu (neamintit), strecurate insidios în text spre propriul amuzament. Mai știi? Oricum, nu aceste scene pigmentate cu picanterii cinice (ca să nu spun vulgare) fac obiectul firului epic precum în mare parte la autorii amintiți mai înainte. Ele pot doar să deruteze sau să abată atenția de la problemele serioase, tratate responsabil, dar inserate în aceeași magmă de factură ludică, formată din scurte fragmente aglutinante. Vivace, mereu inventiv, imprevizibil, eul auctorial pune în valoare jocul de idei și observațiile penetrante despre societatea românească aflată la cumpăna dintre două regimuri politice, traversate de o conștiință lucidă, greu, dacă nu imposibil, de manevrat ideologic, necum politic. Naratorul e un om cu minte pătrunzătoare ce-și apără principiile și știe să respecte sau chiar să onoreze cu grație și condescendență libertatea de gândire și de expresie, valori câștigate după decembrie 1989. Mai mult, știe să le promoveze cu eleganță și inteligență neostentativă, mai degrabă șugubeață, ghidușă: stilul lui caustic inconfundabil.

Momentele pur epice, surprinse cu acirie de prozator, sunt învăluite în extrapolări eseistice axate pe cele mai diferite teme ce vin spre conturarea unui „ego nelinistit”, frământat de marile și micile probleme ale vieții românești de tranziție. De la evocările cu nuanță autobiografică din spațiul transilvan (Lipova, Arad, Cluj), despre familie și tatăl suferind, la regretul neimplementării Punctului 8 de la Timișoara și la disputele publice cu oameni întâlniți întâmplător în tren, inși ce dezbat hotărât probleme naționaliste, evantaiul abordărilor curajoase dau amplitudinea unui tablou social vibrant, concludent, trecut prin filtrul intransigent al naratorului cu vederi liberale. Inventarierea acestor evenimente, întâmplări și luări de poziție avansează spre completitudini textuale relevante, asigurând o metafizică personalizată scriiturii.

Dacă prima parte a romanului abundă în epicitate galopantă, fluidă ca întindere, cu aspect aleatoriu, partea a doua se deschide spre fluiditate analitic-eseistică, îndreptată spre confruntarea cu sinele profund, oglindit în matricea spirituală a credinței creștine. Liantul care le unește se desprinde din numitele plăci de personalitate, etalate dezinvolt ca „euri neintegrate”, componente ale personalității naratorului, fațete ce dau sens, colorează original „o persoană șmecheroasă a urbei someșene”. Problematika se transformă subit în dezbateri de tip dostoevskian pe marginea confruntării cu biserica ortodoxă și cu tematica dură conținută în Marele Inchiizitor din Frații Karamazov. Atingerea dintre divin și diabolic e în măsură să frisoneze și să accentueze neliniștile insului în căutarea unui echilibru interior, așa încât profesorul Dragodan apelează, fără prea mult succes, la un duhovnic spiritual, părintele Gomboș. Desigur, adevăratele răspunsuri la marile întrebări existențiale – lasă să se înțeleagă prozatorul – le găsim tot în noi înșine. Experiența eșuează lamentabil.

Cum naratorul confesor se simte îndreptățit să se lăfaie simultan în două experiențe erotice, prozatorul – de ce nu? – se ambiționează să conducă două planuri narative conexe, aparent divergente. Unul exterior, teribilist, extras din realitatea cotidiană, celălalt adâncit în cunoaștere de noapte. Cele două paliere narative se întrepătrund savuros într-o osmoză analitică originală, marca Ovidiu Pecican. Pe de o parte avem neastâmpărul zglobiu ridicat simbolic în „spuma zilelor”, pe de altă parte avem frământările contemplativului ascuns sub carapacea insului jovial pus mereu pe glume. Așadar substanța narativă a cărții se cristalizează în două structuri complementare contrase într-o formulă contrapunctică ce se dovedește nu numai viabilă, dar și atrăgătoare, ușor de deslușit la lectură. **Imberia** este un roman ardelenesc incitant prin natura scriiturii, elaborat cu meșteșug de un ingenios și fervent mânuitor al cuvântului hărăzit revelații multiplele stratificări ale umanului.

Denis Stratulat

Mariana Stratulat și Libertatea, Ordinul de Sretenje al Republicii Serbia

Casa de Presă și Editură „Libertatea” a fost distinsă cu Ordinul de Sretenje al Republicii Serbia, una dintre cele mai înalte decorații ale statului, în semn de recunoaștere a contribuției sale remarcabile la viața culturală și mediatică. Distincția a fost conferită în cadrul unei ceremonii solemne desfășurate la Palatul Serbiei din Belgrad, cu prilejul Zilei Naționale a Republicii Serbia.

Acordarea acestui ordin reprezintă o confirmare oficială a rolului pe care CPE „Libertatea” îl îndeplinește de opt decenii, printr-o activitate editorială neîntreruptă, dedicată informării, culturii și păstrării limbii române. De-a lungul timpului, „Libertatea” s-a impus ca una dintre cele mai importante instituții de presă de limbă română din Serbia, devenind un reper al profesionalismului și al responsabilității jurnalistice.

Distincția a fost primită, în numele instituției, de directoarea Mariana Stratulat și a fost acordată cu prilejul jubileului de 80 de ani de existență ai publicației, aniversați anul trecut. Acest gest simbolic confirmă continuitatea și consecvența unei instituții care, de-a lungul generațiilor, și-a păstrat misiunea și valorile fundamentale, rămânând un reper al presei de limbă română din Serbia.

Primim această distincție cu emoție și cu un profund sentiment al responsabilității. În primul rând, mulțumirea noastră se îndreaptă către colectivul instituției – către toți cei care, prin muncă, seriozitate și devotament, au construit și apărut prestigiul „Libertății”. Această recunoaștere aparține tuturor celor care au contribuit, de-a lungul timpului, la existența și continuitatea acestei instituții.

De-a lungul celor opt decenii, „Libertatea” a fost mai mult decât o publicație: a fost o instituție care a reflectat realitățile sociale, culturale și istorice, păstrând o legătură vie cu valorile și identitatea limbii române. Generații de jurnaliști, redactori, tehnoredactori, tipografi și colaboratori au contribuit la construirea acestui patrimoniu editorial, transformând „Libertatea” într-un simbol al continuității și al dedicării.

Ordinul de Sretenje este conferit prin decret prezidențial pentru merite deosebite în domenii precum cultura, educația, activitatea publică și dezvoltarea societății. Acordarea acestei distincții CPE „Libertatea” confirmă importanța și impactul pe care instituția l-a avut, de-a lungul timpului, în spațiul mediatic și cultural din Serbia.

Această recunoaștere marchează nu doar un moment de onoare, ci și o reafirmare a valorii și relevanței unei instituții care, timp de 80 de ani, a rămas fidelă misiunii sale. Pentru „Libertatea”, distincția reprezintă, în același timp, o încununare a unui parcurs remarcabil și un angajament pentru viitor.

Zenovie Cârlușea

O trilogie epistolară la final

Cu al treilea volum „Niculae Gheran în oglinda corespondenței” apărut la Editura David Art, Rodica Lăzărescu încheie publicarea „selecției” din corespondența primită (și, parțial, trimisă) de ilustrul editor rebrenolog, scriitor, critic și istoric literar NICULAE GHERAN (n. 14 octombrie 1929, București – d. 4 aprilie 2023, București), cu care am corespondat și noi, electronic și telefonic, în perioada 2018-2023, cu regretul exprimat de d-sa de a ne fi cunoscut „prea târziu” (i-am comentat câteva cărți, i-am solicitat un interviu și i-am publicat câteva articole în trimestrialul „Portal-Măiastra” de la Tg.-Jiu, contribuind chiar cu o evocare în frumoasa antologie apărută prin grija criticului și istoricului literar bistrițean Andrei Moldovan, „Bulevardul Niculae Gheran”, apărută la Editura Școala Ardeleană și sub egida Asociației Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și Reprezentanței Bistrița-Năsăud a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România (titlul prelua o remarcă inspirată a lui Adrian Dinu Rachieru, potrivit căreia „...astăzi nu te mai poți apropia de Rebreanu decât pășind pe bulevardul Gheran”). Să amintim o parte din cunoscuții și prietenii ale căror nume se află prin cele trei volume de corespondență editate de istoricul și criticul literar, Rodica Lăzărescu, directorul revistei de ținută academică „Pro Saeculum” la care Niculae Gheran avea o rubrică (Ion Vlad, Irina Petraș, Ion Simuț, Cornel Ungureanu, Constantin Cubleșan, C. Stănescu, Ovidiu Pecican, Gheorghe Glodeanu, Rodica Lăzărescu, Ion Filipciuc, Mircea Popa, Andrei Moldovan, Mircea Muthu, Horia Gârbea, Constantin Coroiu, Theodor Codreanu, Zenovie Cârlușea, Petre Isachi, Monica Grosu, Dumitru Radu Popescu, Radu Voinescu, Mihai Neagu Basarab, Olimpiu Nușfelean, Vartan Arachelian, Virgil Rațiu, Menuț Maximilian, Dumitru Cojocaru, Icu Crăciun). Să amintim și ediția bibliofilă „La spartul targului. Interviu și 75 de dedicații de la Arghezi la Zub”, în care ne-a prins cu căldură prietenească (2020).

Se știe îndeobște că Niculae Gheran este realizatorul ediției critice integrale OPERE - LIVIU REBREANU, în 23 de volume, căreia i-a dedicat peste 50 de ani din viață, ediție „monumentală în toate privințele” (Șerban Cioculescu), încununată cu Premii ale Uniunii Scriitorilor (1981) și Academiei Române-Premiul „B. P. Hasdeu” (2002), Premiul Perpessicius acordat de Muzeul Național al Literaturii Române (1981, 2005) etc.

Pe lângă ediția critică propriu-zisă, Integrala Rebrenu, unică de acest fel pentru un scriitor din secolul al XX-lea, regretatul Niculae Gheran a publicat la Editura Academiei două volume sub titlul „Rebreniana”, dar și altele valorificând documente de arhivă care luminează din varii unghiuri personalitatea umană și artistică a unui scriitor de primă linie, cu trimiteri evidente la opera atât de bogată și variată: Tănărul Rebrenu (1986), Liviu Rebrenu: Amiaza unei vieți (1989), Sertar - evocări și documente (2004), Cu Liviu Rebrenu și nu numai, evocări și documente (2007), Liviu Rebrenu prin el însuși (2008).

Să amintim aici și savuroasa evocare a Bucureștilui de altădată (ca fiu al Oborului multietnic) până mai aproape de vremurile noastre, prin care scriitorul și-a făcut veacul, spectaculoasa tetralogie cu precădere caracterologică „ARTA DE A FI PĂGUBAȘ” (I, Târgul Moșilor, 2008; II. Oameni și javre, 2010; III. Îndărătul cortinei, 2012; IV. Bordel nou cu ștoarfe vechi, 2014).

„Correspondența mă omoară și, paradoxal, mă ține în viață” spunea Niculae Gheran care a dialogat în scris cu peste 150 de persoane.

„Surpriză mare ar fi și volumele de corespondență”, îi scria electronic Niculae Gheran pe 10 martie 2020, apropiatei sale, dna Rodica Lăzărescu, schițând în mesajul respectiv și un eventual program al unor reeditări ce ar putea fi îmbogățite, de la volumele „Rebreniana” la cele intitulate „Sertar”, „Cu Liviu Rebrenu și nu numai”, „Ex-temporale”, tetralogia „Arta de a fi păgubaș”...

Scriitorul se afla bolnav de coronavirus și îmi amintesc, tot din mesaje d-sale, cum tânjea după o friptură udată cu vin bun și în ambianță de petrecere, cam cum se petrec multe întâmplări din amintita tetralogie narativă. Niculae Gheran era un om de viață, însă viața nefiindu-i deloc ușoară, de o debordantă vitalitate, crescut nu departe de „Târgul Moșilor” și gustând din plin plăcerile târgului sau navigând prin vremuri tulburi, fără a-și pierde orientarea, prin felul oarecum hâtru de a trece prin toate.

Se considera, chiar la nouăzeci de ani, „un scriitor necunoscut, apreciat mai mult de redacțiile presei literare”, de vreme ce mărturisea că, exceptând opul „Ex-temporale”, recenzat și de noi, „toate celelalte fiind tipărite în tiraje de familie de edituri mărunte”...

Volumul de față continuă – scrie dna Rodica Lăzărescu – seria „poveștilor” epistolare cu „colegi, prieteni, rude și paparude”, autoarea selectând, din „lada” de scrisori, corespondență provenind de la nume cunoscute, precum publicistul Virgil Ierunca, italianistul Alexandru Balaci (șeful său la ESPLA) sau criticul și istoric literar Constantin Ciopraga, Pompiliu Marcea, Paul Cornea, Zaharia Sângiorzan, poetul și editorul Vasile Igna, muzicianul Jean Iacobescu, gazetarul clujean Ion Moise, până la inși mai puțin cunoscuți, pierduți în anonimat (Nicu Altarovici, Gheorghe Derevencu, Cezar Apreotesei, scriptorul-iluzionist

Rodica Lăzărescu

NICULAE GHERAN
în oglinda corespondenței

DAVID
ART

Petru-Aurel Pintilie, devenit personaj...), unii dintre aceștia, observă editoarea, contribuind ca surse de inspirație pentru lumea atât de colorată și de diversă din tetralogia „Arta de a fi păgubaș”.

Editoarea își aduce ea însăși contribuția în recuperarea unei corespondențe foarte interesante purtate de Niculae Gheran cu profesorul Ovidiu Ursa din Maieru – este vorba de 35 de înscrisuri gheraniene, recuperate de editoare de la fiii regretatului profesor cu care Niculae Gheran a corespondat în anii 1977-2001. „Sunteți primul căruia mă destăinui” îi scrie N. Gheran profesorului Sever Ursa (n. 8 martie 1932 la Ilva Mare, Bistrița-Năsăud – d. 21 aprilie 2021), realizatorul, la îndemnul său, al Muzeului memorial „Liviu Rebrenu” din Prislop și al celui din Maieru. Absolvent al Filologiei clujene, a fost repartizat provizoriu în 1956 la Muzeul Grăniceresc din Năsăud, ocupându-se astfel de casa memorială a familiei Rebrenu din Prislop. S-a stabilit apoi în satul soției, la Maieru, ca profesor și muzeograf, „mereu în slujba domnișorului Liviu și a comunității locale”. În scrisorile sale, profesorul Sever Ursa – „nașul” de cununie al Puiei Florica Rebrenu-Vasilescu -, îi face cunoscute anumite date, unele solicitate, cu privire la familia Rebrenu, la urmași și, evident, contemporani cu „domnișorul Liviu”. (pp. 153-182, respectiv textele: 125-150). Dar mult mai importante, de departe, sunt scrisorile lui Niculae Gheran către profesorul Sever Ursa, „o lungă corespondență începută în 1977, urmare a călătoriei editorului în ținutul locuit încă de spiritul Romancierului”, prin care între cei doi s-a țesut „o rețea de sentimente care o excede pe cea sentimentală”, dezvoltându-se astfel firesc o prietenie sinceră. „M-am saturat până peste cap de ingratitudine”, îi scrie Gheran prietenului din Maieru, căruia îi dă sfaturi despre cum ar trebui amenajat Muzeul memorial Rebrenu din Maieru, nu imitând formule străine de spiritul locului, dimpotrivă, depășindu-se „faza diletantismului” și cultivându-se acest specific cu tot ceea ce ar putea aminti de timpul și oamenii contemporani cu „domnișorul Liviu”, un fel de „Cuib al visurilor”: „Accentul trebuie să cadă pe Maieru și pe familia scriitorului. Cine ar putea să știe aceste lucruri mai bine decât voi?” În scrisoarea din 4 ianuarie 1979, N. Gheran îi declară profesorului Ursa: „Ești un frate care, prin ce ai făcut și faci, te afli sub aceeași cupolă sufletească...” În virtutea acestui considerent, N. Gheran nu se ferește să-i spună „nașului” anumite rezerve întâmpinate, în editarea Jurnalului și altor scrieri, din partea „finei” Puia Vasilescu, „miza raporturilor literare este mult mai mare”: „Mă refer la relațiile „istoriografice” cu Puia Vasilescu” (7 martie 1979). Care nu totdeauna au fost armonioase, întrucât editorul întâmpina rezistența familiei în editarea corectă și integrală a unor scrieri („iar familia mă depărta de unele izvoare, punând mai presus propriile interese decât reabilitarea operei”), luptându-se, pe de altă parte, cu „rabinii literari” ai epocii pentru acuzele aduse romancierului „naționalism”, viziuni „fascizante”, „psiho-patologism”, numeroase opere rebreniene fiind taxate drept „văgăuni naturaliste, psihopatologice, mistice” (v. astfel de etichetări în „Romanul monumental” al lui Ion Ianoși, șef al sectorului de literatură și artă la C. C. al P.C.R.). „Am câștigat proces după proces”, îi scrie Gheran, menționând opere precum „Calvarul”, „Ciuleandra”, „Adam și Eva”, „Crăișorul”, „Jar”, „Amândoi”, „Gorila” (editarea acestui roman „era examenul suprem”)... Ceea ce a presupus „o muncă de benedictin, susținută zi de zi, în templul mării opere”. Cu editarea volumului V, care „i-a enervat și mai mult”, mărturisește Gheran, „Spulberam atmosfera edulcorată din Jurnalul lui Fanny și din însemnările Puiei (relațiile dintre Liviu și Emil). De-acum ușa mi-a fost închisă definitiv (...). Eliberat de povara unor conveniențe sociale, puteam să rostesc unele adevăruri.” Însă totul este bine când se sfârșește cu bine, căci, văzând Puia că încercarea ei de a edita Jurnalul cerând ajutorul lui Vasile Netea și Mihai Gafița a eșuat, salvarea a venit tot de la devotatul editor Gheran, care va reuși editarea integrală și corectă, cu note lămuritoare, a Jurnalului lui Rebrenu, despre care inițial nici nu știa că există... (7 martie 1979). Și editarea volumul de Corespondență beneficiază de „contribuția” profesorului Ursa, „pledând pentru îmbunătățirea raporturilor cu familia Rebrenu”: „Indiferent de raporturile trecute și prezente cu Puia, nu m-am abătut de la adevăr, chiar dacă, în perspectivă, se pretează la nuanțări.” La un moment dat, bulversat și tracasat, de interdicții și conveniențe, editorul Niculae Gheran scrie: „M-am saturat peste cap de ingratitudine. Este motivul pentru care am abandonat ediția Rebrenu (paradoxal, după ce trecusem cel mai înalt hop). Sunt singurul om care deține sumarul analitic al ediției până la vol. 20. Să vedem cine se va încumeta să continue seria?” Totodată, editorul se arată foarte nemulțumit că autoritățile județene nu îl sprijină în această „ediție monumentală” („oligofrenii din Bistrița-Năsăud” n-au auzit de el”, „în timp ce o țară se mândrește cu Rebrenu”) – București, 10 septembrie 1981.

În 1983, aflându-se internat la „Elias” din cauza unei „nevroze – reacție la supra-solicitarea eforturilor impuse de editarea vol. 11 știut”, N. Gheran îi precizează profesorului Ursa că editarea integrală a Jurnalului rebrenian a necesitat o documentare imensă, în arhiva scriitorului dar și în presa interbelică, de unde a preluat în „Addenda” unele interviuri, îmbogățită cu „circa 2000 de note și comentarii personale”, numai aparatul critic însumând cca 250 pagini, „adevărată carte” care „se constituie ca un dialog permanent între autor și editor”. Jurnalul va apărea cu un studiu introductiv semnat de Puia-Florica Rebrenu și cu o Addenda de „note și comentarii” alcătuită de editor. (București, 20 mai 1983). La 10 noiembrie 1984, Gheran își anunță prietenul din Maieru că a apărut volumul al doilea din „Jurnal”, dar într-un tiraj „de două ori mai mic decât s-a tipărit primul volum”.

Citind scrisorile recuperate de la fiii regretatului profesor Ursa din Maieru, putem realiza starea de spirit a editorului confruntat atât cu atitudini „oficiale” centrale și județene, cât și cu inerții familiale, peste care însă Niculae Gheran a reușit să treacă, depășind orice impas (inclusiv așa-zisa „cenzură economică”/ lipsa de fonduri) cu gândul la finalizarea Integralii Rebrenu, ale cărei 23 de volume au apărut la editurile Minerva, Cartea Românească, Prisma, „Niște Țărani” în intervalul 1968-2004. „Mai devreme sau mai târziu, funcționarii din Bistrița vor înțelege că nu vor ajunge la integrala Rebrenu decât pășind pe ulița care îmi poartă numele” (București, 30 noiembrie 1995). În scrisoarea din 6 aprilie 2001, N. Gheran recunoaște că volumele 19 și 20 din seria de „Opere – Rebrenu” nu ar fi apărut fără suplimentarea fondurilor de către Comitetul Județean Bistrița-Năsăud, prin susținerea din partea lui Gheorghe Marinescu, a cărui hotărâre, însă, a fost, ulterior, „corectată” de niște „trepăduși”, ceea ce a dus la retragerea editorului din înțelegere (ba mai mult, este evocată „împrejurarea recentă, potrivit căreia, în jud. Bistrița-Năsăud s-a refuzat donația Puiei Rebrenu (un bust de Oscar Han, o valoare a sculpturii românești, bust propus să fie amplasat în incinta liceului Rebrenu din Bistrița” (București, 1981).

Evident, nu e vorba de vreo „uliță”, ci de un „Bulevard Niculae Gheran”, cum va observa Adrian Dinu Rachieru. Căci, vorba editorului, „dacă-ar fi să-i credem pe câțiva

Iacob Naroș

Poemul tornadă

MOTTO:

„Scriitorul trebuie să știe că viața lui întreagă nu poate avea ascunzișuri, nici taine, nici menajamente. Mai curând sau mai târziu, toate se vor da pe față, toate secretele.”

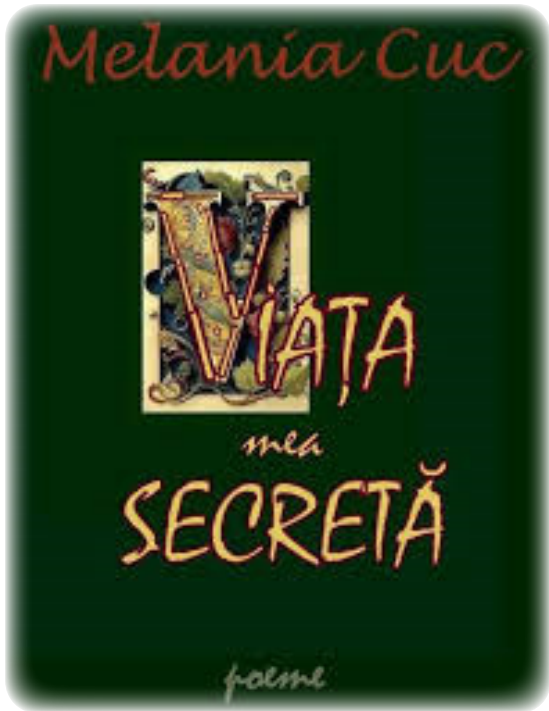
(Arhiva Liviu Rebreanu, I., ms. 6)

Date personale despre autoare: Poetă, jurnalistă, prozatoare, eseistă, cronicar de carte, scrieri pentru copii, redactor la Răsunetul și la alte publicații, membru al USR, Filiala Tg Mureș, membru al UZPR, pictoriță, Melania Cuc s-a născut în Archiud, județul Bistrița-Năsăud. A debutat de tânără, revuistic în Luceafărul, 1976, cu poeme, și editorial, în 1985, cu volumul de poezie Peisaj lăuntric. Are la activ aproape 40 de cărți, dintre care șapte volume de poezie, zece romane, proză biografică, eseuri, tablete, jurnale, cronici de carte, reportaje, anchete literare, interviuri și preocupări de plastician ca membru al Academiei Artelor, Științei și Literaturii din Oradea. Amintim volumele de poeme: Dincolo de jertfă și iubire, 1991; Autoportret, poeme, 2010; Lebăda pe asfalt, poeme, 2010; Sare pe rană, 2015, absint, 2016.

Recentul volum Viața mea secretă a apărut la Editura Vatra veche, Tg Mureș, 2024, lector Nicolae Băciuț. Prefața lui Nicolae Grigore Mărășanu poartă titlul „Poemul-tornadă sau despre o nuntă a artelor”, ea are un motto semnificativ în definirea eului poetic al Melaniei Cuc: „Eu pot fi uneori frivolă, / pot să creez personaje,/să inventez scene mirolante, / dar, te asigur, pentru nimic în lume, / nu voi lipsi de la propria-mi răstignire!”. Cu plecare de la versurile citate, prefațatorul desprinde din „zarva versurilor poetei”, o anumită vrajă în autodefinirea sa. Este impresionantă imaginea unui cult al poetei și un anume simț poetic, desigur și un limbaj bazat pe fenomenul Pareidologia, putem spune așadar, că poeta „pictează idei”, creează imagini dramatice, simbolice chiar.

Melania Cuc încearcă să se autodefinească poetic: „În scutece fără monogramă am apărut pe lume. / Sunt un spirit imun la durere.” (Scutece fără monogramă); o altă definire: „Vizual vorbind, sunt o pasăre călătoare/ ce s-a agățat în rufele întinse pe frânghii la soare.” (Umerii de ghips ai unei himere); „Numele meu e numele tău de botez, (Acest an – dominus), „Sunt o cetate cu fântână din marmură neagră” („În celălalt capăt al zodiei-balanță/ un înger-copil aleargă cu cu giulgiul pe brațe”); „... sunt doar lut cu un strop infim de memorie, (Cu speranță și teamă); „nu am oase, nu am mușchi, nu am voință/ să fac urcușul pe ghețarul ce se topește.” (Nici nu vreți să știți); „... fetița cu o mie de riduri la ochi și pe inimă/ vând cutii goale de chibrituri.” (Galben icusar); „... sunt un eveniment/ cu bucuriile și păcatele mele” (Nu sunt ușă de biserică); „Nu sunt scribul responsabil cu răbdarea și cu cerneala vegetată,” (Deșirând ștergar alb); „Nu știu ce fel de om sunt, dar am tot dreptul să-ți duc trena, umbra și lumina cântărilor); „Și eu sunt un fel de zburătoare/ în rochie albă și fără cercei în urechi); „... femeie cu părul lung și minte destulă).

Nu lipsite de interes sunt versurile în care se vorbește despre cuvânt, artă poetică, poezie: „Cuvintele pe care le imaginăm/ în culori de apă, sunt fragile, campanele montane, clopoțeli lor clincăne, dar nu-i aude nimeni.” Vorbele sunt „cuvinte risipite în vântul serii.”

(Campanule montane); „Litere străine dau buzna, / îmi vor intra pe sub piele, pe sub unghii, în ochi, în gură... Mă voi hrăni cu silabe, în loc de pâine.” (Corp de hârtie nescrisă); „Cuvântul e mai ușor ca vântul, / este miere și fiere pe vârful limbii greierului, / care a amuțit.” (Faptele de fiecare clipă); „Notez întâmplări care dor, nu omoară. / Scriu pentru mâine pe colțul ziarului tipărit astăzi. Nu sunt scriitorul responsabil cu răbdarea și cu cerneala vegetală.” (Deșirând ștergar alb); „Prin muchii de sticlă trece poetul/ cu lumânarea aprinsă în plină amiază/ Sângele lui nu se atinge de mătasea din steaguri.” (Nimeni nu-și amintește); „Cuvintele scapă, așa cum termita din mușuroiul, pe care un furios l-a lovit cu piciorul.” (Sunt răzlețită de turmă); „Cuvintele ca și visele, dau unele-n altele, / așa cum se întâmplă cu imaginea/ unei iubiri imposibile.” (Ființele și lucrurile); „Nu am nimic împotriva/ să lăsăm să se scrie poemul.” (Nu am nimic împotriva); „Lucrez la patru mâini la un poem/ perfect adaptabil bolilor de sezon.” (Metamorfoză).

O altă tematică destul de conturată este cea a copilăriei, a familiei, a locului natal: „Noi nu mai suntem copii de părinți. / Ș-apoi?” (Altă dimineață cu schije de imagini); „... refuz să dau ascultare tatălui ce poartă/ pe umeri copilul din mine.” (Prin apă și foc); evocarea tatălui. „Îl văd pe tata, nu e vis, / trece precum un arbore cu păsări călătoare în spinare.” (Umbra păsării nimicrotoare); mama: „uite, vine și mama!/ este gata să-și spele picioarele, de rănila drumului, de cele ale pietrelor ascuțite, / crescute în rinichi, ca pumnalele.” (Umbra păsării nimicrotoare); „Îmi tot zice mama din coasta de cer... iar mama, din stele se miră că încă există maimuțe-împăiate și lei-paralei.” (Nu ți-am pus bolovani de sare în traistă!); moartea tatălui: „Într-o astfel de zi a murit tatăl meu/ și nu mai știu dacă a fost luna, duminică/ sau doar lacrima care s-a ridicat, / de pe pernă, / la cer.” (Lanul de narcise-acvatice); „Un loc bine delimitat, un timp în care mă obligi să scot, din cutii, jucăriile copilăriei.” (Ființele și lucrurile); „Îndrăzneala omului este pe gratis, jucărie artizanală, face/ giumbușlucuri de dragul copilului, / pe care tatăl abia de îl mai ține pe umeri.” (Nu este poveste); „Visul de copil ce bate mingea peste nisipuri” (Un spațiu nelocuibil); „Dudul din ograda copilăriei face fructe mari/ dar acre.” (Nu face pasul acesta).

Alte direcții secundare ale poeziei parțial atinse, dar destul de profunde: ploaia și visul, lacrima și gândul, iubirea și focul, spațiul și timpul („Timpul cu evenimente de tot felul, / a rămas verde precum clorofila. / El este dezastrul și fericirea.” (Lucrarea fără semnătură); drumul și lumina, filozofia existențială („Până unde suntem cei care suntem?/ unde ne ducem , atunci când ne ducem?” (Să se spele trotuarele); binele și răul, speranța și teama, călătoria, foamea și dragostea („Nici povestea noastră de dragoste nu este ceea ce ar fi fost pe vremea când habar nu avem de lut, nici de meșterii vestiți ai mănăstirilor.” (Spuzit cu flori de migdal); , pacea, destinul („Peste tot, peste toate, valoros cu adevărat, / dar extrem de fragil este destinul, / acel exponat ce-mi scapă din mâini” – (Fără spațiu de desfășurare); , viața și moartea, divinitatea („Știu că ești milostiv, mă ierți/ și mă trimiți să-mi fac rugăciunile, / timp în care vor veni îngerii, să adune pe toate cioburile și regretele mele.” – (Să vorbesc singură.)

Melania Cuc folosește un vocabular diversificat: elemente biblice de la treptele bisericii, până la David, Mărturisitorul, Arginții Vânzării, Dumnezeu, Galileea, Golgota, Iisus, heruvimi, serafimi, Mirungerea, Noe, Ghetsimani, Armagedonul, Raiul, Cain și Abel, Giulgiul, Styxul, Via Dolorosa, Tâmplarul din Nazaret, Hristos, Grădina Maicii Domnului, Moise, Sodoma și Gomora, Duhul Sfânt, Viflaim, Eden. De asemenea sunt prezente repere universale ca: Ahile, Gangele, Drumul Damascului, Parma, Londra, Shanghai, Drumul mătăsi, Triada Capitoli-na, Roma, Vezuviu, Nero, Iron Antipa, Eghipt, Hamlet, Havana, Stambul, Atlantida, Veneția, Sahara, Magdala. Sunt folosite cu măiestrie cuvinte mai puțin poetice ca: angrenaj, cocktail, bisturiu, forja destinului, asimptomatic, chiromanție, origami, subterfugiu, dar îmbinate cu altele de genul: bacșiș, polița cu cărțile, omul străzilor, giurgiuveaua ferestrei, jăriște, fuștei, grumaz, grunz de sare, noroc chior, bani-gheață, ușă de biserică, zăvor. Nu în ultimul rând, abundă acele sintagme poetice de vârf: solzi de lumină, umbra amiezii, munți de aer, văile nefericirii, ochiul furtunii, lacrimi lipicioase, pieptul întrebării, cărări de aer, simțire păgână, piruete nesăbuite, perfuzia cu iluzii, firimituri de cuvinte, haine posace, iarba rade.

Referințe critice mai vechi și mai noi, dar la fel de pertinente vin din partea următorilor: Nicolae Scurtu, Ion Văduva Poenaru, Valentin Tașcu, Artur Silvestru, Lucia Verona precum și Dan C. Mihăiescu, Gheorghe Grigurcu, Virgil Rațiu, Alex Ștefănescu, Constantin Cubleşan, Adrian Popescu, Victor Știr, Nicolae Popescu, Nicolae Băciuț.

preună cu Puia și dna Oprescu la „casa memorială”, când mai era denumită așa, de la Valea Mare).

Este un fapt divers, o pată de culoare, o nuanță de exotism prezența „rebreanistei” în corespondența lui Niculae Gheran, de vreme ce Monique Chauvet-Depralon „se simte în largul ei la Valea Mare – Podgoria”, „pentru ea, Rebreanu e, înainte de toate, un titlu generos pentru o teză de doctorat, iar Casa memorială – o sursă de documentare suficientă pentru suficiența pe care o afișează zăbind larg imaginilor din expoziție...” (pp. 58-63).

Să mai amintim și corespondența cu Miticuță (Dumitru D. Panaitescu), fiul lui Perpessicius, care, scrie Gheran pe banderola care ține laolaltă cele două înscrisuri, „Mi-a fost profesor (de italiană, n.n.) la Liceul Cantemir, ulterior reîntâlnit la Facultatea de Filologie”. Miticuță îl felicită pe editor cu prilejul încununării sale, în 1981, la Muzeul Literaturii Române, cu Premiul Perpessicius, din comisia de acordare făcând parte somități precum Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. Piru, Edgar Papu, Paul Cornea, Constantin Ciopraga, Ion Vlad, cel mai tânăr fiind Nicolae Manolescu, cronicar al revistei „Români literară”. Și cu această menționare, facem și precizarea fotografiei de pe coperta cărții (existentă în arhiva editorului), potrivit explicației de la pag. 2: De la stânga la dreapta: D. Vatamaniuc, Edgar Papu, Ion C. Chițimia, Mihai Ungheanu, Eugen Simion, Paul Cornea. Jos: Niculae Gheran. Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

O parte din elita culturală din România anilor 80 ai secolului trecut, între care Niculae Gheran este, pe lângă editor performant, critic și istoric literar, publicist, eseist, și autorul unei extraordinare evocări a Bucureștiului de altădată, Arta de a fi păgubaș...

Desigur, devotamentul benedictin al doamnei Rodica Lăzărescu trebuie nu numai salutat, dar și apreciat la justa valoare de legatara testamentară în valorificarea „lăzii” cu scrisori, din care, de bună seamă, se mai pot scoate astfel de înscrisuri de valoare, toate ajutând la mai buna cunoaștere a epocii și contemporanilor și mai ales a fabulosului editor și scriitor, care a fost și rămâne, cu pilduitoare modestie savuros-vivace, Niculae Gheran.

dintre cei mai străluciți reprezentanți ai culturii noastre contemporane, ediția de OPERE REBREANU este cel mai frumos monument ce i s-a ridicat vreodată romancierului...” (București, 5 decembrie 1995).

O parte din corpusul de scrisori din acest al treilea volum este de-a dreptul memorabilă, dezvăluindu-ne sufletul unui editor încărcat cu povara unei răspunderi „monumentale”, „istorice”, lată, bunăoară, scrierea lui Virgil Ierunca, datată „Paris, 4 aprilie 1998”, care-i scrie că „vă apreciez enorm devotamentul față de opera lui Rebreanu, ca să nu mai vorbesc de competență”, pentru ca la 18 martie 1999 criticul parizian să-și reafirme admirația și prețuirea „pentru exegetul exemplar care sunteți al operei lui Rebreanu”.

Foarte interesantă ni s-a părut corespondența purtată cu profesorul ieșean Constantin Ciopraga, recomandând ediția studenților drept „una din cele mai temeinice din câte s-au publicat la noi” și care „merită să fie citată ca model” (Iași, 10 martie 1973). După treizeci de ani, la încheierea ediției critice integrale, aceeași apreciere: „Ați realizat o ediție critică exemplară, pe măsura ilustrului scriitor” (Iași, 3 martie 2004). Interesantă este corespondența purtată de tânăra Monique Chauvet de la Avignon, care își făcea un doctorat în Rebreanu, cu magistrul Ciopraga. „Rebreanista” doctorandă participase la cursurile de vară de la Sinaia, susținându-și memoriul de „maîtrise” (echivalentul licenței) cu un studiu despre „Răscoala” lui Rebreanu. La pag 59, se reia textul de la pag, 53, prin care Ciopraga îl informează pe editor că „domnișoara Monique Chauvet, de la Avignon, pregătește la Iași o teză de doctorat, - cu o temă din Rebreanu”, drept care dorește să-l întâlnească pe editorul Gheran la București. Mai mult chiar, „rebreanista”, căsătorită Deplaron, - „fixată” astfel de N. Gheran, - ia legătura cu Puia Rebreanu și fac împreună o vizită la casa de la Valea Mare, lângă Pitești, casa în care a murit romancierul. Remarcăm unda de ironie atât a editorului, cât și a autoarei acestei ediții, care-i caută urmele și prin alte scrieri (la fel tratată, precum în evocarea lui Grigore Constantinescu, care face reportajul deplasării Monicăi Chauvet în-

George VULTURESCU - 75

Psalmul de sub Răchițele de pe malul Someșului

Nici un schit, nici un altar pe malurile Someșului -
nu ne-ai dat, Doamne, alt loc de rugăciune
decât lângă sălcile cu mătăsori;

jumătate din crengile lor erau pe mal
jumătate deasupra apei
ca și mine acum: jumătate în viață
cealaltă jumătate în amintiri

Știi, Tu, Doamne, în care jumătate sunt scufundat, și din care
jumătate mă rog? Fi-voi, Doamne, alduit pentru cât am stat în genunchi
sau doar pentru timpul de când sunt schilod și mă sprijin în bâță?

Nu scriu psalmul pentru mine
scriu pentru cei din obârșia mea: cum scriau ei credenționale
pentru împăratul din Austria, cu mâna lui Horia și Avram Iancu,
cu mâna mea, robul, după ce s-au uitat psalmii și credincioșii uită
de mătisoarele de sălcii aduse la biserici de Sfântul Gheorghe
Si psalmul pe care-l scriu este al lor, ca și cum setea celui care vine
la fântână este a drumului și nu a celui care a săpat fântâna

Doar mâna a rămas aceeași, Doamne, cea care ține cuțitul și
cea care scria psalmi și care cioplea crucile de la răscruci de drumuri
și care cioplea țepușe unde să-i atârnăm pe trădători!
Cu ea scriu, șovăind, știind că nu ne-ai dat de ales decât cuțitul:
cu el am cioplit crucile în care te găseam în lemnul lor
și fluierul din creangă de răchită cu care ne strigam peste dealuri

Doamne, îngăduie-mi să scriu un psalm pentru cei din obârșia mea,
pentru cei cărora le-au fost zdrobiți dinții când colindau românește,
pentru cei închiși în casa de la Moisei, pentru preotul nostru poet Petru Bran
împuns cu vârful umbrelor de metal în biserică, în fața altarului Tău
din Satu Mare...

Îngăduie, poetului care n-a scris psalmi, acum pe malul Someșului,
să spună :

"Doamne, când va fi să fie, nu ne învia pe rând, stingheri, pe sub răchiți,
ci slobozi-ne în roiuri, ca și fluturii, peste ierburi și flori
soarele să ne ardă aripile și să ne ridicăm liberi, ca fumul spre ceruri!..."

FRUMUSEȚEA NU ARE MORMÂNT

Frumusețea nu face umbră:
nu poți sta sub crengile ei -

Dar Rimbaud ne învață
că ea poate fi ținută pe genunchi;

Nici versul nu lasă umbră:
nu poți ta sub cuvintele lui;

Frumusețea arde fără flacără,
astămpără setea fără să ajungi la apă;

Frumusețea nu are mormânt:
o ținem în noi îngropată

OCHII NU TREBUIE SĂ DEVINĂ CAVOURI

În ziua aceea am fost sigur că frumusețea era o gutuie,
încă necoaptă, pe creanga din grădină.

Putea fi o mărgea vrăjită sub limba păsărilor care ciripeau,
putea fi un talisman la gâtul reginei din Saba,
putea fi o perlă pe mânerul săbiilor de cavaleri ai Graalului

Plecat o vreme din sat, când m-am întors am căutat-o:
era tot pe creangă - avea coaja zbârcită, stafidie...
N-a putut cunoaște gloria nesațiului meu,
nici buzele-mi calde, nici palpitul limbii.

Dar i-am dat potirul celui mai dificil vers:
literele cu care scriu despre tine, galbenă gutuie,
au fost flăcările ochilor mei care te-au pârguit
cât am fost departe...

_ Învăță-mă, gutuie necoaptă, să-mi apăr ochii, să-i dezvăț
să devină cavouri ale frumuseții...

VREMEA STRIGOILOR

"...O SĂ VINĂ, DIN NOU, VREMEA STRIGOILOR, NE PROBOZEA DADA MELINDA,
VOR FI MAI MULȚI DECÂT VOI, CEI VII..."

...ȘTIAM CĂ ACOLO, ÎN ȘURA LUI DOGARU,
BĂRBAȚII TOPEAU FIERUL PENTRU TOPOARE, COASE ȘI CUȚITE.
FEMEILE NU AVEAU VOIE SĂ SE APROPIE DECÂT PÂNĂ LA GARDUL
OGRĂZII CÂND ADUCEAU DONIȚELE CU MÂNCARE ȘI DAMIGEANA CU VIN.

"FIERUL CUȚITELOR VA RUGINI DACĂ O FEMEIE PRIVEȘTE FLĂCĂRILE CARE-L CĂ-
LESC..."
SPUNEAU BĂRBAȚII.
FIERARUL ÎNCHIDEA ȘURA PESTE NOAPTE CU DRUGI DE FIER.
UNEORI, CEI CARE TRECEAU PE APROAPE AUZEAU SUNETE CIUDATE
DINĂUNTRU: LUPII CĂUTAU TĂCIUNII NESTINȘI...

NOI, FLĂCĂII, VENEAM TIPTIL PRIN VIA DIN SPATELE ȘURII:
AM INTRAT, AM FURAT CUȚITE NECĂLITE -
DOAR CU ELE SE POT RĂPUNE STRIGOII.

ACUM ÎI AȘTEPTĂM...

Iulian Chivu

Jurnalul unui umorist

Despre Dumitru Hurubă nu cred că s-a scris atât cât s-ar cuveni și asta, ca mai peste tot, fiindcă despre umoristică și umoriști se scrie puțin, mereu din aceleași prejudecăți sau reticențe, cu toate că și la noi, ca pretutindeni, caricaturalul, satira, epigrama, comicul în genere au fost, după caz, graduale în causticitate, imprevizibile ca modalitate și au stimulat cu condimentul lor hazul cititorului de orice condiție. Subiectele umoristice se iscă intempestiv în simplitatea nudă a faptului comun, dezinvolt, inocent, neaș, în banalul cotidian ca și în trufia savantă, însă pentru toate astea trebuie acel spirit care percepe lumea pe o altă frecvență fără să fie mai fericit din această cauză. Un atare spirit este un har, un semn destinal, fiindcă uneori, în situații de crispă colectivă, este suficient un cuvânt al unui om cu umor și detensionarea readuce normalitatea, tonusul, zâmbetul. Dumitru Hurubă este unul dintre aceste spirite, un scriitor prolific, în dreptul numelui său, lângă opt volume colective în care a fost antologat, consemnăm nu

mai puțin de 85 de titluri, majoritatea umoristice.

Și chiar dacă cu acribie a publicat și altceva (Scriitori celebri – curiozități și ciudățenii; Mai altfel despre Veronica Micle; Scriitori contemporani din județul Hunedoara; Eseuri, cronici, cronichete etc.), Dumitru Hurubă rămâne prin excelență un umorist, în nota umorului ardelenesc (Cobaii; Cititorii de iluzii; Biroul dușilor de-acasă; Filiala Casei de Nebuni; Iubind-o pe Amalasunda; Copii legalizate; Personalități cu de-ale lor) și îl regăsim ca atare în mai recenta sa apariție De-a zilele... -jurnal de afront sau un altfel de roman (Ed. Vatra Veche, Tg. Mureș, 2025). Autorul mi-a trimis cu veche și sinceră prietenie ultimele trei titluri publicate cu consecvență la Editura lui Nicolae Băciut – Inserții lirice; Proze conversative și cea despre care singură m-a determinat să vorbesc, De-a zilele... jurnal de afront sau un altfel de roman și pentru că romanul românesc de azi tatonează forme insolite, dar și din curiozitate pentru propunerea romanescă a umoristului. Dumitru Hurubă nu este singurul care avansează un parcurs romanesc într-o formulă diaristică (Thierry de Montbrial, Umberto Eco, Paul Goma, Jean Bart, Ioan Pinte, Eugen Dorcescu etc.), iar De-a zilele...(jurnal de afront) își recomandă stilul și nu iese nici el din nota autobiografică, lucru cu care nu toți care caută această formulă reușesc să răspundă după așteptări hibridării romanului în tiparul jurnalului.

Umoristul Dumitru Hurubă a remarcat în notele sale critice din Vatra Veche unele nereușite și cu atât mai mult oferta sa se recomandă a fi altfel, mai cugetată, și atunci autorul este nevoit să reflecteze nu la compromisuri formă-formalizare, ci la armonizări structură-idee-formă destul de atent subliniate și detaliate în prefață de ochiul avizat al Doinei Bălțat (Fragilitatea sinelui și erosul ca supraviețuire), căreia aparțin și prefețele celorlalte două cărți din 2025. Și, într-adevăr, Dumitru Hurubă reușește să așeze rațional substanța romanescă moderată, căreia să-i pretindă riguros controlul energiilor emoționale din factualul celor 101 zile din sumar prin care își conduce în consemnări lapidare, dar suficiente, paradigma nestânjenit spre idei, spre mesaj. Aici, însă, nu suntem prea departe de romanul foileton, fiindcă Dumitru Hurubă subtilizează în cotidian (ne asigură și prefața) numeroase aspecte autobiografice nu prin confesiune, cât mai ales prin „raportul dintre identitate, memorie și reprezentare literară” și urzește un epos captivant în jurul personajului (feminin) Ana care își

ascunde vulnerabilitățile în spatele unei măști aparent rigide, cu asperități ponderate, bine controlate și ordonate într-o figură verosimilă sprijinită pe ironie – armă ofensivă și totuși scut garant al conservării de sine, al unui sine sensibil introvertit, singuratic și vulnerabil, însă nu neputincios; o serie de contrarii care „nuanțează portretul Anei Butnaru”(p.7).

Ieșirea din diaristic, firească de altfel, se face predilect prin capacitatea cotidianului neutru în sistemul de relații interumane, în comunitate, în comunicarea cu celălalt, cu ceilalți, cu sine, în referențialul valorii ca atare, în aspirații pur umane. Vitalitatea discursului romanes, cu tot fragmentarismul impus de diaristica formalizată (de-a zilele), este dinamică, are tonusul echilibrat al autenticității elevate de la începutul de CV, care nu promite nimic, însă deschide universul oricăror așteptări („Mă numesc Anița Butnaru, sunt absolventă de filologie..., p.9), apoi traversează diacronii umane semnificative, plate sau tensionate precum meandrele vieții și nu încheie nimic, pentru că viața continuă și după ziua 101, fără îndoială că în monotoniile locale unde se trezesc idiosincrazii nevinovate din amănunte ori din latențe nereprimate: „Nu mi-am plătit cotizația de membru al Uniunii Scriitorilor[...] Nu că nu aș fi avut bani, ci pentru ca mi-e lehamite, de fapt cred că simt chiar o scârbă pentru nepăsarea cu care sunt tratat – poate nu numai eu – ca membru al U.S. E pur și simplu o tâmpenie: plătești doar cotizația, în rest...” (p.333) – în rest, monotonia, platitudinea, formalismul și numai rar de tot, vine vreo editură cu nume ispititor să-și vândă tipăriturile. Ori ar fi prea puțin pentru un experiment ca „jurnalul de afront” al lui Dumitru Hurubă.

Romanescul episodic, cum altfel, oferă cititorului prilejuri minimale de reconstituire a întregului; Anița Butnaru se conturează de data aceasta nu doar în toată splendoarea sensibilităților feminine bine controlate, dar și ca psiholog atent la detaliile cele mai subtile și le rememorează între duioșie și compasiune: „Suntem doi oameni maturi și cred că am început să cerem prea mult de la noi, mș simt vinovată că nu pot fi așa cum doresc din tot sufletul pentru acest om [...] Au trecut șase ani – în seara de 29 decembrie 1995 a fost pentru prima oară la mine ca bun coleg ce-mi este – și cred că vreo 16 ani de când ne cunoaștem, de când, poate fără să ne dăm seama, am devenit prieteni, prietenie care a evoluat – de ce să nu recunosc? – așa cum mi-am dorit în cele mai frumoase visuri ale mele în acest Oraș cu mari pretenții de municipiu, străin pentru amândoi...”(Ziua 56, p. 159). Iar romanescul, aliam partem vitae, se legitimează ca atare în narativul textual, aici urmând o altă ordine comunicativă decât dialogistica din Proze conversive. El se desprinde din ontologia biotopului citadin, adnotat diaristic (jurnal de afront) cu contradicțiile lui, consemnează factualul cotidian, implicit vehemența unor trăiri ostentative colaterale ori simple măhniri de fiecare zi: „...n-au scris nici măcar un rând despre ultima mea carte [...] Cred că asta mi-a creat o stare excelentă de lehamite: regret până și faptul că dau o mulțime de bani pentru o carte pe care nu o va cumpăra nimeni...” (Ziua optzeci și cinci, p.244).

Ana Butnaru pare astfel a fi o umoristă care adună aprecieri, elogii, însă, iată, nu atrage și atenția unor reviste elitiste – lucrul ăsta, se știe, e imputabil cercurilor axiologiei virtuale, subiectivismului judecății de valoare. Alături, în aceeași diacronie non-selectivă, Dumitru Hurubă adaugă pagini din realismul crud al cotidianului apăsător: „...boala Frosinei și vârsta ei m-au încovoiat rău de tot, poate nici nu mai e mult până la... pământ. Situația care este acum la noi în casă nu-mi dă dreptul să mă mai gândesc (măcar!) la literatură. Alaltăieri, vineri, am scos-o pe Tanti în balcon, la soare și, în timp ce eu m-am dus după cumpărături, a căzut de pe scaun...” (Ziua șaptezeci și nouă, p.232).

Sunt aici evenimente când cruciale, când mărunte, banalități aparente, rememorări în fața cărora umoristul saltă cu luciditate scutul umorului său doar pentru o efemeră apărare, pentru că recurențele vieții îl vor împinge totuși în defensivă; iată de ce Jurnalul lui Dumitru Hurubă se revendică romanului, dacă nu în structurile sale canonice, cu siguranță în narativul discursiv de la analiza lucidă la atitudini care, și când au umor, tot existențialiste rămân.

Ion Radu Zăgreanu

Biografia ca o spovedanie lirică

Am citit întâi volumul de versuri „Dulce și ief-tin” (Editura „Polirom”, 2025) al poetului Dan Sociu (n. în 1978) și apoi pe cel din 2021, „borcane bine legate bani pentru încă o săptămână” (Editura „Tracus Arte”).

Aflam pe manșeta stângă a volumului din 2005, surprinzătoare date biografice despre Dan Sociu: „A fost vagabond, barman, redactor de carte, ziarist, ecologist, membru al trupei Bolintin”, implicat în realizarea unor scenarii de film, actor, dar și trader de criptomonede, a publicat vreo 20 de cărți, a tradus 30 de romane, volume de versuri, piese de teatru etc., a obținut multe premii literare.

Prin aerul „avangardist” care plutește peste poezia lui, din volumul din 2005, l-am asociat cu poetul și matematicianul (profesor de matematică la University of New Mexico, născut în 1954, în Bălcești, județul Vâlcea, emigrant în SUA) Florentin Smarandache. prin câteva note comune celor doi poeți: plăcerea jocului ironic, a paradoxului, a facilului și a banalului scurgându-se în tragic, a dărâmării stereotipiilor și a convențiilor cotidianului, a violentării limbajului.

Surprinzător, în volumul „borcane bine legate bani pentru încă o săptămână” (2021), întâlnim un alt poet. Predomină „spovedania” (O. Nimigean) autobiografică lirică. Ironia, luate peste picior, sfidarea convențiilor, datul cu tifa, demitizarea, plăcerea parodiei, le aflăm și în acest volum.

Primele încercări literare sunt comise pe la cincisprezece ani, „pentru uz personal”, „când în fiecare seară obișnuim să comit/ câteva pagini îndesat pornografice” „supt lins mîngîiat și bătut la fund cu tandrețe”). „Numele tipărit” îi apare în ziarul local, „la decese”, când îi moare tatăl („vodcă sau vin”). Anunțul este citit silabisindu-l, „il ascundeam sub pat ca pe o revistă porno” („vodcă sau vin”). La paisprezece ani „o povestioară sefe” este răsplătită de

un „scriitor bucureștean” laudativ: „ești talentat mi-a spus ai vînă” („vodcă sau vin”).

Adolescentul se autocenzurează: „aoleu știe că mă masturbez/știe că fumez” („vodcă sau vin”). Destăinuirile biografice devin uneori sentimentale: „mă întorc în fiecare iarnă acasă la botoșani/pentru a-mi vedea mîinile la lumina camerei mele” (p. 7, folosim numărul paginii pentru poeziile fără titlu).

Tânărul rebel nu poate fi decât rockist, trece pe „la rodica”, „o crîsmă de lîngă piață” („foișorul rockerilor”), își face „colier din chiștoace” („cît china”), are aventuri amoroase și urmările lor sunt privite din altă perspectivă, a păduchilor care îl vor „ataca”: „și în fond totul se explică prin dorința/ simplă/omenească a unui păduche însingurat/de a sărbători crăciunul cu noi” („fratele păduche”).

Senzualismul este afișat la vedere, fără eschivări pudice, grăbit, cum este viața modernă. El poate fi provocat și de fenomenele naturii: „aș/ vrea să fiu într-un personal împuț să scot pe/ fereastră palmele făcute căuș împotriva/ vîntului să mi se umple cu sîni răcoroși” (p. 19)

Dan Sociu ne amintește de poeziile lui Radu Săplăcan: „ceafa ta e un televizor abia stins/mă furnică” („tehnica anti-climaxului”). Așteptarea autobuzului cu „pachetele noastre de-acasă” („conserve bine închise borcane bani încă pentru o săptămână”) provoacă o stare de existență repetată, lipsită de sens, de orizont, parcă bacoviană: „trăiesc o zi pentru că/ nu se rupea”; „aceeași dimineață crudă ca o blană/jupuită de pe un iepure viu”; „aceeași după-amiază în care oriunde m-așez/acolo rămîn”; „aceeași seară/ care urlă să-mi/ acopere urletele” („conserve bine închise borcane bani pentru încă o săptămână”).

Ca în celălalt volum de versuri amintit, nu lipsesc nici aspectele sociale. Cei trecuți prin comunism au devenit parcă niște „panouri narative”. În dialogul cu prietenul său eugen sunt trecute în revistă multe aspecte negative ale epocii comuniste („facem o pauză cît să ne umplem paharele”), reflexele ei care au rămas în subconștientul colectiv: „care se mai trezesc și-acum noaptea/aplaudând și scandînd” („facem pauză cît să ne umplem paharele”).

Atitudinea de frondă existențială, de nemulțumire este mereu prezentă: „dinaintea supradozei cu zile înjectate” („cînd nimic nu-și face efectul”); „și sînt prea obosit să beau din picioare/iar ceea ce voiam să scriu” („tambuki”).

Poetul preferă să nu folosească semne de punctuație, să scrie cu litere mici numele proprii. Poezia lui Dan Sociu este vioaie, mereu îl „electrocutează” pe cititor, se pliază pe gustul consumatorului de poezie de astăzi, înlăturând convențiile, tulburând liniștea sedimentată a stereotipiilor sociale, dar fiind totdeauna sinceră.

George Topîrceanu 140 de ani de la naștere

(n. 20 martie 1886– d. 7 mai 1937)

Rapsodii de primăvară

Când i se-ntâmplă-asemenea minune.

I

Sus prin crângul adormit,
A trecut în taină mare,
De cu noapte, risipind
Șiruri de mărgăritare
Din panere de argint,
Stol bălai
De îngerăși,
Cu alai
De toporași.
Primăvară, cui le dai?
Primăvară, cui le lași?

II

Se-nalță abur moale din grădină.
Pe jos, pornesc furnicile la drum.
Acoperișuri veștede-n lumină
Întind spre cer ogeacuri fără fum.

Pe lângă garduri s-a zvântat pământul
Și ies gândacii-Domnului pe zid.
Ferestre amorțite se deschid,
Să intre-n casă soarele și vântul.

De prin balcoane
Și coridoare
Albe tulpane
Fâlfâie-n soare.
Ies gospodinele
Luți ca albinele,
Părul le flutură,
Toate dau zor.
Unele mătură,
Altele scutură
Colbul din pătură
Și din covor.

Un zarzăr mic, în mijlocul grădinii,
Și-a răsfiat crenguțele ca spinii
De frică să nu-i cadă la picioare,
Din creștet, vâul subțirel de floare.

Că s-a trezit așa de dimineață
Cu ramuri albe – și se poate spune
Că-i pentru-ntâia oară în viață

Un nor sihastru
Și-adună-n poală
Argintul tot.
Cerule e-albastru
Ca o petală
De miozot.

III

Soare crud în liliac,
Zbor subțire de gândac,
Glasuri mici
De rândunici,
Vioarele și urzici...

Primăvară, din ce rai
Nevisat de pământeni
Vii cu mândrul tău alai
Peste crânguri și poieni?
Pogorâtă pe pământ
În mătăsurii lungi de vânt,
Lași în urmă, pe câmpii,
Galbenii vii
De păpădii,
Bălți albastre și-nsorite
De omăt topit abia,
Și pe dealuri muceзите
Arături de catifea.

Și pornești departe-n sus
După iarna ce s-a dus,
După trena-i de ninsori
Așternută pe colini...
Drumuri nalte de cocori,
Călăuzii cei străini,
Îți îndreaptă an cu an
Pasul tainic și te mint
Spre ținutul diafan
Al câmpiilor de-argint.
Iar acolo te oprești
Și doar pasul tău ușor,
În omăt strălucitor,
Lasă urme viorii
De conduri împărătești
Peste albele stihii...
Primăvară, unde ești?

Mircea Gelu Buta

Frumusețe și admirație

Luna martie nu este doar o metaforă a renașterii naturii, ci și o trimitere la roluri, așteptări și transformări. În eseul primăverii, femeia nu mai apare ca ornament al sensibilității masculine, ci ca autor al propriei narațiuni, o prezență care nu cere elogi ceremoniale, ci o lectură atentă, critică și, mai ales, lucidă. Astfel, dorința de a fi frumoasă și dorința de a fi admirată apar, la prima vedere, ca două trăsături asociate aproape reflex cu feminitatea. Literatura le-a repetat atât de des, încât ele par adevăruri naturale. Nu pentru că acestea ar constitui esența feminității, ci pentru că imaginarul cultural a ales să le privilegieze, repetându-le până când au devenit reflexe interpretative. Nu trebuie să căutăm explicații psihologice definitive, ci doar să urmărim felul în care literatura însuși a construit această imagine, transformând femeia într-un text mereu reluat, reinterpretat și, adesea, simplificat.

În romanul clasic, apariția personajului feminin este marcată de o descriere estetică amplă, aproape ceremonială. Frumusețea devine o formă de intrare în scenă, un act de legitimare narativă. Eroina este văzută înainte de a fi cunoscută, admirată înainte de a fi înțeleasă, iar această prioritate a imaginii nu ține doar de convențiile epocii, ci de o structură mai profundă a discursului literar, în care feminitatea este asociată cu vizibilul, cu aparența care solicită privirea. Admirația nu este, în acest context, o simplă reacție afectivă, ci o strategie de organizare a narațiunii în care personajul devine centru de interes tocmai prin fascinația pe care o provoacă.

Frumusețea, în literatură, nu este niciodată inocentă. Ea promite libertate și creează constrângere. Femeia frumoasă capătă puterea de a influența, de a modela destine, de a deveni axul conflictului narativ. În același timp, această putere este fragilă, deoarece depinde de privirea celorlalți. Admirația devine astfel o monedă ambivalentă care oferă vizibilitate cu riscul însă să readucă identitatea la suprafață. De fapt, drama multor personaje feminine nu izvorăște din frumusețea în sine, ci din tensiunea dintre imaginea admirată și conștiința care refuză să se confunde cu ea. De aici și impresia persistentă că femeile sunt „neînțelese”.

Literatura a cultivat ideea femeii enigmatice, greu de descifrat, pentru că misterul produce densitate estetică. Personajele feminine sunt adesea construite ca texte deschise, încărcate de sensuri contradictorii, iar cititorul este invitat să le interpreteze fără a le epuiza. Neînțelegerea nu apare, așadar, dintr-o presupusă opacitate a femeii, ci din excesul de interpretări care o înconjoară, ea devenind simbol înainte de a fi individ, figură mitică înainte de a fi voce personală.

Modernitatea aduce o schimbare subtilă, dar decisivă. Personajele feminine încep să-și revendice propriul discurs, iar frumusețea încetează să fie doar ornament narativ. Așadar, femeia devine uneori mască, alteori armură sau instrument de negociere a identității. Admirația nu mai este doar scop, ci context, nu mai definește personajul, ci îl provoacă. În același timp, neînțelegerea capătă o dimensiune reflexivă în care femeia modernă este conștientă de felul în care este privită și încearcă să depășească această imagine. De fapt, femeia nu se naște cu dorința de a fi admirată, ea învață această dorință pentru că literatura a inventat un anumit tip de feminitate care se dorește vizibilă, fascinantă, contemplată, iar societatea a preluat ficțiunea ca pe un adevăr.

Din această perspectivă, relația dintre frumusețe, admirație și neînțelegere devine una dialectică. Frumusețea atrage admirația, admirația produce interpretări, iar excesul de interpretări generează misterul. Personajul feminin trăiește între aceste trei forțe, încercând să transforme imaginea într-o formă de expresie autentică, iar adevărata dramă nu este faptul că femeia este admirată sau neînțeleasă, ci că identitatea ei este mereu citită prin filtre care o precedă.

În literatura contemporană, acest tipar începe să se fisureze. Femeia nu mai apare doar ca obiect al privirii, ci ca subiect al propriului discurs critic. Frumusețea devine uneori ironică, admirația — suspectă, iar neînțelegerea — o formă de libertate, nu de marginalizare. Personajele feminine nu mai caută neapărat să fie admirate, ci să fie recunoscute în complexitatea lor. Critica literară, la rândul ei, începe să renunțe la tiparele reductive și să observe pluralitatea vocilor feminine.

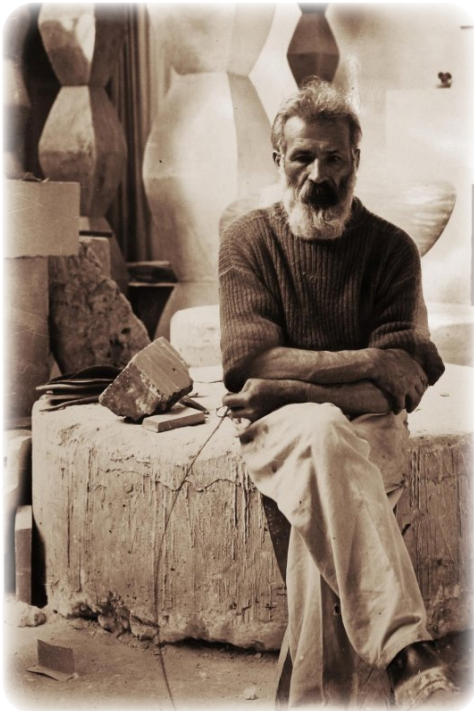
În fond, întrebarea „de ce doresc femeile să fie frumoase și admirate?” spune mai mult despre cultura care întreabă decât despre femeile însele. Literatura a creat o mitologie a frumuseții feminine, iar această mitologie continuă să influențeze felul în care privim identitatea. Dintr-o perspectivă a criticii literare, frumusețea și admirația nu sunt esențe, ci convenții narative, forme prin care societatea își proiectează propriile idealuri și anxietăți.

În ce privește mitologia mărtisorului, aparent minoră, ea funcționează ca un text cultural deschis interpretărilor. Firul alb și firul roșu nu reprezintă doar alternanța anotimpurilor, ci și tensiunea dintre sensibilitate și rezistență, o dualitate pe care scriitorii au proiectat-o frecvent asupra figurii feminine. De la idealizarea romantică până la analiza lucidă a condiției femeii moderne, literatura a oscilat între a transforma femeia în simbol și a o readuce la dimensiunea concretului. Ziua de 8 martie devine, în acest context, un prilej de reflecție critică asupra clișeeilor culturale. Florile și discursurile festive riscă să reducă complexitatea unei experiențe istorice și sociale la un ritual decorativ. Eseiul atent ar observa că adevărata miză nu stă în celebrarea festivă, ci în felul în care societatea își negociază imaginea despre femeie care apare când muzeu al sensibilității, când agent al schimbării. Literatura contemporană a început să demonteze stereotipurile, oferind personaje feminine autonome, uneori contradictorii, dar mereu credibile.

În tradiția românească, martie este și luna începuturilor, iar aceasta presupune nu doar promisiune, ci și incertitudine. Femeia apare astfel ca un simbol al devenirii, nu al perfecțiunii statice. Ea nu mai este doar „primăvara eternă” a liricii convenționale, ci o conștiință activă, capabilă să redefinească spațiul social și cultural. Critica literară ar putea vedea aici o mutație de perspectivă: de la contemplarea estetică la analiza identitară. Prin urmare, a vorbi despre luna martie dedicată femeii înseamnă a analiza felul în care simbolurile devin discursuri.

Constantin Brâncuși - 150

Geometrie înaltă și sfântă

Dacă la jumătatea anilor optzeci Andrei Pleșu scria despre Constantin Brâncuși astfel: "Există în biografia oricărui geniu un moment de neevitat și mai curînd lamentabil; e momentul (postum de regulă) cînd opera sa cucerește adeziunea zgomotoasă a admirațiilor convenționale. Reprezentanții aceluiași tip uman care, de-a lungul vieții, i-au amărît zilele, îi compromit, după moarte, gloria, cu lauda lor neînțelegătoare. De acest fel de laude, care par să ateste maxima "accesibilitate" a capodoperei cînd, de fapt, ele exprimă o simplă convenționalizare a densului ei, valorile de rang secund sau cele de prim rang, dar mai puțin cunoscute, sunt scutite. Nimeni nu se înghesuie să vorbească sau să scrie, despre cite un portret al lui Rogier van der Weyden, sau despre Jodocus de Momper, dar despre Leonardo sau Rafael, despre Rubens sau despre El Greco tot omul se simte îndreptățit să-și dea cu părerea. Succesul marilor maeștri unanim acceptați e, de aceea, spectaculos, dar plin de echivoci, de contrafaceri și de poncife." Acum, în anul sărbătoririi unui veac și jumătate de la nașterea lui Brâncuși, sculptorul este bine instalat în răsfațul public și a

devenit obiect de competență universală, proliferînd fanatic. În acest vacarm, în care nu se spune aproape nimic essential, deși esențialul este invocate la tot pasul, te bucuri cînd mai dai de o imagine fotografică, de cite un text, de cite un gînd, în care se simte măsura gravă a adevărului și a priceperii hermeneutice în "comentarea", altfel decît după ureche a imaginilor, a obiectelor numinos-artistice, a textelor lăsate moștenire de autorul care, el însuși își înțelege opera ca pe un continuum morfologic și simbolic care nu poate fi descifrat decît în "co-prezență" într-un "cîmp simbolic" a tuturor elementelor sale care se lasă descoperite în compacta lor omogenitate care, de fapt, cuprinde tot repertoriul de forme pe care le descoperim în atelierul fotografiat cu atita limpezime de sculptorul însuși. Cel interesat de "moștenirea" și mai ales de "epistema" conform căreia este elaborată opera lui Brâncuși poate afla în – poate cel mai solid studiu hermeneutic despre sculptura lui Brâncuși, gîndit de Segiu Al George, "Arhaic și Universal" – resursele unei străvechi, numinoase și întăritoare înțelepciuni. De aici, cititorul va fi tulburat să afle cît de subtil înțeles au înrudirile simbolice dintre Coloană și Roata solară, dintre Coloană și Ovoid, dintre Cuplu și Poartă, Ovoid și Țestoasă, Ou și Templu etc. "Istoricul de artă" și "esteticianul" au prilejul de a înțelege că inteligențele conjugări ale analizelor formale și sondajele hermeneutice ale sculptorului ne vor descoperi noi perspective asupra meditației artistice despre spațiu, lumină, formă astfel încît înnoirea limbajului artistic al sculpturii să devină prin Brâncuși o evidentă de neocolit. "Esteticienii" descoperă și ei felul în care "arhaicul" înrădăcinat în majoritatea formelor în care e identificată protoistoria umanității "compune" laolaltă cu "modernitatea", componenta de putere tulburătoare și limpezitoare a artei. Acea putere care, după cum spune filosoful Constantin Noica, îl ajută pe Brâncuși să sculpteze "infinitevele lungi". "Rubens a pictat adjectivele. Pieter, o puzderie de substantive, în timp ce impresionismul a pictat adverbe și locuțiuni adverbiale (. . .). Brâncuși s-a ocupat de regele formelor gramaticale, de infinitivul lung" . . .

Din această perspectivă, din perspectiva veacului și jumătate scurs de la nașterea lui, Brâncuși ne apare ca "un nou argonaut plecat în căutarea Absolutului", sau așa cum personal i-a mărturisit lui Petre Țuțea cînd s-au întîlnit față în față în Bucureștiul anilor treizeci: "Eu sînt un artist care caută linia continuă". În aceeași perioadă o îndeamnă pe una dintre comentatoarele avizate ale sculpturii lui:

"nu vreau să vezi formele, ci lumina care iese din aceste forme, reflexul luminilor care sînt închise în forme." Criticul de artă despre care vorbim – un critic empathetic și participativ - și căreia Brâncuși îi împărtășește gîndurile pe care tocmai le-am amintit, Carola Giedion Welcker afirmă că "creația lui Brâncuși este o logodire fericită de sensibilitate mediteraneană și înțelepciune oriental. Ea transcende polaritățile spirit-natură, abstract-figurativ, clasic-romantic, iar formele sale abolesc staticul prin forța lor de iradiere în spațiu, reușind să fie bucurie a simțurilor și imbold la reculere, "savuros fruct terestru" și "apel spiritual la detașare" în care să îți oferi șansa atît la perenitate cît și la actualitate." De un secol încoace, indiferent că o afirmăm sau o negăm, toate drumurile sculpturii cuntemporane pornesc de la Brâncuși. El, de un secol și jumătate rămîne, după cum afirmă Herbert Read "centrul neclintit al artei moderne". Sentimentul pe care îl ai revizitîndu-l mereu și mereu este același: te întîlnești neîndoialnic cu claritatea formelor învălu-

Domnisoara Pogany

ite într-o specifică tensiune arhitectonică. Noutatea pe care o aduce Brâncuși începînd cu 1907- 1915 este că el remuță total la modelul individual pentru o nouă "Natură", regăsită în legitatea sa adîncă și secretă; el realizează un volum simplu prin eliminarea caracterului fortuit al oricărei realități particulare. Concomitent el se depărează progresiv și de patosul expresiei, făcînd să triumfe într-un fel nou, sublim, disciplina spiritului asupra efervescenței materiei. Forma nu mai poartă "geniala" pecete a mîinii artistului devenind mai impersonală, iar volumul, în deplin accord cu posibilitățile expresive ale materiei, pare să se înalțe, într-o mare liniște, din propriul său tărîm. Acest nou mod de a vedea lumea, această nouă formă de "obiectivitate" se conjugă cu o întoarcere la simplitatea elementară, unde stereometria și organicul fuzionează. Tot ce ține de "narativitate" și de "dramaticul formei" are refuzată rostirea. Clarității volumului îi corespunde puritatea profilului, subtilitatea proporțiilor și, totodată, spiritualitatea substanței interioare. Puternicul impuls psihic al anilor (al anului 1907 cînd a primit comanda pentru "Rugăciunea") este înlocuit după acel moment cu o transparență sufletească care pare că este expresia influenței orientale despre care se vorbește. Doar "Muza adormită" cu nenumăratele sale variațiuni de o mare nuanțare consemnează marea simplificare și uriașa compactizare a formei prin care sculptorul inaugurează o fază nouă a metodei sale de creație prin care deschide o lume de posibilități de expresie, atunci – era în anul 1926 - încă nebănuite. Aici și atunci simți cît de mult se modifică climatul psihic al configurărilor brâncușiene. Se "coboară" în lucrări un duh al unei destinderi blajine și al unei meditații grave, al unei păci a spiritului care este cufundat în sine asemenea surfului visător al unui Sfînt. Tăcut și despuat de amănunte, ovalul primordial consemnează o misterioasă și mistică devenire interioară. Ovoidul joacă un rol esențial, extrem de important, în repertoriul formal extrem de redus al lui Brâncuși. Ovoidul inaugurează acea misterioasă devenire interioară a sculptorului Constantin Brâncuși. Ca dintr-un vis, viața se ivește din somnul ființei adunîndu-și sevele de pretutindeni. Contactului impalpabil cu lumea – cu pămîntul, cu aerul și cu văzduhul – îi corespunde, dacă vreți, o expresie fluidă a sculpturalului. Iată cum anii elaborării "Cumințeniei Pămîntului" și ai "Sărutului", ai figurii chtoniene și ai formelor în care sculptorul celebrează supraviețuirea înainte de toate a iubirii, nu fac altceva decît să sublinieze forme dintre cele mai diferite ale intensității psihice profund omeneste. Ca și alți contemporani ai săi, Brâncuși face ca prin figurări fragmentare ale corpului, prin torsuri, prin chipuri, pentru a atinge forma liberă, imaginară a unui volum monolithic să prefigureze drumul spre o multiplicitate de sensuri a simbolului, către atmosfera spiritual sugestivă a acestuia, proclamînd astfel un drum deschis către pluralități simbolice greu de obținut altfel. Subliniem aici faptul că în pofida oricăror reducții anatomice, a oricărei simplificări stereometrice, operele sculptorului păstrează o vitalitate imanentă, naturală și forța de expresie pe

Sărutul

Cumințenia
Pămîntului

care o are în mod firesc organicul. Jocul riguros al formelor nu încetează să sugereze plenitudinea vieții. Disciplina plastică rafinată a configurării volumelor scoate la iveală viața interioară care le anima. Energia concentrată a formei în care vibrează fiorul vital îi permite să esențializeze și să anime formele paradisiace pe care le abordează. Aici limbajul plastic, sub sevela stăpînire a Maestrului, își regăsesc și își păstrează, sub adierea unei spiritualități eterice, unitatea. Menționez asta și pentru că Brâncuși considera munca de creație un act "religios" cu ajutorul căruia el oficia transmutarea "profanului" în "sacru". Va veni o clipă mai fastă în care o să trebuiască să vorbim cu multă seriozitate și aplicație despre "Coloana fără sfîrșit" în care Brâncuși realizează prin armonia proporțiilor "un ireal echilibru aerian" și care-i permite, contrar calculelor ingineresti, să împlînte în pămînt doar o mica porțiune a certalelor ascendente pentru a asigura stabilitatea întregului. În înălțarea ei monodică, în repetiția ritmică a proporțiilor de bază,

"Coloana" este asemenea recitativului liturgic al muzicii gregoriene ale cărei imnuri te pot însoți toată viața. O înfinit de subtilă monotonie, o înălțătoare monotonie care se obține prin alungirea sau prin accentuare silabelor cîntului care psalmodiază divinul.

Ce mai trebuie subliniat cînd vorbim despre Constantin Brâncuși este faptul că munca sa apare centrată pe un număr restrîns de problem plastic, reluate neîncetat în cadrul lentei sale deveniri formale. În procesul de intensă creativitate pe care îl slujește accentul cade pe perfecțiunea formală. Într-o opera care nu este cantitativ vastă și cu o metodă de abordare a universului ikonic, concentrică, trebuie subliniat paradoxul că Brâncuși este creatorul unui nou limbaj formal în sculptură și în care autorul s-a impus prin exactitate în redarea detaliului și prin realizarea perfectă a temei asumate. Seriozitatea și precizia s-au dovedit a fi fundamentale necesare al trezirii geniului.

OLIV MIRCEA – critic de artă

Foi volante

Motto: „la ziarul, neamule!”

Elena M. Cîmpan

Vă mai amintiți de replica din filmul „Pistruiatul”, rostită de Mihai Pleșa, „la ziarul, neamule”? Vremea când pe străzi se difuzau știrile proaspete, ca pâinea caldă, fluturate din foi de ziar, este demult apusă, ca multe altele. Astăzi, „foile volante” s-au mutat pe internet și, dimineața, când deschidem telefonul, site-uri nenumărate ne invită, mai agresiv sau mai nuanțat, să le citim știrile, într-o variantă modernă a uitatului „la ziarul, neamule!”

O expoziție de foi volante a fost vernisată (2017), la Biblioteca Academiei Române, cu 35 de foi volante și 60 de periodice care acoperă două secole de istorie românească. Foile volante desemnează documente efemere, precum afișe, manifeste, apeluri, proclamații, programe de teatru, caiete de sală, broșuri, pliante, ce marchează

momente din viața culturală, socială, istorică, politică, pot include publicitate, informații, sunt tipărite pe o singură pagină, de obicei, și se distribuie gratuit. Chiar dacă foile volante au circulat aparent facil, ele nu transmiteau nici pe departe informații de neglijat, ba, dimpotrivă, contribuiau la răspândirea cât mai rapidă a informațiilor importante. Până la apariția publicațiilor, foile volante erau un mijloc de informare în spațiul public, la colț de stradă, în piață, pe principalele artere de circulație, fiind transmise din mână în mână sau chiar lipide pe ziduri, pe stâlpii de anunțuri, împreună cu anunțuri de spectacole, concerte, filme, artiști, muzică și sport. De cele mai multe ori, erau tipărite pe hârtie, dar uneori și pe pânză ori mătase. Oricum, au rezistat prin timp și pot „vorbi” despre o etapă de început a ceea ce numim astăzi „mass-media”, dintre care cea mai folosită este internetul. (Dixit!)

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, apar și la noi primele publicații. Prima publicație e consemnată a fi „Courier de la Moldavie”, de la Iași, 1790. Paradoxul este că era în limba franceză, cu știri interne și externe. Inițial s-a dorit a fi tipărită pe două coloane, în română și în franceză. A fost menționată prima dată în nr. 3/ martie 1790 al ziarului austriac „Wiener Zeitung”. Publicația era patronată de Grigori Potemkin, comandantul trupelor rusești în Războiul Ruso- Austro- Turc (1787 – 1792). Când a venit la Iași, Potemkin a adus cu el o tipografie de campanie și tipografi ruși. Tipografia se afla în Palatul Ghica din Iași, unde era Comandamentul armatei ruse. După „Courier de la Moldavie”, o altă „primă publicație” a fost la Iași „Albina Românească”, avându-l ca proprietar și redactor-șef pe Gheorghe Asachi, cu Suplimentul literar „Alăuta Românească”. În același timp, apărea la București „Curierul Românesc”, publicat de Ion Heliade Rădulescu, începând cu 1829 (până în 1859). Din 1837, periodicul avea un Supliment literar, „Curierul de ambe sexe”, ce publica traduceri, texte originale și a contribuit la dezvoltarea limbii române literare. Curierul Românesc și Albina Românească au fost mai întâi gazete cu știri, dar apoi, prin suplimentele literare, au reușit să adune în jurul lor o adevărată mișcare intelectuală a vremii. În Transilvania, la Brașov, George Barițiu publica „Gazeta de Transilvania” (1838), primul ziar de informație al românilor din Transilvania, având interes de promovare a culturii în rândurile categoriilor sociale. De menționat că la Sibiu, mult mai devreme, în 1784, apărea publicația periodică „Siebenbürgen Zeitung”, în Editura lui Martin Hochmeister.

Bazele presei românești sunt stabilite de „Albina Românească”, Iași, „Curierul Românesc”, București, și „Gazeta de Transilvania”, Brașov. Presa, cu publicații, cu periodice, cu ziare, a constituit obiect de studiu pentru importanți oameni, istorici și cercetători, literați. Menționăm doar câteva referințe bibliografice: „Iorga, Nicolae, „Istoria presei românești de la începuturi până în 1916”, Leu, Corneliu, „Începuturile presei în limba română”, Șeicaru, Pamfil, „Istoria presei”.

În fiecare zi, dimineața, la cafea, deschidem internetul și dăm „pagină de pagină”. Și, deodată, lumea de știri intră în scenă, mai bogată ca niciodată. Politică, literatură, societate, muzică, sport, toate de-a valma. „Cine stă să le socoată?”... Vin și trec cu o repeziciune de nedescris. Se schimbă de la o zi la alta. Altele și altele, mereu noi, ce se învechesc mult prea devreme. O istorie a presei, de astăzi, în care internetul deține majoritatea, este greu de alcătuit. Foile volante s-au multiplicat și circulă pe canale diferite, ce strigă, parcă, în cor: „la ziarul, neamule!”

Alexandru Jurcan

Zeul GPT

Băiatul de 16 ani, după ce a cunoscut-o pe Liana, a apelat la chatGPT, să-i ordoneze relația.

- Cum s-o cuceresc?
- Bună întrebare. Există artilerie grea, plus aviația.
- S-o sărut pe gură?
- Da, există gura de scurgere de tip Geiger, pentru capturarea apelor.
- Te referi la salivă ?
- Salivația excesivă e cauzată de afecțiuni gastrice.
- Fii mai concis!
- Da, capacitatea de a transmite idei fără detalii inutile.
- Du-te dracului!
- Dracula e personaj ficțional creat de Bram Stoker!

Cleopatra Lorințiu

Restituiri, reamintiri, „escribenți”

din raftul ascuns

Totul începe cu un raft cu dosare îngheșuite, orânduie cel puțin aparent cu minuțiozitate, conținând multe tăieturi din ziare și reviste, manuscrise, file dactilografiate, scrisori și fotografii personale, un spațiu generos dedicat exclusiv memoriei unor scriitori preferați, dar și dosare încopciate conținând manuscrisele unor cărți trimise demult la edituri. Și undeva, așezat un pic în spate, un pic ascuns aș zice, un dosar foarte voluminos conținând fotografii. Tomozei nu e în ele. Sunt autori pe care i-a întâlnit, unii prieteni, alții mai puțin, sunt și autori clasici, de dinainte.

Că poetul aduna fotografiile în care era și el în compania unora și altora îmi pare un lucru firesc. Erau episoade din biografia lui, din evoluția lui literară, unele de la Școala de literatură „Mihai Eminescu” sau din perioada când a condus revista Argeș. Dar cum să interpretez mulțimea de fotografii pe care el le colecționase pur și simplu, făcuse rost de ele cumva, uneori plătit din propriul buzunar pentru asta, le obținuse de la fotografii ocazionali? Și totuși! Tomozei nu era un pasionat al fotografierii, nu avea materiale adecvate, o fi avut un aparat, un Laika vechi, dar nu fotografia, asta nu făcea parte din pasiunile lui (care, de altfel, nu erau puține: bibliofilia, numismatică, de pildă). Cum am mai spus, aceste fotografii ale altora le lipise pe file albe ministeriale, le numerotase și sub multe dintre ele scrisese o explicație lapidară, un nume, o poreclă, niște inițiale. De ce? Care fusese, de fapt, intenția lui?

Le adunase, le lipise, le încopciase, adăugase cu grijă mici fâșii de carton între file (se cheamă „călăreți”, cred), astfel încât manevrarea dosarului voluminos să nu fie anevoioasă și ansamblul să nu cedeze sub greutatea pozelor lipite. Iar în final învelise dosarul cu o bucată de tapet nemțesc, mai colorat, mai frumos, mai decorativ față de cenușul obiectelor noastre de papetărie, și scrisese cu tuș negru pe tartaj: escribenți. Pe lângă contemporani mai erau poze, mai puține, ce-i drept, cu „preferații”: Eminescu, Ionel Teodoreanu, Rebreanu, Veronica Micle.

Ce intenționa el oare adunând o asemenea colecție în dosarul din raftul ascuns? Nu am apucat să vorbim despre asta, cu toate că la un moment dat mi-a spus că deține fotografii „prețioase”, cu un aer complice, dar de copilându care deține un secret și se bucură cumva de el.

În mare, alcătuirea aceasta era gata când el sărbătorea 50 de ani. Sărbătoare bizară, organizată în apartamentul din strada Cluceru Udricani, la care invitate câțiva amici, petrecută în mod nefericit la doar câteva zile de la catastrofa nucleară de la Cernobîl, într-o realitate dominată de teamă și de tăinuiri.

Aș fi vrut să scriu eu însămi o biografie a poetului, mă simțisem cumva datoare în memoria perioadei în care i-am fost aproape, dar petele albe din biografia lui m-au împiedicat să fac asta. În plus, de nenumărate ori Tomozei însuși a spus cât își dorește ca un tânăr, un student ipotetic îndrăgostit de poezia lui să fie biograful lui. Așa că mai degrabă așteptăm sosirea admiratorului literar, iar acum eu doar profit de resursa de informație pe care am găsit-o în raftul ascuns și am alcătuit această primă parte de restituire.

Sunt deopotrivă amintiri, evocări, fragmente de articole, dar și notații, scrisori inedite, fragmente din jurnalul lui inedit.

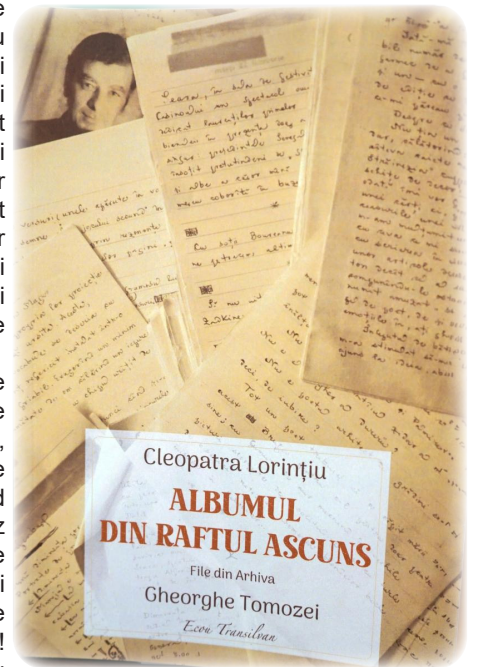
Tomozei îi iubea pe cei care scriu, cumva un ecou al vorbelor lui Heliade Rădulescu, profetice: „Nu e vremea de critică, copii, e vremea de scris și scrieți cât veți putea și cum veți putea, dar fără răutate”, frază care face parte din prefața editorului „Asupra traducției lui Omer”. Traducerea Iliadei, făcută de Aristia, era tipărită în anul 1837 la București, în tipografia lui Heliade. Tomozei adora literatura veche, o parcurea cu un deliciu de degustător de file rare, cred că îi alinta pe scriitori cu acest apelativ, cred, inventat. Așadar, e o carte despre escribenți, fragmentată, recompusă de mine. Mai degrabă ea desenează o perioadă a literaturii noastre, firește, cu subiectivitate.

Adaug faptul că în această primă carte de restituiri din Arhiva lui Gheorghe Tomozei nu sunt prezenți numeroși autori, ca de exemplu Constantin Țoiu, Laurențiu Fulga, Dan Deșliu, Ion Horea, Mircea Micu, Ion Bănuță, Nina Cassian, Ileana Mălăncioiu, Florica Codrescu, D.R. Popescu, Alexandru Rosetti, Vladimir Streinu, Ilie Purcaru, Grigore Hagiu, Horia Zilieru, Radu Anton Roman, Toma Caragiu, Dana Dimitriu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Flora, Marin Sorescu, Rusalina Mureșanu, Titus Popovici, Alecu Ivan Ghilia, Corneliu Leu, Mihai Sin și mulți alții. Sper să vină și vremea completării acestei prime încercări de restituire.

Îmbrățișarea pe care el o reușise în fața literaturii române contemporane era generoasă, altruistă, un ecou din felul de a fi al unui om îndrăgostit de scris și de cei care scriau, dar și un ecou dintr-un fel de a fi al altor vremuri, acelea care, deși erau grele, supuse adeseori fricii și, oricum, cenzurii, puneau în centrul gândului respectul pentru intelectuali, pentru cultură profundă, pentru studiu și erudiție, pentru umanitate. E mult spus? E, poate, patetic? Se poate. Eu nu sunt decât intermediarul unei transmisiuni dintr-un timp către o altă arhivă. Una viitoare. Despre care nu am habar dacă va fi cunoscută, prețuită sau măcar răsfățată.

Să vedem ce va decide Inteligența Artificială.

Prefață la Albumul din raftul ascuns – File din Arhiva Gheorghe Tomozei, Ed. Ecou Transilvan

Mihaela Aionesei

Tăcerea

Tăcerea este o artă, spun unii înțelepți.
În fiecare zi încerc să o desăvârșesc
rup părți din mine și ele se rostogolesc –
firimituri de pâine pentru cerul de păsări
nevăzut neștiut nebănuț. În sufletul lor
stau ingenuncheate iubirile proscrise
un simplu fâlfâit ar sparge luna de piatră
gleznele ei s-ar urni din fântâna
unde șoaptele se ucid în liniște.
Se-nserează. Secunde se năpustesc.
Se răzvrătesc – vipere cu corn auriu. Mușcă.
Tac. Mut bolta răsturnată. Și boabele
de nisip din clepsidră le mut într-o altă viață.
Îmi dă întotdeauna un plus pe care abia îl pot duce.
Îngeri somnoroși se agață de încheietura mâinii.
Știu și ei taina și tac. Noaptea leagănă păcate.
Dimineața sunt un păianjen prins în propria lui plasă.
În bătaia inimii – toți munții doborâți în somn
și tu...

Cine sunt eu?

Cine sunt eu?
mă întreabă o voce la radio.

Cum să răspund, Doamne, la asemenea întrebare
când m-ai trimis în lume
legat de pânțele mamei
și-acum sunt orb surd și gol
doar strigătul mi l-ai lăsat
să-l tac
când doare.

Cine sunt eu?
Haină împrumutată
din trupul nu știu cui
culoare spartă dintr-un curcubeu
veșnică umbră călătoare,
cine
cine sunt
Doamne
eu?

Un râu de lumină gângurește
un pumn de lut se răzvrătește
tac și îndur...

Liniștea dintre ani
trece prin mine precum șenilele de tanc,
în urma lor
se adapă
blândețea lui Dumnezeu...

...De-atâta risipire

Aerul își târâie cușca de iepuri crescuți
să văd cum le tremură umbra
când luna își înfige colții –
sânge înăbușit de strigăt.

Privirea foșnește –
veveriță veșnic flămândă
printre pomii decorați cu vizuini
nu-i loc pentru scorburi.

De-atâta risipire
umblu cu o pânză de lumină încărunțită pe chip
și nu mai am timp...

De stânci mă țin ca de aripi
mușc din cer să nu mă strige iarba înapoi
când urc zdrobită
tâmpla muntelui coboară
turme de miei neprihăniți –
un fel de rătăcire în alb cu mine
cea neștiută
cea înghițită în fiecare zi de alt lup.

Mi-ai dat suflet, Doamne,
dar aș fi vrut și un trup să nu mă doară
de-atâta risipire,

pământul.

Fantoma oarbă

Bântuie o boală sufletească prin lume
pentru care nici Dumnezeu nu are leac
rănilor scuipe durerea
din palmele găurite sar poeme
așchii din trunchiul lovit de viață.

Fărădelegile nu dorm
își fac de cap
nu-i loc pentru odihnă
prevăzătoare inima inventează un troc
iese din matcă doar pe verde
verde de lumină
verde de apă
verde de viață
rugăciunea se jertfește pe roșu
în spatele ochiului
o vereriță neobosită
ronțăie temeri abia mijite.

Nici în umbra cojii nu-i liniște.

Bântuie o boală sufletească prin lume
fără dragoste este inima ei oarbă.

Fericirea

Ce-i fericirea, Doamne,
și dacă ea există unde e?

Un copil duce un pahar de apă mamei bolnave
târându-și prin țărână piciorul olog
o vrabie se smotocește pentru puiul ei
un orb strânge în pumni lumina
și-apoi soarbe cu nesaț
singurătatea are gust de inimi ciocnite
oasele zilei se adună în cimitir
același cimitir al speranțelor deșarte
pentru care în fiecare zi
un copil își târâie piciorul olog
o vrabie se smotocește pentru puiul ei
un orb strânge lumina în pumni
poate
poate
cerul se va îndura să scurgă
un strop din fericirea promisă
la vremea cireșelor coapte
până să crească sub tălpi
umbra de șarpe.

Mircea Gelu Buta

Marcel Lupșe, Omul anului

Gala „Omul Anului Rotary 2025” organizată luni, 23 februarie 2026, în incinta Hotelului Bistrița a reunit membrii celor trei cluburi Rotary care activează în județul Bistrița-Năsăud. În acest an, figura centrală a evenimentului a fost maestrul Marcel Lupșe, căruia rotarienii bistrițeni i-au recunoscut vocația profesională care s-a împletit firesc cu dorința de a construi binele comun.

Marcel Lupșe este un artist care nu aleargă după timp, ci îl așteaptă să se așeze. La șaptezeci de ani, maestrul pare să fi ajuns în acel spațiu rar în care graba dispăre, iar gestul devine respirație. Privind retrospectiv, opera sa nu este doar o succesiune de imagini, ci o mărturie despre răbdare, acea răbdare ardelenească în care fiecare tușă pare gândită ca o spovedanie tăcută.

În lucrările sale, vegetația, culoarea, umbra și lumina se adună într-o tăcere densă, ca într-o biserică veche, unde pașii se aud mai mult în suflet decât pe podea. Artistul nu caută efectul spectaculos, ci dimpotrivă, se retrage într-o austeritate asumată. Această reținere devine forța lui, căci fiecare compoziție pare o meditație despre fragilitatea existenței și despre felul în care sacrul poate fi descoperit în lucruri simple.

Ajuns la vârsta bilanțurilor, Marcel Lupșe nu pare să privească înapoi cu nostalgie, ci cu o liniște matură. Tablourile sale nu vorbesc despre triumf, ci despre continuitate. Există în ele o lumină blândă, uneori filtrată prin tonuri grave, alteori deschisă ca o dimineață însoțită de vară. Această lumină nu vine din exterior, ci dintr-o interiorizare profundă, ca și cum pictura ar fi o formă de rugăciune fără cuvinte.

Într-o epocă dominată de zgomot vizual și de experiment febril, el a rămas fidel unei sensibilități clasice, dar nu rigide. Fiecare lucrare pare o încercare de a salva ceva din efemer: o stare, o amintire, o tăcere. Poate că adevărata modernitate a lui Marcel Lupșe stă tocmai în această refuzare a excesului, în alegerea unei profunzimi calme.

La șaptezeci de ani, activitatea maestrului nu pare încheiată, ci mai degrabă concentrată, iar privirea lui artistică, decantată, dă culorilor o încărcare de sens. Astfel, „Plantele de leac” nu vindecă doar trupul, ci caută să aline o oboseală mai profundă, aceea a lumii grăbite. În tablourile sale, ierburile par suspendate între lumină și umbră, ca și cum ar purta în ele o rugăciune nerostită.

Există o modestie a acestor imagini care impresionează. Nu vezi exuberanță vegetală, nici grădini luxuriante. În schimb, descoperi fragilitatea unor tulpini subțiri, delicatețea florilor abia deschise, ca și cum pictorul ar încerca să prindă clipa în care viața se apropie de dispariție și, tocmai de aceea, devine mai prețioasă. Plantele apar ca niște portrete având fiecare o identitate, o tăcere proprie.

În mijlocul formelor stridente care ne înconjoară, aceste ierbare pictate propun o altă formă de atenție – una contemplativă. Te apropii de ele ca de niște relicve fragile, iar liniștea pe care o sugerează devine o formă de vindecare. Poate că adevăratul leac nu este planta în sine, ci privirea care învață să se oprească asupra ei.

În aceste lucrări, natura nu este idealizată, ci interiorizată. Frunzele au uneori umbre grele, tulpinile par ușor încovoiate, ca și cum ar purta povara timpului. Și totuși, în această austeritate răsare o lumină calmă, o promisiune de echilibru. Marcel Lupșe nu pictează plantele pentru frumusețea lor decorativă, ci pentru forța lor simbolică, ele devenind metafore ale rezistenței tăcute, ale vindecării lente.

Tablourile „Plantele de leac” pot fi citite și ca o autobiografie discretă în care artistul pare să se regăsească în aceste forme fragile, dar persistente. Așa cum o plantă crește încet, fără să facă zgomot, și pictura maestrului se construiește prin acumulări subtile, prin gesturi reduse la esență. Fiecare lucrare devine o pagină dintr-un ierbar imaginar, unde timpul este presat între straturi de culoare. La final, rămâne sentimentul că aceste plante nu sunt doar obiecte pictate, ci pretexte pentru o meditație despre viață și trecere. Ele nu oferă răspunsuri rapide, ci invită la liniște, iar aceasta pare să fie cel mai mare dar al lor. Într-o lume neliniștită, ele ne amintesc că vindecarea începe cu privirea atentă, cu răbdarea de a rămâne câteva clipe în fața unei frunze care, fără să spună nimic, ne vorbește despre permanență.

Premierea maestrului Marcel Lupșe marchează nu doar trecerea anilor, ci și o victorie a consecvenței. El rămâne martor al unei spiritualități discrete care nu se impune, ci se oferă, pentru că opera sa nu pare o concluzie, ci o fereastră deschisă spre un timp mai adânc, unde culoarea și tăcerea se întâlnesc pentru a spune poveste omului care pictează nu pentru a cuceri lumea, ci pentru a o înțelege. Felicitări, maestre!

Mihai Vintilă

Trădarea în istorie

Despre profesorul Mihai Manea am mai vorbit, am mai prezentat cărți scrise de dumnealui. De data asta e rândul unei cărți intitulată Trădarea în istorie, apărută la Meteor Press în anul 2024. O carte care urmărește de-a lungul istoriei fenomenul acesta al trădării.

Mihai Manea este un profesor de istorie implicat foarte mult în promovarea informației istorice. Câteva cărți semnate de dânsul Aventurieri, escroci și preten-denți la tron, Curiozități ale istoriei au fost bine primite de public. Această nouă carte, Trădarea în istorie, cred că vine să completeze munca pe care o face, în ceea ce privește popularizarea istoriei. Pentru că reușește o serie de decupaje istorice foarte interesante, pe care le explică, după aceea, pe înțelesul profanilor, nespecialiști în domeniul, care astfel își pot face o părere, își pot contura o idee, bazată pe date și abordări profesionale.

Într-un capitol inițial, face o teorie a trădării, cum a apărut, ce este, încearcă chiar o definire. Dă o serie de pilde biblice, pentru că trădarea apare prima oară în Biblie și sunt acolo tot felul de povești și de exemple, începând cu Cain și Abel și terminând cu altele mult mai puțin cunoscute.

Trece în mitologie, pentru că și mitologia, la rândul ei, este plină de trădări, de reîntoarceri din acestea ale destinelor. Ajunge la antichitate, intră din secțiunea teoretică, apoi într-o zonă de întâmplări adevărate. Și la antichitate, desigur, nu iartă exemplele celebre precum Cezar sau Burebista.

Epocile sunt abordate cronologic Evul Mediu, Epoca Modernă, Epoca Contemporană. Are și un capitol interesant intitulat Trădarea la români. Volumul se încheie cu În loc de concluzii, care este un capitol unde își spune punctul de vedere asupra trădării, dacă ea a reușit să schimbe sau nu destine.

Avem trădare inclusiv la Troia, avem trădare în primul război mondial, avem trădare în al doilea război mondial, avem trădare în toată perioada medievală. Acolo este o trădare continuă. Și, de multe ori, trădarea nu reușește să țină prea mulți ani.

În Anglia sunt destul de multe exemple și dacă câteva, dar, până la urmă, se ajunge cumva la cursul firesc al istoriei. Trădarea în România, de la pagina 194, mi s-a părut interesant abordată, pentru că se spune că toată lumea afirmă, Doamne, românii sunt trădători dar nu știm ce și nu știm cum. Ori nu este așa.

În primul rând, termenul de trădare, apărut abia în epoca modernă în istoria românească. Până atunci, în toate cronicile foloseau cuvinte precum viclenie, hicleenie, hiclean. Așa erau denumiți cei care atentau la domnia curentă pentru a recăștiga domnia sau pentru a lua-o primă oară.

Pentru că a existat trădare, datorită acestui amestec de familii domnești, care s-au tot succedat în Moldova și Țara Românească, cu sprijinul turcilor, al polonilor sau austrie-cilor, depinde de momentul istoric, familiile alea făceau hicleenie față de altele pentru a-și impune propriul candidat la conducere. Și în felul acesta, dacă ne uităm, au fost câteva sute de ani unde schimbarea domnilor a fost așa un fel de nebunie a copiilor. La șase luni aveam alt domnitor. Aceasta este partea aia de trădare. Era un fel de trădare românească, ca să-i zic așa. Era o hicleenie. Nu era o trădare propriu zisă, conform termenilor de azi. Trădarea adevărată a apărut în istorie mult mai târziu.

Autorul recunoaște că există o carte foarte bună, apărută în 2002, în două volume, de Mircea Bălan, Istoria trădării la români. O carte care a fost cumva asumată de domnul Manea ca un fel de exemplu din care i-a venit această idee de a scrie despre subiect.

Hai să vedem domnitorii sau voievozii care au fost înjunghiați pe la spate. Radu de la Afumați, de exemplu, domn al țării românești 1522-1529, a fost ucis în biserică în urma unui complot al boierilor Craiovești. Ioan Vodă cel Cumplit, domn al Moldovei între 1572-1574 a fost trădat de unul dintre slujitori, prins și omorât. Tudor Vladimirescu a fost trădat de Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, cu care avea o înțelegere. Alexandru Ian Cuza, domn al Principatelor Unite, între 1859-1866 a fost constrâns de Monstruoasa Coaliție, desigur, să abdice, să renunțe la conducere. E adevărat că și dăduse o lovitură de stat și o luase puțin razna domnul ăsta al nostru, pământean.

În Țara Românească, domnitorul Mircea cel Bătrân, 1386-1418, a fost trădat de o parte a boierimii care a susținut venirea pe tronul țării românești a lui Vlad Uzurpatorul, 1394-1396, care a fost instalat până la urmă pentru câteva luni, dar beneficiind de sprijinul militar al regelui ungar Sigismund de Luxemburg, Mircea cel Bătrân a revenit la cârmă Țării Românești reușind să-l învingă pe uzurpator și să-l omoare. Vlad Țepeș este un caz, cred că, de manual. A fost de trei ori domnitor al Țării Românești, de fiecare dată a fost trădat. În 1448 a fost trădat, apoi iar a fost trădat și a fost luat și închis de către lancii de Hunedoara, eliberat după aceea în 1476 la cererea lui Ștefan cel Mare, este iară trădat și, până la urmă, este omorât. Se zice aici că ar fi fost omorât de boierii trădători, partizane ai lui Basarab La-iotă cel Bătrân, care dorea să ajungă la conducerea Țării Românești. Încă nu se știe exact moartea lui Vlad Țepeș cum a fost, dar e o poveste întreagă și este interesant de citit acest lucru.

Mai puțin știute sunt actele de trădare din evul mediu românesc. De exemplu, un act de trădare în 1451, când Bogdan al II-lea, domn al Moldovei, tatălui Ștefan cel Mare, a

fost omorât de fratele său Petru Aron. Episodul s-a petrecut în satul Reușeni, unde Bogdan al II-lea venise la o nuntă. Fratele Petru Aron s-a arătat foarte primitiv, dar profitând de faptul că domnul moldovean era ușor cherchelit, l-a omorât și apoi l-a decapitat. Scena este deschisă de Grigore Ureche, care consemnează în Letopiseșul Moldovei, că după 2 ani de domnie a lui Bogdan Vodă, au aflat pre Bogdan Vodă în satul Reușeni de jos de Târgu Sucevei și l-au lovit vineri la revărsatul zorilor octombrie 16 și acolo i-au tăiat capul lui Bogdan Vodă. Mama lui Ștefan cel Mare a luat calea pribegiei, desigur împreună cu fiul ei. Petru Aron a ajuns domnul Moldovei, a domnit între 1451-52, și apoi între 1254-55, 1455-57, pentru că se tot schimba cu Ștefănița al IV-lea Mușatin. Ștefan cel Mare, la rândul lui, a fost domn al Moldovei de Jos doi ani de zile, după aceea a ajuns domnul al întregii Moldove.

Un alt exemplu de domnitor care a fost trădat este cel al lui Radu de la Afumați. Acesta a fost un domnitor foarte bun din punct de vedere militar, conducând între 1522-1529. În șapte ani a câștigat 20 de bătălii. Era sprijinit de boierii din Craiova când restul boierilor țării s-au răsculat, iar postelnicul Drăgan este cel care l-a trădat, conform istoricului Constantin Giurescu. În anul 1528, boierii se ridică împotriva domnului și îl asasinează pe Radu de la Afumați, alături de fiul său, în biserica Cetățuia, din Râmnicul Vulcea, sub ochii îngroziți ai preotului. Radu de la Afumați intrase acolo să se roage.

Petru Rares, unul din fiii naturali al lui Ștefan cel Mare, care între 1527-1529, a condus Moldova, a fost trădat, a fugit, s-a întors și a mai condus între 1541-1546, când a fost iară trădat și a trebuit să fugă și să refugieze în Transilvania. Alt exemplu este Lăpușeanu, care a fost domn al Moldovei, a fost trădat și după aceea a fost omorât.

Mihai Viteazul, că-l avem în carte, și el a fost trădat și asasinat de armata lui Basta. Constantin Brâncoveanu, este un caz celebru. A fost trădat de stolnicul Constantin Catacuzino, care a dat informații false despre domn marilor viziri turci pentru că vroia să aibă acces cumva la averea lui Constantin Brâncoveanu.

Horea Cloșca și Crișan au fost trădați pentru 300 de galbei și prinși. Au fost omorâți până la urmă, cu excepția lui Crișan, care s-a sinucis.

Despre Alexandru Ioan Cuza, este o informație deosebită. În memoriile lui Teodor C. Văcărescu, fost ofițer de stat major și aghiotan domnesc, apare următoarea informație, despre ultimele ore petrecute de Alexandru Ioan Cuza pe pământ românesc și în același timp sunt indicate cuvintele spuse de domn cu privire la trădare și trădători. Aghiotantul povestește că a fost omul care l-a dus pe Cuza să iasă din țară, stând în cupeul, având alături pe căpitanul Costiescu, pe capră credinciosul servitor și vechiul intendant al palatului Gabriel și pe Stan Popescu, care în momentul ridicării de la palat nu se dezlipise de Cuza. Citatul este - Nene Popescule zice Cuza cu accentul său moldovenesc, dar ce ați făcut dumneavoastră grav, ce ați făcut dumneavoastră e grav, foarte grav. Așa e măria ta, răspunde Popescu, dar n-aveai ce face, că așa vroia poporul, dar urmă Cuza, eu în cealaltă noapte n-am văzut decât ofițeri și soldați, n-am văzut popor, am văzut pă Leca căruia eu din locotenințe i-am dat două grade, cel de capitan și de major și aveam atâtea încredere în dânsul încât i-am dat comanda vânătorilor, cel mai frumos batalion format de mine, apoi l-am văzut călare și înconjurul palatului cu trupele sale pe colonelul Haralambie, pe care-l știam om de onoare și nu l-aș crezut niciodată capabil de asemenea faptă, în sfârșit am văzut pe colonelul Dimitrie Crețulescu pe care îl socoteam prieten devotat mie. Ia spune-mi Popescule, fratele său Nicolae Crețulescu, președintele guvernului meu, a știut el ceva despre această conspirație? Da, măria ta, răspunde Popescu, nu știu, dar cred că nu se poate să nu fi știut ceva de vreme ce nu a luat nici o măsură spre a zădărnici lucrurile. Ciudate lucrurile, Popescule, și care vor uimi lumea când se va vedea cum s-a petrecut. Pe când se făceau formalitățile, grănicerii vânători s-au așezat spre ași lua rămas bun, în fața biroului vamal. E vorba de trecerea din Principatele Unite în Transilvania, la biroul vamal iar Cuza era păzit de către vânători care erau o secție din armata română, o specializare pe care chiar el o făcuse. Și atunci, printr-una din acelea inspirațiuni ale momentului, de care știa să folosească adesea fostul domitor, arătând imaginea zise - Vedeți voi cum a fost tratat acest domn, așa v-ați trădat și voi. Să de Dumnezeu ca într-o zi să spălați această pată de pe steagul vostru cu sângele vărșmașilor țării. Hai, rămâneți sănătoși. Și după aceea Cuza nu s-a mai întors în țară, deși la un moment dat a fost pe listele unui partid și a intrat chiar în Parlament, dar Guvernul a anulat exact alegerile din acel județ, undeva în Gorj.

Sunt amintite și trădările trădările din primul război mondial de care nu prea se face vorbă și personalitățile germanofile, de exemplu, care au fost scoase încet, încet, ca fiind trădătoare: Lupu Costachi de la Ministerul de Interne, Dimitrie Nițescu în Ministerul de Finanțe, Virgil Arion în Ministerul Instrucțiilor Publice. Țștia au fost miniștri dati afară. Generalul Vasile Zotu a deținut nominal funcția de șef al Marelui Cartier General în prima parte a campaniei. În 1916 Zotu s-a sinus în locuința sa. Nu se cunosc adevăratele motive dar au găsit faptul că generalul ar fi fost răspunsător pentru dezastru de la Turtucaia din 1916 și că ar fi transmis Austro-Ungariei planurile de campanie a Armatei Române, care astfel au ajuns la Bulgaria.

Alt caz e cazul colonelului Dimitrie Alexandru Sturza, zis și Alecu, unicul fiu al lui Dimitrie Sturza, președinte al Partidului Național Liberal și prim-ministru a României între 1895-1909, care s-a înscris voluntar în Armata Română. Și-a făcut studiile în Germania. În timpul primului război a comandat Armata VII Mixtă și apoi Divizia VIII Infanterie. În 1917 a dezertat și a trecut la inamic, de unde a trimis niște manifeste. A fost judecat pentru trădare și condamnat la pedeapsa capitală în absență. În timpul celui de-al doilea război mondial, Sturza, care locuia în Germania, a solicitat într-un lung raport adresat lui Antonescu să-i se ridice condamnarea, iar Antonescu, foarte interesant, i-a răspuns că cel care a trădat odată România rămâne trădător pentru totdeauna.

Un alt caz celebru a fost Constantin Crăiniceanu în timpul primului război mondial în cantitate de comandant al regimentului XXV Infanterie. Tatăl său fusese ministrul de război și șef al Statului Major al Armatei Române, generalul Grigore Crăiniceanu. A fost bun prieten cu Alexandru Sturza și a fugit împreună cu el. Împreună au trecut la Puterile Centrale. Pentru a evita un scandal, generalul Averescu, comandantul Armatei a-II-a, a cerut colonelului Crăiniceanu să se sinucidă ca să nu fie prins, ca să nu fie obligat să aplice regimul militar și să-l împuște, dar nu s-a sinucis. Consiliul de război al Armatei a II-a l-a condamnat pe colonelul Sturza la moarte în contumacie cum am scris mai sus, și pe colonelul Crăiniceanu la 15 ani de muncă silnică. Decizia nu l-a mulțumit pe Averescu și a făcut el personal cerere de revizuire. După aceasta a fost condamnat la pedeapsa capitală și a fost executat pe 31 martie 1917.

András Bandi

O poezie ce rezzonează în mai multe limbi

Un nou volum multilingv, în 42 de limbi, de poezie a ajuns la mine la sfârșitul anului trecut. Zile în șir am amânat să-l citesc, fiindcă pentru a înțelege o poezie trebuie să ai anumită stare de spirit și echilibru sufletească, care să permită apropierea și identificarea cu ideile poetei.

După trecerea sărbătorilor m-am hotărât și am citit chiar de mai multe ori poemul compus din 12 părți, în varianta originală (română) și traducerea în limba maghiară, realizată de poeta și traducătoarea Irén P. Tóth.

Trebuie să vă spun că nu a fost o lectură ușoară. În general, în acest mod eu îmi formez o opinie personală, citind conținutul unei cărți de poezie sau de proză, fără să citesc mai înainte prefața, postfața sau alte texte critice prezente în volum.

De data aceasta nu mi-a fost ușor. Din fericire eram într-o asemenea stare mentală și emoțională, care mi-a permis să am suficientă răbdare.

Cuvintele poetei adresate fiului imaginar (sau real!), prietenului, oferă cu atenție sfaturi referitoare la problemele sufletești cotidiene, aparent insolubile.

Dar poate că aceste sugestii nu sunt oferite doar lor, ci și nouă tuturor. Lipsa adevăratei cunoașteri de sine, cu siguranță, ne turbură pe toți. Cunoașterea parțială, ignoranța, îl zbuciumă pe om, dintotdeauna. Și această luptă durează uneori o viață întreagă. După mai multe etape ale războiului spiritual, ultimele două versuri oferă alinare, sau mai degrabă, o soluție: Te apropii de ceea ce este...

Ești pregătit?

Közeledsz ahhoz, ami van...

Fel vagy rá készülv?

Gânduri profunde, care au inspirat mai mulți traducători ca să traducă în limbile lor materne poemul și astfel să ajungă să se publice noul volum multilingv al poetei române Elena Liliana Popescu.

Din mărturisirea autoarei reiese, că poemul „Te apropii” a fost scris acum 25 de ani, că el s-a tradus treptat în peste 40 de limbi, de poeți și traducători, iubitori de literatură, din România și din alte țări, contribuind fiecare la construcția acestui volum, care include 42 de versiuni.

Dintre gândurile exprimate în introducere, de către autoarea poemului, am să citez doar un paragraf din care reiese că, într-un anumit fel, această carte le este dedicată celor care i-au fost alături pe parcursul anilor și care au plecat dintre noi: „Unii dintre cei care m-au ajutat de-a lungul acestor decenii și au contribuit la promovarea poeziei pe care o scriu, nu mai sunt printre noi și le mulțumesc cu acest prilej printr-un gând pios de recunoștință. Menționez aici câteva nume: Laurențiu Ulici (1943–2000), Paul Ioachim (1930–2002), Alexandru Firescu (1935–2008), Dan Slușanschi (1943–2008), Nicolae Popescu (1937–2010), Marin Beșteliu (1939–2010), Augustin Popescu (1939–2010), Francisco Ruiz Udiel (1977–2010), Draga Mirjanić (1940–2014), Victor Sterom (1937–2014), Borislav Crstici (1924–2014), Hugo Gutierrez Vega (1925–2015), Edwin Yllescas Salinas (1941–2016), Solomon Marcus (1925–2016), Aurelian Scrima (1953–2016), Ovidiu Ghidirmic (1942–2017), Radu Cârnelci (1928–2017), Saúl Ibargoyen Islas (1930–2019), Marin Ifrim (1955–2019), George Anca (1944–2020), Adolf P. Shvedchikov (1937–2020), Ali Narçin (1953–2021), Dagmar Mária Anoca (1961–2022), Antonio Salvado (1936–2023), Joaquín Garrigós Bueno (1942–2024), Lee Kuei-shien (1935–2025), Grigor Grigorov (1969–2025), Rahim Karim (1960–2025). În acest sens, referințele finale din acest volum conțin doar texte semnate de aceștia.”

Textele de apreciere ale criticilor români și străini din volum și de pe coperta 4 a volumului subliniază și mai mult profunzimea gândurilor poetei.

Volumul publicat sub egida editurii Eikon a apărut la sfârșitul anului 2025.

Cornel Cotuțiu

O carte menită a fi alături

Când volumul Proximități și mărturisiri (jurnal), 2025, datorit de preotul, poetul Ioan Pinte, a ajuns pe masa mea de lectură, nu bănuiam că voi trăi o stare inedită a actului lecturii. Și, deopotrivă, a existenței.

Și totul cu raportare la două repere, care aproape că nu lipsesc de la pagină la pagină: Dumnezeu și Sfânta Scriptură.

Repede am constatat că nu mă interesează pagina cărții, ci duhul care străbate din ea: Mi-e necesar s-o deschid. Încep lectura la pag. 82? și mă opresc la 84? Da, căci transpare o trimiterie biblică sau evocarea unei personalități dragi nouă, precum N. Steinhardt sau Iordan Chimet, pentru care caligrafierea numelui stărnește o stare de evlavie.

Proximități și mărturisiri e o carte fără atracții epice și nu mă surprinde că, luând-o între palme, o deschid, întâmplător, la un capitol deja parcurs. E aici o desfășurare narativă pe care descoperi, bucuros, că vrei să o parcurgi din nou.

Și asta atâta vreme cât condeiul însuși îi găsește prospețimea și o evocă:

„Troienele înalte de la Runc, pe care împreună cu Vasile scriam cu degetul numele fetelor la care visam, gerul de la înălțimile Țibleșului revărsat și oprit brusc în gemulețele casei bunicilor sau Rohia cu omăturile ei calme și dulci în puful cărora locuia însuși Crăciunul (nu spuneau Părintele Nicolae și Iordan Chimet că Rohia e „Țara Crăciunului”?) mă proiectează într-o lume de care am atâta nevoie astăzi.” (N.B.: „Un astăzi” al nostalgicului ajuns la vârsta a III-a).

Fragmentul acesta de pagină e semnificativ pentru doza de nostalgie și poezia care cuceresc lectorul de la o pagină la alta; o lume la care Ioan Pinte te cheamă călduros. Actul și timpul dedicate cititului îți stărnesc gândul despre relația ta cu pagina reală.

Ai revelația că tu, cititorul, îți atribui conștiința de creator a autorului. Numai prin alteritate ești invitat să afli, să crezi, că eul devine ceva individual.

Cei care l-au cunoscut pe cărturarul, părintele N. Steinhardt sunt răsplătiți cu bucuria de a-l reîntâlni în paginile acestei cărți (N.B. Cenaclul național „Saeculum” de la Becelean a fost binecuvântat cu prezența domniei sale la una din întâlnirile lunare de aici); un volum jurnalier în care îl evocă mereu.

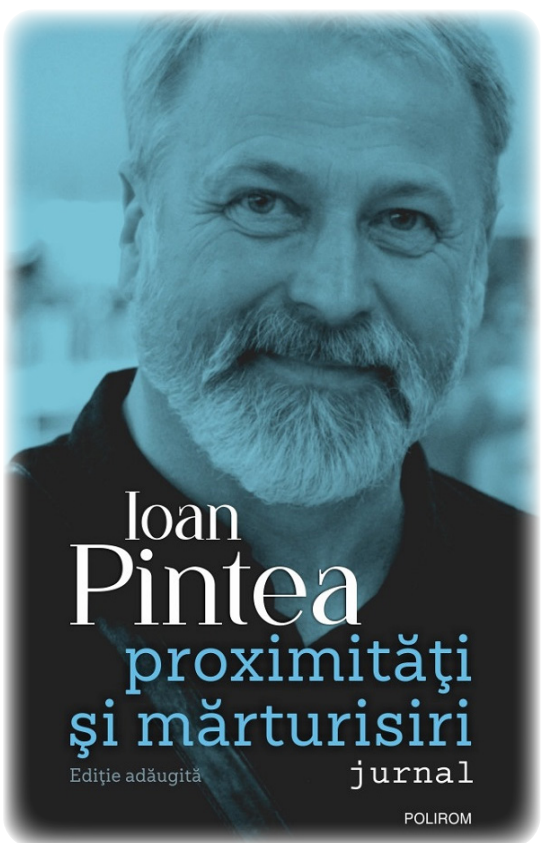
Nu pot să evit, spre edificare, opinia autorului:

„Părintele a fost un apologet al tinereții. Toate răspunsurile date întrebărilor mele au un conținut de entuziasm, de tinerețe bravă și bătrânețe animată mereu de arierplanurile unor probleme pline de dinamism. N. Steinhardt a pus în aceste răspunsuri (mai ales în „Despre Agonia Europei”) întregul surplus de tinerețe care încă îl caracteriza din plin la 72 de ani pe care o avea la începutul primei noastre convorbiri (consemnate) de la Rohia.”

În dialogul său cu lumea, Ioan Pinte, în cartea de acum (și nu numai) măsoara vocației sale preoțești, avându-i ca reper „cum vorbesc un Steinhardt, un Vasile Voiculescu, un Gala Galaction, un Andrei Scrima sau un Rafail Noica. Aceștia sunt modele oferite de Ortodoxie intelectualilor români”.

Iar vocația sa de literat palpită pagină de pagină, fără să evite vocabule neaoșe, precum: „Bucurați-vă!” este cuvântul șperaclu, cuvântul-cheie pentru înțelegerea corectă a Învierii.

Să ne bucurăm că avem parte de acest jurnal!

Un alt om care s-a făcut același lucru, Victor Verzea, care a fost șeful Serviciului Poștei. A colaborat cu Puterile Centrale. Intercepta telegrame și le dădea inamicului.

Altă persoană controversată a fost Mihail Sturza, fiul celui care a fugit în timpul primului război mondial. A fost acuzat, în timpul celui de al doilea război mondial că a furat documente diplomatice românești pe care le-a dat mai departe inamicului.

Autorul nu poate omite Procesul Marii Trădări Naționale, o acțiune în justiție orchestrată de Moscova, intentată membrului fostului guvern Antonescu. Au fost pronunțate 13 condamnări la moarte, 3 condamnați au primit comutarea deciziei, iar șasea au fost condamnați în contumacie. Pe 1 iunie 1946 au fost executați la Jilava mareșalul Ion Antonescu, fostul conducător al statului, Mihai Antonescu, fostul secretar general al guvernului care de fapt avea un rol de prim-ministru, Constantin Vasiliu, și George Alexianu, fostul guvernator al Transnistriei.

Nici trădările scriitorilor nu sunt omise. Apare o informație interesantă referitoare la Tudor Argezi, care a fost interzis și după aceea cumva și-a trădat credința și a scris câteva poezii despre muncitori, și a fost reintegrat vieții publice. Aceași poveste o avem cu Camil Petrescu, care după instaurarea comunismului, pentru că în perioada interbelic, Camil Petrescu a fost om de dreapta, a fost ținut deoparte, dar a publicat romanul Un om între oameni despre o presupusă viață a lui Nicolae Bălcescu și a fost recompensat și primit în Academia Română. Mircea Răceanu este alt caz celebru de fugă din România comunistă în iulie 1989. Acesta era fiul adoptiv al fostului ilegalist Grigore Răceanu. În 1989 a fost judecat și condamnat la moarte pentru trădare și spionaj. El a fugit la ambasada SUA, dar a fost arestat

de Securitate și urma să fie executat în 1990, dar sentința a fost schimbată în 20 de ani de închisoare la cererea SUA. Ambasadorul Alan Green Jr., primul ambasador după Revoluție al USA în România, a solicitat eliberarea lui pentru că fusese condamnat de comuniști. A fost eliberat și imediat după aceea a plecat în Statele Unite.

Liviu Turcu a fost un ofițer de acoperire al Direcției de Informații Externe. În ianuarie 89 în timp ce se afla la Viena, sub acoperirea de consilier pe probleme economice, a refuzat să se mai întoarcă în România și a solicitat azil în SUA. A fost ultimul dezertor important al serviciului de informație al României înainte de căderea dictaturii. În 2006 Liviu Turcu a publicat o listă a politicianilor români considerați ca fiind ofițeri sub acoperire.

Alt caz de trădare a fost de sigur cel al generalul Ioan Mihai Pacepa, care a murit în 2021 și care a fost adjunct al șefului Direcției de Informații Externe din 1966 până în 1972 iar între 72 și 78 s-a ocupat de securitatea personală a cuplului Ceaușescu. În 1978 a fugit în SUA.

De sigur că trădarea cunoaște forme diferite în codul penal și aici autorul dă un exemplu foarte interesant din Rusia, devenită stat autoritar sub comanda lui Vladimir Putin. Aceasta a pregătit un proiect de lege privind confiscarea banilor și a proprietăților persoanelor care trădează și care răspândesc informații false în mod deliberat despre forțele armate rusești. Deci, în Rusia, dacă dai o informație pe care regimul o consideră fală, despre forțele armate rusești, poți fi considerat trădător.

Cartea lui Mihai Manea este o carte bine scrisă, care demonstrează că trădarea nu este un atribut al românilor ci este universală.

Mihai Manea, Trădarea în istorie, București, editura Meteor Press.

Constantin Stancu

Un spațiu interzis muritorilor: cancelaria...

Educația este un domeniu sensibil în aceste vremuri. Măsuri contestate, măsuri impuse, profesori nemulțumiți, elevi în derivă. Nu totdeauna, mai sunt și elevi care au rezultate și datorează mult profesorilor care i-au adus la punctul în care pot realiza ceva. Cu pasiune, cu bucurie, cu disciplină, cu sacrificii. Părinții au și ei un rol esențial, pot înțelege sau nu fenomenul. Viitorul stă și pe umerii profesorilor. Mulți au experiențe deosebite, puțini au timpul să pună în valoare momentele în care inima unui om se formează. Formând elevi, profesorul influențează contextul în care se mișcă, evenimentele lasă amprenta asupra vieții lor, nu de puține ori o viață încărcată de stres, risc, depresie, sacrificiu pentru cel de lângă tine. Mihai Petre ne-a invitat la o privire în cancelarie, loc sacru, loc unde mulți elevi nu prea au avut acces. Este locul unde profesorii se adună pentru a pune la cale marea aventură a cunoașterii pentru copii, adolescenți, tineri cu speranțele pe umeri. Cartea sa *Cretă color*, apărută la Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, ne prezintă amintiri din cancelaria... nu doar hunedoreană, 225 pagini care susțin vocația de profesor, dascăl.

Autorul a preferat să facă o analiză serioasă e fenomenului „cancelaria” înainte de 1989 și nu numai, un loc bântuit uneori de cutremurele din politica vremurilor. Cu un stil realist, explicând fiecare episod cu limpezime, având și umor necesar trecerii prin cenzura vremurilor și cenzura memoriei, ne sunt prezentate suficiente momente „astrale” din munca unui profesor. Cu sinceritate, autorul ne prezintă mediul din Hunedoara, un oraș monoindustrial cu activitate intensă în domeniul siderurgiei, cu oameni de valoare și cu multe fenomene sociale fierbinți. Oamenii mai ies din decorul stabilit, au problemele lor, evită realitatea. Profesorii sunt și ei în valul care a pus în mișcare viața în municipiu. Diferențele de statut social dintre profesori și cei care munciau în combinatul siderurgic erau evidente. Asta și datorită politicii vremurilor, intelectualii aveau probleme sociale generate de sistemul social, profesorii fiind în prima linie.

Tentația de a scrie proză, memorii, cu accente de jurnal recuperat din malaxorul vremurilor, a fost mare. Cerând părerea unui poet din localitate, acesta a pledat pentru poezie, proza...fiind prea... subțire, poezia reflectând trăiri, sentimente profunde, abisul cunoașterii prin metaforă, simbol etc. Cum răspunsul nu a venit la timp, autorul a apelat la o cunoștință din Capitală, scriitoare cu experiență. Răspunsul a venit cu ocolișuri, astăzi se caută cărți despre violuri, homosexuali, droguri, orfani cu probleme, marginalizați, scene șocante, venite din influența „artei urâtului”, la modă în unele cercuri literare și la unele edituri...

Mihai Petre se spovedește, arătând temele și ideile cărții sale: „...dar cu bucuria de a fi aruncat o lumină asupra oamenilor care, în ciuda recunoscutelor limite ale ființei, au dat viață și identitate cancelariei, consumându-se când ca o cretă albă, ale cărei urme adânci s-au înscris în destinele foștilor elevi, când ca una colorată, ale cărei nuanțe s-au pierdut în amintire ca și cei care le-au marcat...” (p. 15).

Iată cum încep povestirile: „Pentru elevul care am fost, cancelaria a reprezentat un spațiu interzis! În imaginația mea, sala aceea de pe coridorul parterului căpăta dimensiuni fabuloase. De departe, accesul nu ne era permis nouă, muritorilor de-a IX-a!” (...) Odată intrat în orizontul sălii interzise elevilor, aveam să descopăr că semizeii adolescenței mele erau oameni – unii chiar prea obișnuiți – cu necazuri, probleme și vicii subsumate lumii în care trăiau, că legile după care se conduceau erau un amestec de prietenie și dușmănie, de altruism și egoism, de pasiune didactică și dezinteres etc., că rivalitățile coborau de la nivelul școlii la cel al catedrelor și al așa-zișilor colegi...” (p. 16-17).

Așadar, a scrie, scriere... Schițele din lumea dascălilor, textele propuse, încep cu botezul profesional, unul necesar, surprinzător, șocant. Apoi urmează problema complicată a clasicilor marxism-leninismului, spusă cu mult umor și spumoasă, o temă „serioasă” cândva, acum o temă de reflecție asupra contextului ars sub flăcările vremurilor. În fond, în biblioteca unde ar fi trebuit să fie doar cărțile acelor clasici, se putea păstra și câte o sticlă cu whisky sau una cu palincă bună. Nici inspectorii nu aveau „darul” de a refuza aceste inedite colecții...

Sunt secvențe petrecute la olimpiadele unde profesorii participau alături de elevi, ei, profesorii, evadând din lumea strâmtă a școlii, în lumea largă a iubirilor de conjunctură. Apoi întâmplări cu elevi și copii, evenimentele de la banchetele absolvenților de liceu, momente de la inspecțiile care aveau loc sub programări inedite. Nu lipsesc momentele în care profesorii... se îndrăgostesc și caută momentele favorabile să poată lega relații durabile. Minoritățile au și ele un loc în viața celor din cancelarie, multe cu talente aparte, dar și în situații complicate, implicații dure, datorită felului lor de a vedea viața. Până la urmă, și un profesor rrom poate fi buzunărit de... un țigan, după cum se exprimă personajul. Ca un eveniment supranatural, în narațiune apare și o pălărie... făcătoare de minuni.

Am putea reține textul savuros despre clasicii marxism-leninismului, autorul punctând cu mult umor fățărnicia oamenilor sistemului, cu figuri dure, hotărâte, de revoluționari închipuiți: „Și am fost chemat la municipiu, și am fost prezentat temutului tovarăș Dănilă! Corpulent și cu o mustață îngrijită, cu gulerul cămășii răsfărânt peste cel al hainei, cu privire fixată interogativ pe interlocutor și cu voce sigură, tovarășul nu admitea să fie contrazis, pentru că reprezenta CC-ul?” (p. 48). După ce inspectorul fioros a intrat în

acțiune, profesorul, fiu de miner și el, a trecut la tezaurul din bibliotecă: „...poftiți la bibliotecă să vă convingeți și l-a dus pe tovarășul Dănilă în fața raftului din care a extras două volume de Lenin..., lăsând să se vadă puțin... o sticlă cu țuică! Inițial, nu l-am înțeles pe Dănilă care s-a dat un pas înapoi, spunând foarte surprins: Ce?!... Lenin, ai? Opere Alese, ai? Dar Tomoiu nu l-a băgat în seamă, continuând să treacă în revistă clasicii, arătând în spatele volumelor lui Marx o altă sticlă și tot așa...” (p. 56). Apoi planul se schimbă, cei doi, inspectorul și profesorul trecând în revistă clasicii pe bază de țuică, inclusiv una de Fintoag, apreciată și la județeană de partid... La final, inspectorul a concluzionat, după 10 pahare: „...tovarășe di-directol, ești pentru mine ca un frate!” (p. 61).

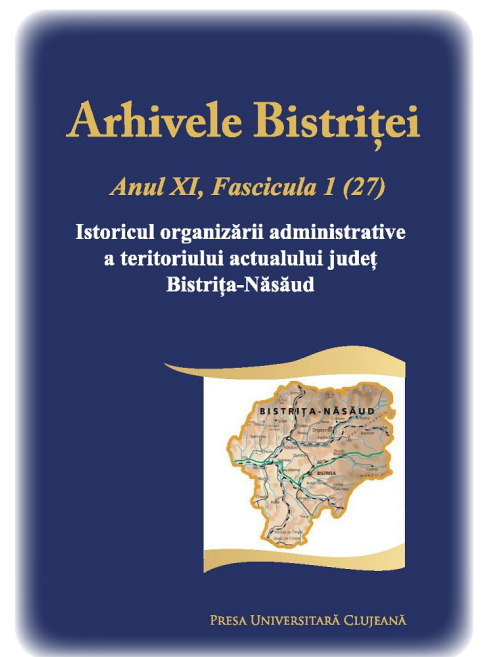
Mihai Petre reușește să creioneze personaje, evenimente, profesori dinamici, prinși în mandibulele vieții. Dialogurile sunt încastrate în corpul textului, făcând parte din narațiunea continuă, amintirea care arde în cuvintele celui care dă valoare muncii acestor oameni chemați să formeze oameni. Surprinz câteva aspecte sociale, contextul în care se mișcau oamenii din cancelarie:

- În municipiul unde a fost profesor, de multe ori ajungeau intelectuali marginalizați de propaganda și doctrina politică a vremii, apăsați de trecutul presupus, marginalizați de sistemul social.
- Chiar și profesorii uitau de bunele maniere în momentele când căutau să-și mențină statutul social, poziția de director, de inspector.
- Mulți intelectuali fugeau de răspundere, refuzau vreo grevă, deși acuzau colegi, puși în fața adevărului și cerându-li-se în scris punctul de vedere, ocoleau realitatea. Rămăneau la nivelul de bărfă.
- Mulți activiști de partid, inspectori, oameni ai vremurilor, aflați în poziții de decizie, se trădau prin limbaj, formalism, foloseau lozinci, se ascundeau în spatele unor cuvinte sau tablouri de propagandă.
- Nu de puține ori profesorii primeau porecle, folosite cu „poftă” de colegi. Doamna Pitulice, avea și cea porecla ei, bine pusă în ramă de ceilalți.
- Involuntar, copii, din abnegație generau umor, situații inedite, cu haz, dovedind că viața are dinamismul ei, că mintea unui copil se poate „autocenzura” cu logica naivității.
- Cei din combinatul siderurgic erau mult mai bine văzuți, profesorii au rămas la stadiul de intelectuali de serviciu, trebuind să-și accepte statutul.
- În cancelarie, uneori, se petreceau „lucruri trăsnite”, greu de prevăzut.
- Evenimentele din școală erau deseori influențate de interesele personale ale unora cu funcții la nivel de oraș, motivațiile politice țineau loc de argumente pertinente. De la protejarea unor elevi, copii ai activiștilor, la participarea de evenimente dedicate conform calendarelor păgâne ale vremii.

Mihai Petre ne-a introdus în atmosfera vieții de dascăl, cancelaria fiind locul unde se dinamiza viața elevilor, locul de muncă al profesorului, locul unde s-au născut relații interumane și s-au frânt destine, după caz. Despre această felie de viață au scris și alți scriitori, atenți la suferințele celor care s-au format pentru viață. Chiar dacă evenimentele s-au petrecut într-o perioadă complicată din viața oamenilor, personajul principal, dascălul, a reușit să-și impună liniile de forță menite să schimbe vieți. Am putea indica spre scriitorul Radu Igna, profesor și el, preocupat de viața din lumea școlii. Câteva romane sunt scrise cu pasiune: *Nimic deosebit în timpul serviciului meu* (2003); *Valea proscrisilor* (2004). Chiar în cartea notelor de călătorie, *Cultură și civilizație suedeză* (2002) a reușit să facă o scurtă prezentare a sistemului de învățământ din Suedia, comparativ cu sistemul din România. Iată că temele au găsit ecou în lumea literară, viața profesorilor rămânând un subiect de roman social, cu implicații în viața comunităților. Mai putem aminti și pe profesor Petru Istrate, care în jurnalul-roman, eseu și carte de memorii, *Prin fereastra timpului* (2024) a oferit un tablou veridic al vocației de profesor, omul prins între crizele vremurilor trecute, prezente și viitoare. Mihai Petre este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Sibiu (2025), autor al mai multor cărți de povestiri sau de teorie literară, printre care amintim *Corvin Caffé* (2017); *Birtul parcului* (2019) sau *Liviu Rebreanu – Ion, un roman în cinci lecturi* (2022); *Recitiri și rescrieri* (2025); *Grigore Ureche, un cronicar în cinci ferestre* (2021) etc. Se bucură de aprecierea comunității scriitorilor, fiind recunoscut de foștii elevi, prezent la multe evenimente literare sau culturale, cărțile sale constituind adevărate compendii de literatură serioasă pentru profesori, critica literară, scriitori, elevi. Colaborează la revistele literare din țară: „Algoritm literar”, „Banchetul”, „Convorbiri literare”, „Vatra veche”, „Ramuri”, „Semne”, „Sintagme literare”etc.

Mihai Petre, în cartea de față, ne-a prezentat un tablou dinamic al celor care au fost preocupați de formarea elevilor pentru a înfrunta tsunami-ul din viața lor. A scrie înseamnă și a ajunge la rădăcina lucrurilor, din locul unde se formează seva care dă energii oamenilor de-a lungul existenței.

Cărți primite la redacție

Mamele pământului/ Mame de cer

Vorbind despre mama, nu știu decât alfabetul evlaviei. Încă de la vreo 10 ani, în inocența timpului, intuia sfîntenia ei, scriind, la finalul unei compuneri, câteva versuri, în care cred și azi și-n veci: „Mamă, ești lucru mirific, rai nedescris/ făptură aleasă printre cei sfinți!”.

Din cei peste 101 mici blandieni de la Palatul Copiilor Bistrița, cărora le urmăresc scripările, căutările poetice, emoția, am adunat, în plaja celor două pagini oferite de Răsunetul cultural, un mănunchi de 25 de promisiuni, 25 de voci lirice, între 9 și 19 ani, un mic cor, care, în tonuri roz sau grave, copilărești sau dramatice, vorbesc aceeași limbă solară: Mama este viața noastră!

Ionela Silvia Nușfelean

Te iubesc, mama!

Kayla Dragoste

Te iubesc din toată inima,
Iubirea ta este întreagă,
Căci pentru tine este rima,
Dragă mama!
Azi e ziua ta,
Mama mea sfântă,
Iubirea ta, dulce precum ciocolata,
Întotdeauna suficientă!

Mă copleșesc emoțiile
Și o spaimă, o spaimă.
Dar nici nu știu de ce...
În mare parte, chiar de tot,
„MAMA” e doar cel mai sincer cuvânt!

Sentimentele unei mame

Alesia Bancea

Poate tu, copil fiind,
N-o respecti pe mama ta
Așa cum ar trebui.
Poate îi comentezi câteodată,
Îți verși energia negativă pe ea
Sau nu o ascuți întotdeauna.
Dar mama ta nu e cum ți-o imaginezi.
Ea pune tot ce spui și tot ce faci
la suflet,
Cu durere și regret,
E nevoită să accepte.
Poate tu, copil fiind,
Te superi când țipă la tine din clipă în clipă.
Nu îți dai seama că face asta din protecție,
Iubire, grijă sau empatie.
Orice face mama pentru tine,
Ea îți vrea doar binele.

Îmi luminezi pașii ca o lună
Și mă-ncălzești ca blândul soare.
Harnica mea albină,
Ce pentru mine muncești,
Cu mâini ce nu au odihnă,
O viață bună să-mi dăruiești.
Tu ești al vieții mele scut,
Ce în întuneric m-a ghidat,
Când nu mi-a fost bine tu ai știut
Iar de-am căzut, tu de jos m-ai ridicat.
Frumoasă ca un răsărit de soare
Pictat în culori pastelate,
Ca un trandafir ce splendid răsare.
Cu tine alături îmi uit grijile toate!

Îndrumătoarea mea

Gabriela Bindea

Cu ochii verzi, ca de smarald,
Ea mă-nvață ce e bine
Și chiar dacă o supăr uneori,
Mama mă iartă și totul e bine.
Mama mea e răbdătoare
Și mereu mă ajută,
Când nu știu ceva
La română, matematică, engleză,
Pot să mă bazez pe ea.
Întotdeauna e alături de mine
La nevoie sau la bine!
Chiar dacă îi e greu
Tot e luptătoare și...
Mă bucur că o am ca mamă și ca îndrumătoare.

Cea mai minunată Mamă din lumea întreagă

Raul Iliese

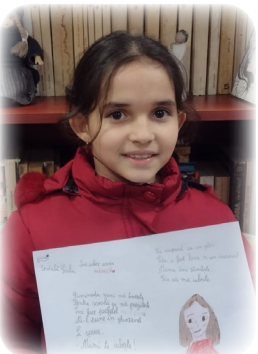
Mama-i minunată!
Ea te ajută la orice!
Eu nu mint, e chiar adevărat.
Pentru mine face orice.
Îmi dă sfaturi și e voioasă.
Este fericită și mă ajută!
Este cea mai bună mamă din lume!

Îmi iubesc a mea mămică

Giulia Spoială

Dimineața mami mă trezește,
Pentru școală ea mă pregătește.
Îmi face pachetul,
Mi-l pune în ghiozdănel și spune:
„ - Mami te iubește!”
După o zi lungă,
Întrebările încep să curgă:
„Cum a fost?”, „Te-ai descurcat?”
Mama deodată m-a întrebat.
Eu răspund, cu glas voios:
Da, a fost bine, m-am descurcat.
Mama îmi zâmbește.
Știu că mă iubește!

Mama

Iael Boca

Mama...
Nu poți să te oprești din a spune:
MAMA!
Mama este o pasăre care se zbate
pentru puii ei,
un singur trandafir dintr-o grădină
întreagă de margarete.
Mama...
Un zâmbet nesfârșit al văzduhului,
împletit de lumină.
Mama...
Glasul unui înger care stă mereu deasupra capului meu.
Valurile îmi dau târcoale minții mele cu mii de întrebări,
dar cea mai importantă este: „Cum o poți răsplăti pe mama
ta?”
Cum oare?
Aș da o împărăție pentru a putea să o răsplătesc pe mama.
Mama...
Un paznic care păzește patul copiilor ei. Un vis al soarelui!
O copie a lunii. O corabie care nu poate naviga dacă nu are
catarg.
Mama...
Este salvarea mea.
O iubire fără capăt!
Am ales nemărginirea pentru ea!

Comoara

Maria Ioana Mărginean

Mama mă iubește tare,
Căci sunt fiica ei cea mare.
Câteodată mă și ceartă,
Prea repede nu mă iartă
Și îmi spune mai mereu
Că e spre binele meu
Iar eu răspund imediat
Că lecția mi-am învățat.
Ea e foarte muncitoare,
De doi ani e învățătoare.
Jucăușă și serioasă,
Mă bucur s-o am acasă!
Mama mea e prețioasă!

Minunăția Mamei

Rareș Titieni

Când mă gândesc la mama,
simt în mine ceva minunat.
Ea are atâta grijă de mine,
Mă ajută și mă hrănește.
E cea mai minunată mamă!

Acrostih de mulțumire

Amelia Ioana Moldovan

Mama mea când eram mică,
A făcut tot ce am vrut
Mi-a făcut totul pe plac,
I-a fost greu, dar a putut.

Tot ce a făcut, a fost numai din iubire.
Eu îi mulțumesc, prin această poezie.

Pata de lumină

Tania Acu

Mama...
Greu de spus în cuvinte...
Mă uit în ochii ei,
Văd bucurie,
Văd ceva foarte delicat.
Nu e extravagant,
E doar acea pată de culoare
Care e ultima din lume!
Zâmbetul ei, ca o stea,
Veghează asupra mea,
Chiar dacă e aici, pe pământ.
Și o spun din nou,
Nu sunt destule cuvinte să o descriu!
Deși aș vrea...
Ah! Doar când mă gândesc,

Steaua lucitoare

Sara Chirlejan

Ești o stea strălucitoare,
O floare cu petale roz,
O bună mângâiere lină
Și o pană cu tente de roz.
Sufletul plin de bucurie
Mă face să zâmbesc mereu.
Ești o bună strălucire
Sufletul mi-l liniștești mereu!

Al vieții scut

Amalia Maria Dragotă

Mama, zâna mea cea bună,
Întăia mea învățătoare

Un noian de bucurie

Alesia Todoran Boldorea

Mama, așa cum e ea,
E frumoasă ca o stea!
E un noian de bucurie,
Ca o lectură vie!
Ca o iarnă cu zăpadă albă,
Ca un cer înseninat,
Ca o primăvară luminoasă,
Ca un ghiocel în taină,
Misterioasă.

Ea mai e și-o vară pentru mine,
Deja mă și văd zburând pe coline,
Când mama în fugă vine
Și la pieptul ei mă ține.
Mama este ca o toamnă,
Ca un dulce fruct.
În concluzie,
Mama nu e o iluzie
Și nici o confuzie!
Ci o minunăție,
Care a făcut lumea vie!

Farmecul mamei

Iarina Vasile

Mă uit la o paletă de culori
Și încep să pictez o capodoperă...
Pictez empatia, pictez harul, pictez
iubire și dor
O pictez pe a mea mamă...
Ea, cea care, printr-o scânteie,
Face toată osteneala să fie „nimic”;
Sau când ochii ei arată ca soarele
Când în mintea ei e doar furtună.
O floare, un munte și noi două în peisaj...
Ne eliberăm de orice durere
Iar mama fredonează un cântec
Ce poate muta înșși munții.
Un înger păzitor în fața mea,
Darnic, duos, cu sufletul diafan,
Cu mâinile fine ca puful de găină
Ce îmbrățișează pielea și inima mea.

Mama mea este specială

Cristian Chiciudean

Mamă, tu ești specială!
Tu ești singura care vine la mine
Și mă liniștește indiferent de ce am
făcut!
Tu ești singura care vine obosită de
la muncă
Și iar muncești, dar fără pauză.
Tu ești singura care ne cumperi
nouă lucruri,
Dar tu aștepți luni de zile.
Tu ești ca un trandafir vesel.
Tu ești lumina strălucitoare care ne luminezi mintea!
Dacă ar trebui să te descriu
Mi-ar trebui foi infinite!
Dacă aș putea, ți-aș aduce luna și stele de pe cer!
Tu nu ești o mamă,
Tu ești o super mamă!

Mama, steaua din întuneric

Alessia Sidor

Când sufletul mă-mpunge,
Mama mă alină cu iubirea și harul
ei neegalat.
Ea e cea care strălucește într-un
loc aglomerat
Și mereu mă călăuzește în locul
cel mai întunecat.
E un suflet unic, greu de replicat,
E îngerul meu de pe uscat.
În fiecare încercare e sprijinul meu sfânt.
Povestea ei, un roman de inspirație
Și plin de creație.
În orice încercare,
Sprijinul ei din întuneric apare
Și o forță de izbândă în mine instant răsare.
Mama, steaua mea din întuneric,
Pentru mine scut puternic.

Mamă

Alina Cardoso

Cât se izbesc de coama ta pumni
de plante carnivore, când le prinzi
cu indolență, sugrumându-le c-un
elastic lăbărțat și privind peste
umăr.
Cât s-or agăța mugurii de șuvița-ți
îmboldită, o mângâi cu pieptenul,
lăsând hârtie creponată pe dede-
subt, să nu răcească.
Cât ești justițiară fără uniformă, mișunând la datorie 26 din
24 și cât pleci la lucru și te-ntorci la lucru iară.
Cât ți se scurge cappuccino-ul pe bărbie, și zâmbești înmu-
indu-l într-un capăt de batistă, ca o domniță de gală cu globi
oculari albaștrui și boluri de demnitate la micul dejun.
Cât de bine de pricepi să-mpingi lacrimile coapte de prunc,
să-i orbești ochii de înșeninare, preafrumoasă sfântă, cu
fulgi pe coroană și diamante în buzunare.
Cât rămâi soba zefirilor în roi de vârtej, scumpă doamnă?
Cât au să bubuie timpanele sorții tale prin haosul de artificii:
sub clar de lună ciobită și-mprejurul ei tentaculele soarelui,
ce-ți veghează viața, dar tu ești ocupată cu-ale mele lampi-
oane, să nu se stingă, împărăteasă gătită?
Cât să-ți pese dacă sughiță morții?
Cât să cruți castanele târzii?
Cât să le lași să întârzie, cu fruntea ridicată, cu câtă răbdare
să-ngropi și degete de pupeze, că vreau ca ele a zbura etern
și sferic?
Cât să ungi amarul cu mascarpone topit și cu frișcă în vâr-
f de nas să râzi, maică? Să te mai deranjezi tu să-mi pui niște
smântână pe sarmale? Plonjează cu creștetu-n mandarine,
să-mi decojești vreo două, cu chipul dulceag, întins deseori
pe pășunea de primăvară, cu sălcii pe obraji, să se-nchine
ție vișinii, iubita mea mamă!
Cât rămâi o elegantă fire printre gratii de fiare?
Cât și cum să tot iubești, zeiță de alamă? Să te clătești cu
rouă în fața unei cascade?
Cât?
Cât mai e până-ți afli rolul pe lume?

Structura vieții mele

Daciana Trișcă

O oglindă arată doar femeia care
privește, cu chipul blând, înapoi
spre orașele pe care le-a inun-
dat cu lacrimi și pe care, apoi,
a fost nevoită să le traverseze,
depășind fiecare bucată de be-
ton desprinsă din clădiri, care a
lovit-o peste corpul chinuit și reu-
șind să scape cu viață din fiecare
aproape-î nec. Însă acest colț de
lac fixat în perete nu poate re-
flecta lumina din zâmbetul său și din lacrimile de fericire,
când își vede copiii crescând.
Al ei este umărul pe care mi-am lăsat capul când simțeam că
nu mai pot, neștiind că ea nu avuse această alinare. Ale ei
sunt mâinile fragile care mă țin în brațe când sunt obosită. Al
ei e glasul pe care nu-l băgam în seamă când bătea vântul
și ieșeam afară și-mi zicea să-mi mai iau o haină pe mine
sau să intru în casă.
Când eram mică îi vedeam doar fața, deși îi simțeam dra-
gostea. Acum, când în fiecare clipă devin alta, mai mare, și
încep și eu să inund orașe și să văd cicatricile trecutului în
ochii ei ascunzători de secrete, cu care nu voia să-mi îngre-
uneze viața, încă îi simt iubirea, parcă și mai intens ca până
acum. Deși ne certăm și ne contrazicem, sentimentul e din
ce în ce mai reciproc, iar nimeni și nimic nu va schimba asta.
Suferința provocată de lipsa ei ar putea umple biblioteci și
tot ar mai fi nevoie să scriu cu sânge pe pereți. Pentru că
o viață fără mama este ca și cum aș merge noaptea pe o
stradă de pe care s-au ars toate becurile. O viață fără mama
este ca o flacără fără foc, este ca și cum mi-aș smulge tot

părul din cap, știind că n-o să mai crească înapoi, este ca
un coșmar din care nu mă mai pot trezi, este ca un portativ
fără note muzicale. CĂCI O VIAȚĂ FĂRĂ MAMA POATE FI
DESCRISĂ ÎN MULTE MODURI, DAR O VIAȚĂ CU MAMA
NU POATE FI ZUGRĂVITĂ PRIN CUVINTE, DEOARECE
ÎNSEAMNĂ TOTUL.

Zori

Gabriela Sigmirean

Mama e dimineata tuturor di-
mineților. Se trezește înainte
ca lumina să-și amintească
drumul spre fereastră. Mama
mereu are un zâmbet cald,
chiar și când e obosită. Zâm-
betul miroase a lapte fierbin-
te și a prăjituri, a siguranță și
a „vino-ncoace”. Ea mereu are un zâmbet liniștitor și vorbe
simple, copilărești, care face orice teamă să dispară. Mă ia
în brațe și mă liniștește, mă ajută și îmi povestește. Iar când
stau cu ea lumea se oprește. Mama este steaua ce mereu
strălucește!

Promisiune

Lois Gogancea

Timpul nu curge în clepsidră.
Se așază, fir cu fir, peste pă-
rul mamei, dat mereu după
aceleași urechi care m-au au-
zit în fiecare noapte. Urechi
prea pătate de frică pentru a
mai întreba dacă merită.
Îți promit că voi fi bine.
Că petalele au murit uscate
între paginile cărților și nu au smuls prea brutal rădăcinile
pădurilor crescute pe scalpul uscat al amintirilor. Numărul 17
a fost doar începutul unei toamne, nimic mai mult. Dar a fost
suficient cât să te panichezi dacă nu răspundeam la telefon
mai mult de cincisprezece minute.
Pentru tine, fiecare secundă fără veste era o prăpastie.
Pentru mine, era doar timp.
Femeie sculptată din măduva pământului, înecată în mierea
divinului, cu genunchii zdrobiți de gonartroză, care nu s-au
sfiit niciodată să se așeze încă o dată la capul patului meu,
în rugăciune.
Ți-ai lăsat durerile să îmbătrânească înaintea mea.
Ți-ai lăsat somnul să fie mai scurt decât fricile.
Ți-ai lăsat viața să fie paranteza în care eu am putut să
cresc.
Dacă timpul are o formă, atunci el poartă chipul tău obosit.
Dacă iubirea are o greutate, atunci ea apasă pe genunchii
tăi.
Și dacă există un loc în care frica devine liniște, acela este
vocea ta care spune, chiar și acum:
„Răspunde-mi, să știu că ești bine.”
Iar eu îți răspund:
Sunt bine, mamă.
Pentru că tu ai fost.

Sediment

Nora Buboly

Există o sfințenie brutală în
căderea luminii peste pagini,
o geometrie a confortului
unde spațiul dintre noi se
prăbușește,
anulat de o arhitectură a
sângelui și a unui dialog mut.
Ea îmi împrumută nuanțele
din rănile experienței sale,
eu îi dăruiesc prospețimea uimirii mele
neatinse –
nu e lectură, ci o memorie care prinde rădăcini
deopotrivă, în carnea noastră.
Suntem singura dovadă că timpul nu se scurge, ci se de-
pune:
două cercuri concentrice lăsate, drept cicatrice de lumină,
pe pielea de lut a universului.

Idee fără moarte

Amalia Levey

Mamă,
Sufletul tău e dulce în momentul acesta
și a tot fost până la ninsoarea din august,
când insomnia nu avea resturi.
Piloții singurătății dospesc în miez de mucegai.
Am fost cândva copil, mamă,
posibil să fiu din nou după ninsoare.
Am plecat de-acasă și nu puteam accepta
că un om atât de viu poate fi atât de mort,
când îl știam așa prezent, omenos
– Mama, ce s-a întâmplat cu...

Uneori îmi este dor de mama altora,
o voce cunoscută de care îmi era teamă
și rușine să îi recunosc, iar asta nu s-a schimbat:
am iubit și eu o fiică. Nu era fiica mea.
Am avut curajul să lucrez la rădăcina Binelui,
într-o lume fierbinte, necunoscută, căreia îi luam apărarea mereu.
Vai, cât o mai îndrăgeam – am deschis ateliere,
corpul ni se făcea mare, în oglinzile unei...

4 moduri în care bate vântul

Ana Ciobanu

E dragoste sau grijă?
Să-mi simt pașii depășindu-mi silueta
și dansând într-o parte,
Rotindu-se, rotindu-se
iar, dacă ele cad,
mama doar se va uita la ele cum
continuă să se rotească
să se rotească
E grijă sau dragoste?
Să dai din cap la toate cuvintele mele,
Care, atunci când se trezesc, țipă la tine
că nu le-ai învelit când au avut coșmaruri,
nu au primit lapte cald în nopțile de iarnă
E dragoste sau grijă?
Să îmi numesc toate poemele după numele tău mic,
Nu vreau să cântăresc dragostea când e vorba de tine
Să mă mulțumesc doar cu firmituri pentru că mă fac mai frumoasă
E grijă sau dragoste?
Că mi-am uscat greșelile cu batista
Dar nu am mai avut timp și doar portocalul știe
cum mă mușcau ele de încheieturi
E dragoste sau grijă?

O forță primordială

Teodora Olar

Mama. Oare cum am putea materializa cuvântul „mama”?
Mama este un amalgam de cuvinte, mirosuri și amintiri. Sau mai bine zis ca o forță primordială, de dinaintea universului.
Dacă zici „mama” nu pui punctul pe „i”. Poți să strigi „mama” oriunde și zeci de perechi de ochi se vor întoarce spre tine.
Cu toții avem mamă. Chiar și Dumnezeu a avut mamă. Mulți pot zice, „cea mai grea durere este cea care nu trece decât cu morfină”, dar cea mai grea durere este sentimentul când strigi „mama” și răspunde vântul.

Tăcere pe coridoarele sufletului

Patricia Bozbici

Motto: Ce ești tu, mama mea?//
Ești un înger lucitor,/ Ești o floare în grădina unui împărat?/ Te iubesc așa cum nu am mai iubit!/
Ești o minune fără de sfârșit,/ O stea infinită/ Un zâmbet neîncetat?/ Ești lăcrămioara de care mă bucur mereu!/
Bucuria ta n-are capăt,/ Curajul tău e fără margini./ Te iubesc, mama mea, mai mult decât poți înțelege/ Dar degeaba,/ Iubirea ta mă înconjoară de zece mii de ori mai mult. (Poezia pentru mama, scrisă pe când aveam zece ani)

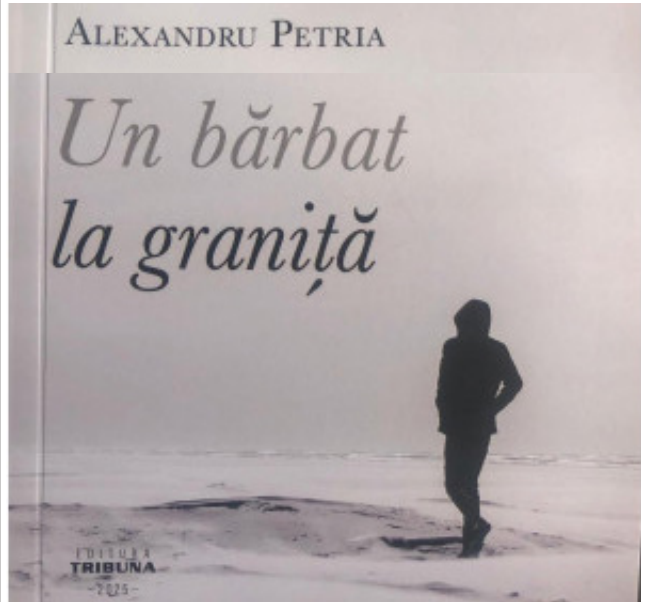

Scriam despre lăcrămioare, despre nestemate, pietre de iaspis, agate, despre râuri de chihlimbar și lanurile de porumb din părul tău, Schliemann n-ar fi putut găsi în bijuteriile Elenei atâtea calități câte enumeram eu dintr-o singură privire. Luam ochi, urechi, gene, buze, nas, gât, mâini și toate păreau sacre, numai faraonul se mai putea mândri cu atâtea bucăți din zei. Acum nu te mai zugrăvesc pe exterior, nu te mai văd cu ochi primitivi ca pe o Venus din Willendorf, nu îți mai rup particule din chip pentru a fi redescoperite peste ani de arheologi. Nu mai stai precum Hathor la capul meu, nu-ți mai aud glasul de oracol înainte să mă arunc în vâltoarea războiului fiindcă frontul s-a mutat în sud, acum s-a așezat o liniște între noi, poate aceeași care domnea pe vechile coridoare din Saint Albans. Încep să-ți văd sufletul, să-ți simt dorul în fiecare felie de cartof prea prăjit, în fiecare mânășă de joi când curăț baia, în clătile arse și te visez cu jindul lui Ulise la Itaca unde tu aștepti să mă întorc. În loc de brațele pline de flori, mi-ai rămas în memorie mai mult o Penelopă cu mâinile împreunate, în genunchi, așa cum ești când suntem prea departe.

Alin Cordoș

Estetica durității și a fragilității

Scritura lui Alexandru Petria nu este pentru cei care caută confortul metaforelor calde. Ea se situează, con-

stant, la o graniță. Nu este vorba doar despre o frontieră geografică (deși provincialismul asumat, în sensul bun, de la Beclean, îi oferă o perspectivă periferică, deci mai lucidă), ci despre granița dintre viața nefiltrată și literatura de idei.

Petria scrie cu „nervii la vedere”. Personajul său colectiv este adesea bărbatul matur care a văzut destule încât să nu mai simtă nevoia să impresioneze. În textele sale, regăsim o rezistență organică față de corectitudinea politică și față de „noile religii” sociale. El este „la graniță” pentru că refuză să pășească definitiv în tabăra conformismului modern.

Deși stilul său este adesea catalogat drept dur sau minimalist, sub această crustă se ascunde o sensibilitate acută. Granița este aici linia subțire dintre: cinismul protector ca o reacție la degradarea valorilor sociale și melancolia, nostalgia după o lume a sensurilor clare, a onoarei și a legăturilor umane nemediate de ecrane.

„este o impostură să scrii despre moarte dacă nu ți-au murit iubita, soția sau copiii, n-ai cum să trișezi, (...)”

moartea e una la o grămadă de primitori, în ea nu găsim un port ferit...” (când nu ești)

Pentru Alexandru Petria, cuvântul este un instrument de precizie, o armă. Nu există balast. Frazele sunt scurte, tăioase, de o densitate care amintește uneori de realismul murdar, dar altoit pe un fond spiritual est-european. El nu scrie despre „om”, ci despre omul în carne și oase, cel care transpiră, eșuează și, uneori, reușește să rămână demn.

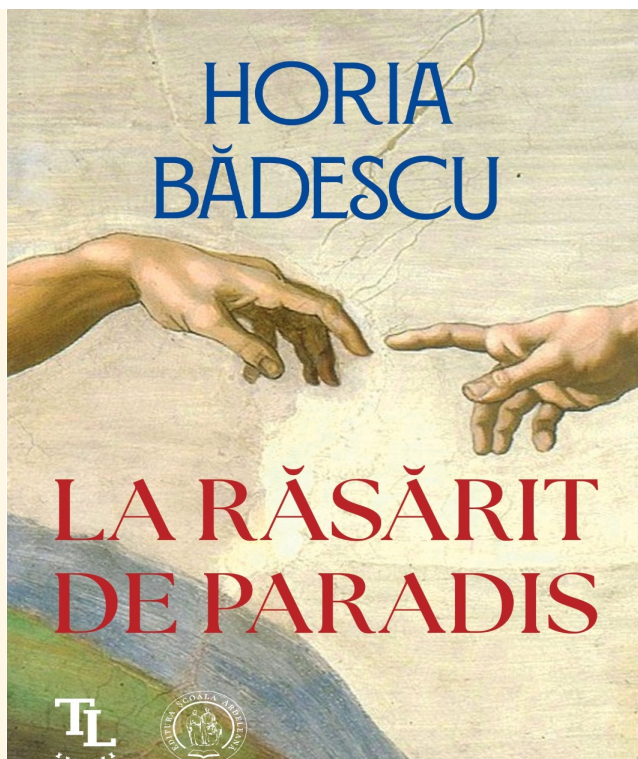
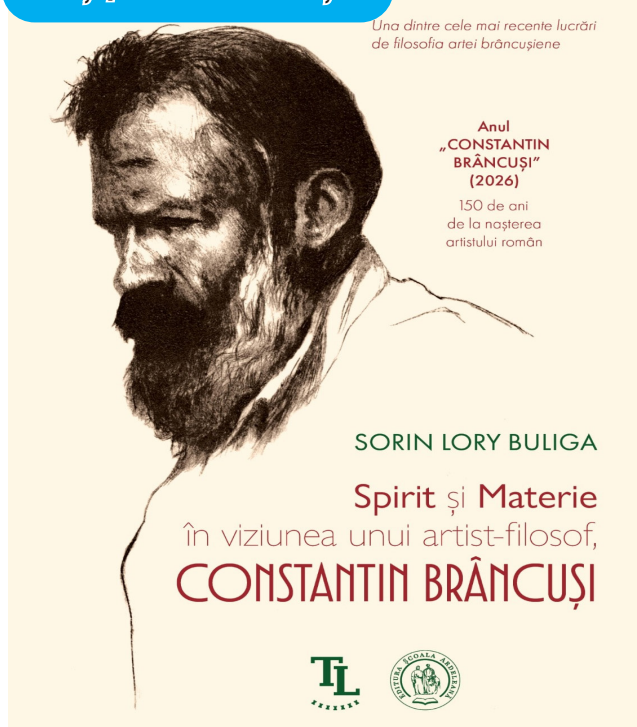
A fi un „bărbat la graniță” în universul lui Petria înseamnă a trăi în punctul în care trecutul se ciocnește de un prezent incert. Este o literatură a supraviețuirii interioare, scrisă de un autor care a înțeles că, pentru a vedea orizontul, trebuie să ai curajul să stai chiar pe marginea prăpastiei.

Volumul lui Alexandru Petria se distinge ca o poezie de mare valoare, prin coerența viziunii și prin refuzul estetizării comode. Autorul se înscrie într-o tradiție a poeziei etice, incomode, care nu face concesii gustului facil și nu mizează pe ambiguități decorative.

La nivel universal, „Un bărbat la graniță” poate fi citit în vecinătatea poeziei lui Charles Bukowski, Yehuda Amichai, Adam Zagajewski, Vasko Popa sau Czesław Miłosz, unde biografia, corpul și trauma devin spații privilegiate ale reflecției asupra sensului. Cartea impresionează prin intensitate și onestitate radicală. Este o carte care apasă, provoacă și rămâne, confirmând un poet cu voce distinctă și o miză existențială autentică, spun cei de la Librăriile Alexandria.

Petria nu negociază cu nimeni, nici cu Dumnezeu, nici cu Moartea. El îți dă, cu parcimonie, bucăți de geamuri sparte prin care vezi realitatea. Eu cred că, Petria și în cea mai perfectă poezia a sa, el tot jurnalist rămâne, unul bun așa cum a fost el, undeva, cândva. Prin geamurile sparte ale realității îi vezi hidoșenia, rănilor mari și purulente. Țasta e Petria: „ziua cea mai bună” este ziua morții celui suferind / „te naști numai dacă meriți”/ „timpul adevărat e numai cât ești fericit”.

Cărți primite la redacție

Bistrițeni la ICR Stockholm

Ambasada României în Regatul Suediei, ICR Stockholm și Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord vor organiza în data de 5 martie, de la ora 18.00, la sediul ICR Stockholm, lansarea unei serii de cărți de istorie și spiritualitate ortodoxă, în prezența a patru autori bistrițeni: P.S. Episcop Macarie Drăgoi al Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord, Preot Ioan Pinte, scriitor, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, director al Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud, Paul-Ersilian Roșca, scriitor și director al Muzeului Mitropoliei Clujului și Menuț Maximinian, scriitor, etnolog, jurnalist și președinte al Societății Scriitorilor Bistrița-Năsăud. În deschiderea evenimentului, dedicat comunității românești din Suedia, vor vorbi alături de autorii volumelor, scriitorul, cu origini născutene, Vasile Dîncu și gazdele acestui eveniment E.S. Daniel Ioniță, ambasadorul României în Regatul Suediei și directorul ICR Stockholm Bogdan Popescu.

Seria de lansări a autorilor bistrițeni va include prezentările în limba română acinci cărți din Colecția „Nordul Dreptei Credințe” și a unui volum memorialistic, semnate de Episcopul Macarie Drăgoi, alături de următoarele titluri: Proximități și mărturisiri. Jurnal de Ioan Pinte Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Casa Regală a României între anii 1918-1947 de Paul-Ersilian Roșca și Poveștile Paștelui. Tradiții vii din ținutul Bistrița-Năsăud de Menuț Maximinian.

Seria de volume din colecția „Nordul Dreptei Credințe”, apărute la Editura Felicitas a Episcopiei Europei de Nord, semnate de Episcopul Macarie Drăgoi, includ: *Curajul de a trăi frumos – 5 întâlniri ale inimii cu tinerii*; *7 întâlniri ale Postului Mare – Cum putem cultiva pocăința într-o lume a învârtăriei?*; *Nu vă temeți! Cuvinte de mângâiere și îmbărbătare în vremea pandemiei*; *De ce mă simt singur într-o eră a comunicării?*; *Bucurie cerească, singurătate omenească, Cine mai are grijă de părinții și bunicii noștri? Cuvinte de mângâiere și de încurajare despre și pentru cei care au îmbătrânit frumos și în misiune pe tărâmul vikingilor*. Mărturiile unui episcop pelerin. Autorul oferă, în aceste volume, o amplă și pătrunzătoare perspectivă duhovnicească asupra vieții în străinătate, asupra „Ortodoxiei boreale” – pe care a cunoscut-o atât de bine în cei 18 ani de slujire arhierescă în Europa de Nord.

Jurnalul intitulat Proximități și mărturisiri, semnat de Preotul Ioan Pinte, director al Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud, a fost publicat, la editura Polirom. „O puzderie de nume, date, titluri, figuri și întâmplări prin care – spiritual receptat – diurnul cel mai banal se înalță ca nouă dimensiune a ființei. De-am avea măcar douăzeci, dacă nu o sută, de astfel de preoți (așa cum dorea Noica tinerii «mâncători de foc» prin care să facem cultură de performanță), cu totul altfel ar arăta dialogul intelectualilor laici cu Biserica Ortodoxă”, a subliniat criticul Dan C. Mihăilescu.

Cartea Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Casa Regală a României între anii 1918-1947 de Paul-Ersilian Roșca, publicată la Editura Renașterea, arată că pentru Biserica Ortodoxă Română, perioada interbelică a însemnat un capitol important din istoria ei, marcat de reușite dar și de provocări, în care factorul politic a jucat un rol evident. „Lucrarea dr. Paul Ersilian Roșca tratează tema relațiilor dintre Biserica Ortodoxă din România Mare și Casa Regală după Unire până la abdicarea din 30 decembrie 1947. (...) Aparatul critic este unul foarte riguros”, afirma profesorul Ioan Bolovan, membru corespondent al Academiei Române.

Volumul *Poveștile Paștelui. Tradiții vii din ținutul Bistrița-Năsăud* de Menuț Maximinian a fost publicat la Editura Lumea Credinței. „Menuț Maximinian ne oferă, prin această carte, o frumoasă călătorie în lumea satului românesc așa cum arată el în lumina sărbătorilor pascale. Culegând povești despre obiceiurile de odinioară de la bătrânii vetrelor născutene și documentându-se din lucrări de specialitate, autorul ne aduce într-un univers în care cele de jos se întrepătrund cu cele de sus”, spune Episcopul Macarie Drăgoi, în prefața volumului.

ICR

Embassy of Romania
to the Kingdom of Sweden

RUMÂNSKA
KULTURNSTITUTET

Episcopia Ortodoxă Română
a Europei de Nord

LANSARE DE CĂRȚI

5 martie, ora 18.00

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN din Stockholm
(Skeppsbron 20, Gamla Stan)

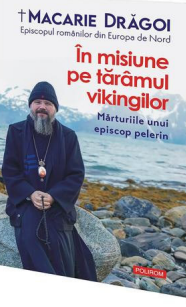
În prezența autorilor bistrițeni:

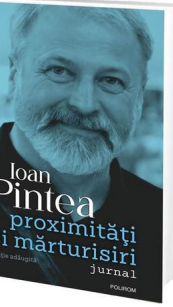
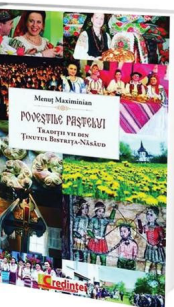
†PS MACARIE DRĂGOI,
Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord

**PAUL-ERSILLIAN
ROȘCA**

**Pr. IOAN
PINTEA**

**MENUȚ
MAXIMINIAN**

Invitat: VASILE DÎNCU

PS Macarie Drăgoi

Paștile copilăriei, cu Dumnezeu la masă și cu cerul aproape

De fiecare dată când se apropie Paștile, inima mea se întoarce, firesc, spre satul copilăriei mele, Spermezeu, spre vetrele născutene în care viața curgea după rânduiala marilor sărbători. Acolo am învățat că timpul nu se măsoară în grabă ci în tinha prăznirii, în comuniunea Liturghiei, în mireasma tămâiei și în aromele bucatelor pregătite cu dragoste, în bucuria sinceră a oamenilor care trăiau cu Dumnezeu aproape.

Satul copilăriei de odinioară era o lume întreagă, o lume vie și sfântă. Ne cuminecam cu Pâinea și Vinul prefăcute la Dumnezeiasca Liturghie în Trupul și Sângele Mântuitorului, iar apoi totul se sfîștea prin rugăciune: ogorul, hrana, apa, munca, cântarea, toate deveneau prinoase aduse în Liturghia cosmică. Credința nu era un gest exterior, ci respirația comunității. Îi simțeam pe sfinți aproape, iar pe Dumnezeu prezent în fiecare întâlnire, în fiecare binețe rostită cu inimă curată.

Mi-aduc aminte cu drag de Paștile copilăriei mele, când trăiam uimit atât rânduiala liturgică, cât și pe cea tradițională a satului. Părintele Teodor Mureșan din Spermezeu, vrednic slujitor, avea grijă de trei sate care rămăseseră fără preot în zilele Paștilor. Noaptea Învierii era pentru noi un adevărat pelerinaj. Începeam Utrenia Învierii la Spermezeu, apoi urcam piepș spre Sita, iar după ce slujeam și acolo, porneam spre Hălmășeu pentru a vesti aceeași bucurie pascală.

Drumul era lung, dar odihnitor. Treceam prin pădure, iar acolo, între copaci și sub cerul înstelat, eram în sinaxa creației: ciripitul păsărilor, foșnetul frunzelor, prospețimea codrilor — toate vesteau Învierea. Noaptea acelea luminoase au rămas adânc înscrise în sufletul meu și nu cred că le voi putea uita vreodată.

Când primele raze ale dimineții vesteau Duminica Paștilor, ne întorceam în Spermezeu. Satul ne întâmpina în sărbătoare: oameni îmbrăcați în cămeși albe, în ii țesute cu trudă și brodate cu mătase și mărgelile multicolore, anume pentru Ziua Învierii. Întreaga suflare se aduna în Liturghie, iar clopotele începeau să răsună cu o bucurie fără sfârșit.

Dis-de-dimineată, înainte de slujbă, veneau la sfântul lăcaș „tănele” — bătrânele satului, sufletele cele mai râvnitoare. Le văd și acum, îmbrăcate în straie albe, înconjurând încet biserica, murmurând ocinașele învățate din bătrâni. Glasurile lor erau o mângâiere pentru întreaga lume:

„Dumnezeu îi cu noi la masă,
Maica Sfântă-i la fereastră,
Îngerii împrejur de casă...”

Înconjurau biserica de trei sau de șapte ori, după rânduială, și abia apoi intrau în liniște, așteptând cu inimile aprinse începutul Laudelor și a Sfintei Liturghii. După ele ne țineam și noi, copiii mai râvnitori, rostind ocinașele, cu inima neprihănită.

După Liturghie și agapa pascală, satul întreg fremăta. Flăcări trăgeau clopotele rând pe rând, iar în jurul bisericii fetele și nevestele tinere făceau „podul” — acel lanț de mâini ridicate pe sub care treceau perechi, simbolizând trecerea spre Împărăția lui Dumnezeu și legătura dintre oameni. Era un obicei adânc, simplu și luminos, care ne învăța, fără cuvinte, că nimeni nu merge singur pe drumul mântuirii.

Toată ziua Paștilor era plină de viață: clopote, toacă, răsede de copii, salutul oamenilor care mărturiseau Învierea: „Hristos a înviat!” — „Adevărat a înviat!”. Lumina ne desfăta iar bucuria era curată, neamestecată cu ceața și vacarmul lumii de astăzi.

Privind înapoi, înțeleg mai bine cât de mare dar am primit trăind aceste rânduieli de mic. Ele m-au format și m-au învățat că adevărata bogăție stă în comuniunea cu Dumnezeu, cu firea înconjurătoare și cu oamenii.

Astăzi, când lumea aleargă adesea după bunuri trecătoare, îmi doresc ca fiecare să redescopere măcar o fărâma din acea pace și din acea lumină a satului de altădată. Pentru că Paștile nu sunt doar o sărbătoare, ci o întâlnire vie cu Hristos Cel Răstignit și Înviat, Care ne cheamă să fim veșnic împreună cu El.

Și ori de câte ori aud clopotele de Paști, sufletul meu se întoarce acolo, în satul copilăriei, unde oamenii știau să trăiască simplu, dar în deplină lumină, cu Dumnezeu la masă și cu cerul aproape.

(din antologia, în pregătire, *Povești de Paști*, editată de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud)

Redacția

Director: Menuț Maximinian; Redactor șef: Olimpiu Nușfelean; Editor coordonator: Gabriela Ciomei; Redactori: Leo Butnaru; Elena M. Cîmpan; Icu Crăciun; Ionela Silvia Nușfelean; Ion Radu Zăgreanu;

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu; Web: Grigore Cotul, site: assbn.ro Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximinian - președinte, Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu - vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximian@yahoo.com.

Apărut cu sprijinul

SANOVIL

ISSN 2784 – 0034 ISSN-L 2784 – 0034